Endymion

Bokutgåva

Albert Bonniers förlag, Stockholm 1889.

De maktegande tidstankarne – gråväderstankarne – råkade några yngre tankar i en bokhandel. Skymningen bröt in, regnet strömmade på rutorna och stadens många flöjlar gnisslade.

Gråväderstankarne, som under sina drypande regnkappor voro klädda i svarta bonjourer, samtalade om något sorgligt. Man urskilde orden nervös, öfverretad, utpinad, höst, gråväder, gaslyktor i dimma.

De yngre tankarne, som ledsnade vid det beständiga mumlet i moll, började berätta om släckta gaslyktor i solsken samt stötte hvarann skalkaktigt i sidan.

Gråväderstankarne gåfvo dem en sträng blick och yttrade:

Sådant der skämt måste vår nervöst öfverretade tids, i gråvädersstämning och hösttankar uppvuxna menniskor kalla lättsinne.

En af solskenstankarne svarade spefullt:

Vi veta att mycket stort kommit från er. Men det har så småningom gått er som det mot slutet gick Napoleons generaler: ni ha börjat lägga på gubbhullet. Ni äro ej längre banbrytare som förr. Ni ha bildat skola. Gråvädersstämningen har blifvit modern; men kommer något derhän, att det kallas modernt, är det en öfvermogen frukt, som redan boknar på ena sidan. När någon talangfull bok letar sig in i ett aflägset land som vårt, råkar den ut för samma lycka, som påstås förfölja ett visst väggkryp: den blir mormor på en natt; den ynglar en oöfverskådlig rad af efterbildningar. Ett par dylika böcker ha ynglat gråvädersstämning öfver vår litteratur, oaktadt svensken eljest afgjordt behagas af det oförvägna och lysande. Vi förstå ej hans håg för efterbildning. Vi äro kringvandrande zigenarebarn och så snart någon gör min af att sätta oss i skola, hoppa vi öfver bänkar och bord.

– Förifra dig inte, – hviskade den allra yngste tanken allvarligt. – Må hvar och en tala efter temperament. Just i ett aflägset land, der luften tidvis käns instängd och tryckande, är gråvädersstämningen mångens verkliga temperament. Glädjen har blifvit glömd i Vesterlandet och visar han sig, blir han icke längre igenkänd utan får ett skymfnamn. Gå för öfrigt till dig sjelf och du skall nödgas medgifva, att du i många frågor ser lifvet melankoliskt och mörkt. Lifvet är en tung vandring i backen upp mot kyrkogården, och gråväderstankarne gå i spetsen med prestafverne. Gråväderstankarne äro vesterländingar och hylla den vesterländskt gestaltade uppfattningen, att skall något bemötas med aktning och eftertanke bör det bära mörk kolorit samt framför allt inrymma en sorg. De äro nemligen ättlingar af sjelfva den kristna lifsåskådningen. Jag betraktade någonstädes, jag mins ej hvar, ett stålstick föreställande Kristi korsfästelse. Hvarken Kristus eller korset hade dock framställts på taflan; man såg endast korsets mörka skugga öfver marken och den församlade menigheten. Detta stålstick synes mig symboliskt. Korsets skugga ligger än i dag öfver Vesterlandet och gråvädersstämningen är denna skuggas yttersta förtoning. Minnet af att kristendomen grundlades med ett lidande beherskar de flesta af våra begrepp. Men lidandet kan endast vara medel och får ej genom förvexling betraktas som mål. I sig sjelf är lidandet förhatligt. I sig sjelf är också sorgen förhatlig. Att anse en bok eller ett konstverk aktningsbjudande, endast derför att denna bok eller detta konstverk inrymmer lidande och sorg, är alltså utan mening. En sorg som fladdrar hit och dit,

oförmögen att klart redogöra för sin uppkomst, är merendels endast själssjukdom eller tanklös otacksamhet mot vår korta tillvaros många lyckliga stunder. Först derigenom att sorgen upplyser om sin orsak och att hon är upprunnen ur en otillfredsställd åtrå efter glädjen, kärleken, friheten eller något annat, som förtjenar att eftersträfvas eller saknas, är hon värd allmänt intresse. Hon vinner i sådant fall icke detta intresse för sin egen skull utan för det stora, som hon åtrår eller saknar. – Nåväl, låt oss skrifva en bok, som tillstår, att äfven vi tyngas af en grundad sorg. Vi sörja öfver de maktegande tidstankarnes smakrigtning, ty vi vörda glädjen, icke blott den ystra, utan också den bästa, den oskyldigaste. Vi tro icke på fornglädjens återuppståndelse, men vi anse dess spillror heliga. Vi sörja, då vi se de folk, som företrädesvis tagit dessa spillor i sin vård, tillintetgöras. Vi tycka oss märka, att vår sorg härvidlag delas af flere, att vi och gråväderstankarne till sist icke äro fiender utan bröder, att samtidens svårmod i någon mån äfven är ett uttryck af en stor för oss alla gemensam sorg öfver fornglädjens landsflykt.

– Du har rätt – svarade den förre solskenstanken eftersinnande.

Då gick den allra yngste tanken hem och skref följande bok.

ENDYMION.

1.

Du skall ej läsa min bok högt för din vän. Det är i ensamheten jag vill träffa dig, ty den har stora ögon och ärliga känslor och jag tror, att du i ensamheten bäst skall förstå mig.

Följ mig till det Österland, som vi från vår ungdoms tidigaste år lärt att älska och beundra. Jag säger icke, att lifvet der möter oss i sin fullhet. Österlandet står på randen af sin egen graf. Det glittrar och lyser, men färgprakten är ett brokigt, genomskinligt flor öfver en hög af skallar och ben.

Mycket som i Österlandet är hvardagsrealism kan synas vesterländingen äfventyrligt och osannolikt. I sin helhet är dock Österlandet icke längre en sluten lustgård. Vi kunna lugnt och iakttagande besöka dess städer och stifta bekantskap med dess menniskor. Vi kunna till och med samtala med dem om de lynnets egenheter och lyten, som orsaka att de, ehuru rikt utrustade och mer ungdomsfriska än vi, hjelplöst duka under i sin kamp mot oss.

Samtidens smak letar fram handklofvar och säger, att i hänryckningen för Österlandet ligger något gammalmodigt. Men när minnena från detta land en tid ströfvat kring i fantasiens halfmörker och slutligen, omgestaltade till dikt, stiga ned i manuskriptet, slita de klofvarne som remsor af tidningspapper. De svara samtidens smak: Vi ha annat att skaffa än att alltid betjena en så sjuklig och missmodig fru som du.

Österlandet är icke blott ett hemvist för fornglädjen och den personliga friheten, utan äfven för åtskilligt, som våra nordiska förfäder symboliserade i Balder, hellenen bland Asarne, solvärmens och den milda årstidens ungdomligt intagande Gud. Det faller som han för att saknas, och dess undergång är våra dagars mörkaste sorgespel.

Ännu en mansålder eller två och det torde icke återstå stort mer af dig, Österland, än din mark och dina ruiner. Låt oss hoppas, att, då din timme slår, vi, som varit nog lyckliga att få se ditt verkliga ansigte, redan sjelfva myllats under någon torfva – helst kanske der långt i norr, norr om en nordlig stad, på solsidan vid det vördnadsbjudande gamla Balderstempel, som kallas Solna.

❦

2.

»Det var en gång.» Så började alltid de gamla sagorna från Bagdad, hvilka vi lärde oss utantill som barn och drömde om, då vi hade gått till sängs och somnade från leksakerna. »Det var en gång» blef med tiden begynnelsen till så många sagor, att dessa enkla inledningsord redan i sig uppsögo en doft af sagornas poesi. Vi behöfva endast höra dem för att, naivt lyssnande, komma i stämning.

Men sagostämningen skall snart vika för missräkning och nedslagenhet, då berättelsen är från nutidens Orient och låter en bullrande postvagn rulla fram med svartbyxade franker.

Det var en gång i Beiruth i Syrien, två timmar före soluppgången.

Utanför posthuset stod den gulmålade stora postvagnen, hvilken med sina uppdragna fönsterrutor och sina sittplatser i sufletten uppe på taket skvallrade om en europeisk vagnmakares verkstad. Den var också mycket rigtigt förfärdigad i Frankrike för franska penningar. På den ståtliga landsväg, som franska mynt dragit fram öfver Libanon, förde den dagligen vesterländingar och vesterländska seder till Damaskus, Syriens själ.

Några negrer sysslade under gälla rop kring en stor lykta och förspände redan hästarne. En smalbent negerpojkes skugga aftecknades på posthusets hvita vägg som en af ett solmikroskop förstorad insekt. En fet liten infödd tjensteman i fez steg fram till vagnsdörren med en nedklottrad pappersremsa i handen samt uppropade på franska i tur och ordning namnen på dem som antecknat sig för platser.

– Mister och miss Harven! – började han och vände sig mot två omsorgsfullt insvepta gestalter.

De stego genast upp i vagnen.

Mister Harven var en kortväxt, bredaxlad gubbe med hvitt helskägg och långt hår. Han var halt och stödde sig på en krycka. Hans följeslagarinna, hvars ansigte fullständigt doldes i en yfvig marinblå slöja, hjelpte honom upp på det höga fotsteget, medan hans kryckas doppsko klingade mot markens stenflisor.

– Doktor von Blumenbach! – fortsatte den fete tjenstemannen och såg frågande på de kringstående.

Ingen svarade.

Långt borta i mörkret bakom en stor packvagn hördes emellertid ett grufligt oväsen, som slutade med en smällande örfil.

– Doktor von Blumenbach! – upprepade tjenstemannen i lugn och sömnig ton och uttalade alltid von med v-ljud i stället för med f-ljud.

I mörkret bakom packvagnen hade oväsendet börjat på nytt. Pang, pang, pang! Tre örfilar efter hvarann. Derefter hördes en kraftig mansröst öfverösa en arabisk bärare med tyska och franska förebråelser. Slutligen steg den talande fram och yttrade, synbarligen ännu mycket uppbragt:

– Ah ... så! Blumenbach, det är jag det. Den dumma borickan till karl der borta hade ställt mitt skrin med farmaceutiska preparat upp och ned på lasset.

Medan han ännu talade hoppade han raskt upp i postvagnen.

Han var lång och bredaxlad, hade ett friskt och energiskt ansigte med välvårdade polissonger. Han bar en

ljusgrå, låg filthatt skjuten tillbaka på hjessan, ljusgrå sommarrock och i handen ett par svarta glasögon samt sina ljusgrå handskar.

– Emin ibn el-Arabi! – ropade tjenstemannen.

Den som nu beträdde vagnssteget var en man af medellängd i svart frankisk rock och med röd fez. Han var temligen mager. Han hade ett manligt vackert arabansigte. Hans österländska svarta ögonbryn voro nästan kvinligt fint penslade. Hans djerfva smala näsa krökte sig något ned öfver hans röda, men kanske allt för fylliga mun. Med sin hvita, spensliga, hårbevuxna hand strök han till rätta sitt korta, sotsvarta helskägg.

Sedan posttjenstemannen uppropat ännu några namn, de flesta arabiska, och alla platser blifvit besatta, slog han vagnsdörren i lås. Fnysande spände de sex hästarne hofvarne i marken och med ett brak som af ett sammanstörtande hus satte sig den tunga postvagnen i rörelse upp mot Libanons höjder.

– Nu föll dörren igen om Vesterlandet, – hviskade miss Harven till sin far. – Undrar just, om den här resan, som jag så länge längtat efter, skall motsvara min förväntan.

– Ja, Nelly, vi få se! – svarade Harven i samma lågmälda ton och gäspande. – Jag tycker mig redan märka, att jag skall få ypperliga modeller för mina humoresker.

3.

Hade det icke varit mörkt, skulle de resande från postvagnens fönster haft utsigt öfver ett blått haf och ett på samma gång både vildt och leende landskap. Vid foten af det rödgula Libanon, hvars topplufva Djebel Sannin glimmar af snö, ligger Beiruth, Asiens Sorrento, lummigt och långsträckt på den höga, tvärbranta klippkusten som en blomsterslinga på en tröskel – Österlandets tröskel. Libanons kala höjder äro dystra, men stranden förevisar tre verldsdelars flora liksom Konstantinopel tre verldsdelars befolkning. Man kunde säga, att detta landskap rynkar pannan men dansar med fötterne.

I de af hvassa kaktushäckar kringhägnade trädgårdarne skjuta hela skogar af pinier ur den rödaktiga myllan. Bananen reser svala hvalf i spetsbågestil mellan citronträdet, lagern, myrthen, mullbärsträdet, cypressen, silfverpoppeln och den inhemska cedern, som mörk och forntidsaktig som en liknelse i Talmud öfverbjuder dem alla i häpnadsväckande storlek. Palmen och cycomoren stiga högt, ehuru flyktingar från Afrika. Fikonträdet, som i likhet med kamelen kan lefva på litet, skuggar de gulröda stenflisorna uppe i bergsklyftorna. Oleandern klär sig med otaliga blommor, frambringande ett indigoartadt ämne, hvarmed krämaren färgar sitt siden. Sparrisen och kronärtskockan växer vild och anemonerna, som trifvas lika väl i Tivedens backar, som vid haremsflickans graf, fira äfven här sin korta tillvaro. Högst uppe vid växtlighetens gräns bland taggiga dvergträd, hvilkas styfva blad rassla som papper, lefver eken som eremit. Ur hans galläpplen framställer araben ett bläck hvarmed gråskäggiga lärde i Damaskus, sittande på golfvet med korsade ben, pränta sina skrifter baklänges.

De resande inne i postvagnen sågo dock intet af all denna yppiga växtlighet. Under den stjernklara himmeln, som sakta ljusnade, låg landskapet i djupaste mörker. Då dagen bröt in, voro de redan uppe vid Libanons kala höjder. Nelly Harven, som tillika med sin far ankommit till Beiruth föregående afton med ångbåt från Europa, erfor derför en känsla af missräkning.

Vagnsfönstren blefvo efter hand immiga och ett kallt grått molntöcken hängde öfver berget. Då och då framskymtade en hvitrappad kupig koja eller ett aflägset maronitiskt kloster, som föreföll henne tillbommadt och utdödt. Frusen svepte hon kring sig sin pläd och försökte att sofva, men vagnens skakning

höll henne envist vaken.

Det som också besvärade henne var, att hon aldrig fullt säkert visste, om doktor von Blumenbach, som satt midt emot henne, betraktade henne eller ej. Han hade ansigtet vändt mot henne, men hans stora svarta glasögon dolde så fullkomligt hans blick, att hon ibland icke ens kunde afgöra om han sof eller var vaken.

Emin ibn el-Arabi, som fått plats midt emot den insomnade, gamle Harven, hade ögonen tillslutna. Det var svårt att säga, om han satt försjunken i tankar eller i en dvala af olust och trötthet. Emellanåt betraktade han sina utsökt väl formade och hvita händer, hvarefter han åter slöt ögonen.

Då postvagnen, som kördes i bullrande fart, ibland stötte mot någon stor sten, sågo alla upp för ett ögonblick och betraktade hvarann med förvirrad uppsyn.

– Pappa, ge mig en cigarett! – yttrade vid ett sådant tillfälle helt oförmodadt Nelly Harven och drog upp floret jemt så mycket att hennes haka och mun blefvo synliga.

Harven gäspade utan att se upp, strök sig om sitt hvita skägg och flyttade på sin krycka, som stod mellan hans båda ben. Derefter sjönk hans hufvud viljelöst åt sidan och han sof lika godt som nyss.

Ett litet löje, som dock var mer dämpadt, uppfostradt och förnämt än okonstladt lekte kring Nellys ungdomligt friska mun. Hon stack fram en liten hand, som doldes af en hög gulgrå svensk handske, och ryckte sin far helt graciöst i armen samt hviskade mycket sakta:

– Men pappa!

Harven fick åter upp sitt hufvud, yttrade i vänlig ton något fullkomligt ofattbart samt drog trefvande ett uppbrutet paket cigaretter ur bröstfickan.

Under tiden hade Blumenbach förvånad skjutit upp sina svarta glasögon i pannan och blottat två ljusgrå, lifliga och energiska ögon, hvilka med ens lyste upp hans friska ansigte.

– Herrskapet är från Amerika? – frågade han artigt efter några minuter, under hvilka Nelly tändt en smal rysk cigarett, som knappast uthärdade ett par tre bloss innan den var utbrunnen.

Harven rätade upp sig och gned ögonlocken med en min af resignation som om han med hela sin viljekraft beslutat att icke sofva mer.

– Ja, vi äro amerikanare. Det är väl också bara en amerikanska, som vågar taga sig sådana små friheter som min kära dotter.

Blumenbach småskrattade höfligt och svarade:

– Hvad det beträffar, är ju Orienten den personliga frihetens land. Här gör hvar och en som han behagar. Särskildt rökning hör ju dessutom här till fruntimrens hvardagsnöjen. För min del finner jag aldrig en ung dam mer pikant än just när hon leker med en glindrande cigarett. Inte sant, vi tycka om att se damerna bära diamanter? Nåväl, fins det någon mer vacker i blått, rödt och hvitt skiftande diamant än den som brinner i spetsen på en tänd cigarett! Hade jag en liten hustru, skulle jag *bedja* henne röka. Vore jag nog lycklig att ha många hustrur liksom muslimanerne, skulle de sitta rundt omkring mig och kokett rulla små cigaretter samt tända dem en efter en på min pipa. – Stanna ni länge i Damaskus?

– Ett par månader minst, – svarade Nelly. Blumenbach lyckönskade henne att icke behöfva stanna längre. Han sade, att han alldeles icke reste dit för sitt nöje.

– Jag kommer kanske att bli der till min död, – profeterade han i melankolisk ton. – Jag är läkare, min fröken. Jag känner en serber, som har en affär i Damaskus. Han har föreslagit mig att slå mig ned der, ty Damaskus lär sakna en verklig, studerad läkare. De infödde kvacksalvarne törs ingen frank anförtro sig åt, ser ni. Det blir dock säkerligen mycket svårt för mig, som endast kan några arabiska glosor, att reda mig till en början, fruktar jag.

Den sista meningen hade Blumenbach yttrat vänd mot Emin ibn el-Arabi som om han framställt en fråga. Samtalet rörde sig hela tiden på franska.

Emin såg upp och svarade blygt med ganska melodisk röst:

– Kan jag vara er till någon nytta, så gerna. Jag är född och bosatt i Damaskus, esch-Scham som vi säga. Jag har nu endast för några månader gjort en resa till Stambul.

– Nå det vill jag kalla en präktig akvisition! – jublade Blumenbach. – Nu får ni äfven godhetsfullt ursäkta, om vi bli en smula efterhängsna. Anser ni jag har någon framtid i Damaskus?

– Helt visst. Jag har sett många européer komma hit utan att kunna ett ord af vårt språk ... och nu ...

– Och nu?

Emin betraktade sin hvita hårbevuxna hand.

– Nu äro de våra herrar.

Samtalet afstannade med dessa ord.

En timme senare stannade postvagnen vid Schtoras hvitmenade lokanda. Det föreföll mycket löjligt detta låga hotell här uppe på Coelecyriens ödsliga högslätt. Inne i lokandans sal stod ett bord dukadt på frankiskt vis med frankiska rätter, frankisk uppassare och frankiska pris.

Harven, som stödd mot sin krycka varsamt krånglat sig ned ur vagnen för att gå till bords tillsammans med de andra, drog genast upp sin grönpermade kladd och inskref något, medan hans ansigte antog en satirisk och mycket rolig uppsyn.

Harven var humoristisk skriftställare. Nu strax efter sin hustrus död hade han företagit denna långa resa i sin dotters sällskap för att tillfredsställa hennes längtan och för att uppleta lustiga modeller för sina noveller.

Inom en halftimme sutto de resande åter på sina platser. Dragen af sex galopperande hästar rullade postvagnen i vild fart öfver högslätten mot det aflägsna, långsträckta Antilibanon.

Några timmars ridt norrut skulle ha fört dem till Baalbeks ruiner och dessa skulle ha bringat dem den första stora helsningen från Österlandets forntid. I en krans af svala trädgårdar reser sig Baalbeks akropolis med grundmurar, hvilkas oerhörda block på sina ställen hafva en längd af ända till sjuttio fot. Rundt templens kolonner, under hvilka ett lifsgladare slägte än vårt dyrkat sådana gudomligheter som Solguden och Venus, har Islam uppfört torn och fästningsverk. Det hela gör derför kanske ett mer pittoreskt brokigt än helgjutet intryck, men det är med detta tempelberg som med så många af österlandets minnesmärken: det är en samling af illustrationer från historiens olika skeden sammanförda i en enda bok. Vid åsynen af en sådan fornlemning glömmer man icke blott sig sjelf och sin samtids små lokaliserade frågor, utan man afskuddar så mycket annat småaktigt och betydelselöst hvarmed man betungat sitt sinne. Man tycker sig stå på ett högt berg och se hela menskligheten tåga förbi i en liten öfverskådlig grupp med nakna grottinvånare i spetsen och ett par engelska vetenskapsmän i slutet. Har man en kladd med sig som gamle Harven, så tappar man den bland stenblocken och bryr sig icke om att leta rätt på den. Hade de resande i postvagnen sett Baalbek,

skulle det med ens ha blifvit så tyst inne i vagnen som om den inrymt ett urval af de mest slutne tänkare. Men nu sågo de ej ruinen. Det hör till Orientens egenheter att i början gerna uppträda maskerad och i banal kostym liksom en stor tragiker, hvilken förstår att spara sig till den afgörande scenen.

Det var nästan intet i detta ödsliga landskap, i denna gräsbevuxna af döda berg omgifna slätt, som talade om Asien. Dimman hade visserligen sjunkit och i söder blänkte Hermons snötinne, men färgerne voro kalla och himmelen halfmulen.

De skulle också haft mycket tråkigt på den långa och enformiga postvagnsresan, om ej Blumenbach förstått att roa dem med ett godt hufvuds spelande ordlekar och infall.

I solnedgången omgafs den steniga, nästan hemskt dystra vägen plötsligt af poppelskogar. Villor framskymtade ur grönskan och vattendrag sorlade med strida vågor. En svag lukt af blommor och grönska slog in genom det fälda fönstret. Hästarne sträckte ut med ökad vildhet. Kusken hojtade och hans långa piska smälde.

För första gången under hela färden lifvades Emins ansigte af något som kunde kallas intresse. Han tycktes fullkomligt sakna förmågan att skratta hjertligt och hörbart. Hans leende var alltid ljudlöst, nästan omärkligt. Uttryckte hans ansigte något var det djupt allvar. I detta ögonblick fick emellertid hans blick en varmare glans. Han ordnade sin svarta lifrock, knäppte knapparne, satte sin fez till rätta och vände sig till de andra som för att säga något. Just i det samma tvärstannade vagnen.

Kusken och alla de andra araberne – bland dem naturligtvis äfven Emin – stego ned och kastade sig till marken vid sidan af vägen. Det var bönetimman som var inne.

Kusken hade uppfattat en aflägsen böneropares röst och oaktadt vagnen just nyss fått ökad fart och befann sig i en backe, måste den stanna. Det blef alldeles tyst och stilla. Man hörde endast ett sakta sus af popplarne och vattendragen.

Då Emin gjort sin bön, steg han fram till vagnsteget. Han pekade mot en aflägsen, ojemn, rödgul strimma, som liknade en kedja sammanfogad af olikformiga topassmycken, samt yttrade med en ny glimt af värme i sina svarta arabögon:

– Den af Gud välsignade staden!

Skymningen varade endast några minuter. Då vagnen rullade in i Damaskus var det redan natt.

En lustig levantiner i pösande knäbyxor, rundskuren ljusblå jacka och röd fez öppnade vagnsdörren:

– Hôtel Dimitri! Hôtel Dimitri! Får jag föra herrarnes saker till Hôtel Dimitri?

De resande stego ur. Stödd mot sin krycka stannade Harven vid postvagnens ena lykta och inskref i sin kladd följande iakttagelser:

– Fransk postvagn. Samtal på franska. Landskap från Fontainebleau med villor och silfverpopplar. Den af Gud välsignade staden. Kusk i byxor och löskrage. Franskpratande portier. Då araberne bedja till Alláh, lägga de hufvudet till marken och lyfta bakdelen mot himmelen.

Blumenbach, som redan vid poststationen möttes af den väntande serbern, en fet herre i fez, tackade för angenämt ressällskap och anhöll att redan följande dag få aflägga en visit på Hôtel Dimitri. Nelly bad honom vara välkommen.

Emin följde till Nellys stora öfverraskning deremot med till hotellet. Hans bostad var temligen afsides

belägen, och som portarne mellan de olika kvarteren redan blifvit stängda vid mörkrets inbrott och han dessutom icke hade någon lykta, föredrog han att tillbringa natten på hotellet.

Den lustige portiern, hvars bruna knäbyxor svälde som uppburna af hvar sin krinolin, gick före de resande med en stor lykta. Efter några minuters vandring mellan låga, gråbruna, tillbommade, skenbart öfvergifna hus stodo de på hotellets gård.

Harven, som kände sig trött och efter större ansträngningar alltid fick smärta i sin fot, begaf sig genast till sitt rum. Åt Nelly sade han god natt med en vänlig kyss på pannan och lemnade henne sedan åt sig sjelf som en amerikanare gör med sin fullvuxna och sjelfständiga dotter. Dessförinnan rekvirerade han dock med en strålande glimt af ironi och med ett tvärsäkert lugn som hade han befunnit sig på ett boardinghouse i London med en kopp the på sitt rum.

Med en amerikanskas otvungna säkerhet och förnämt styfva hållning steg Nelly in i matsalen, slog sig ned vid det långa dukade bordet och fördjupade sig i matsedeln.

Emin satte sig ett stycke från henne på andra sidan om bordet och begärde svart kaffe samt en efterrätt, hvilken hufvudsakligen tycktes bestå af sockradt ris. Ingen af dem yttrade något.

4.

Det var ganska kvaft der inne i matsalen. Emin drog fram en liten solfjäder af papper och fläktade som ett kokett fruntimmer.

I sanning, han var alldeles icke sådan som Nelly föreställt sig en österländing. I sina flickdrömmar hade hon alltid tänkt sig en arab som en brunhyad, sagolikt vacker man, hvilken var klädd i silkesdrägt och turban och som alltid antingen var mycket ung eller mycket gammal. Han skulle alltid sitta på en matta eller en brokig kudde, aldrig på en stol. Vid minsta anledning skulle han rycka en med ädelstenar rikt smyckad krokknif ur sin guldstickade gördel. Sådan hade hennes fantasi målat en arab. Och nu såg hon denne hvithyade herre i svart rock och svarta byxor och med en liten papperssolfjäder i sin kvinligt hvita hand.

Hade hon varit från Nordeuropa skulle hon troligen ha tittat ned i sopptallriken för att dölja ett förstulet fnissande. Nu hade hon en amerikanskas sjelfbeherskning och stela hållning. Med en drottnings kalla värdighet förtärde hon sin måltid, benade fisken utan knif och hällde litet vino d’oro, Libanonvin, i sitt glas.

Likafullt pulserade europeiskt blod genom hennes ådror. Hennes farfars far hade varit en fattig skandinav, som vid unga år emigrerat till Amerika och der förstått att skapa förmögenhet. Hennes mor hade varit från Frankrike, från Toulon. Till sitt inre bråddes hon på modern. Hon hade ärft fransyskans oroligt lifliga tankeverksamhet och lätt uppflammande känslor. Detta skilde henne skarpt från hennes öfriga landsmaninnor, hvilkas tankar vanligen voro beräkning och hvilkas känslor utminuterades i dollars. Hennes uppfostran hade emellertid omgifvit hennes sinne med ett sådant äkta amerikanskt omhölje, att man vid första blicken svårligen kunde tro att denna högdraget raka unga kvinna hade haft en provençalska till mor.

Hon hade alltså liksom många af hennes systrar i Vestern ett kosmopolitiskt stamträd. Hon brukade också säga på skämt, att hon icke var någon riktig amerikanska, utan en dotter af nittonde århundradets kulturfolk.

Hon var temligen lång – längre än den arab, som satt på andra sidan bordet. Hon var snarare fyllig än spenslig. Hon hade mycket hvit ansigtsfärg, stora, mörkblå ögon och en liten brun skönhetsfläck till venster strax ofvan läppen. Hennes tjocka, kastanjebruna, präktiga hår var uppkammadt i nacken efter nutidens vackra mod. Hon kunde kanske icke kallas täck, men väl ståtlig och behaglig. Hon bar en aristokratiskt

enkel resdrägt i marinblått och hvitt, liksom om hon velat säga: Jag kommer från Atlanten, från skum och vågor! – På hufvudet hade hon en jokeymössa.

Hon såg ut att vara åtminstone tjugutvå eller tjugutre år, kanske till och med tjugufem eller tjugusex. Hon gjorde ett i hög grad sympatiskt intryck, och den smakfulla enkelheten i hennes kostymering passade förträffligt till hennes sätt. Så snart hon blef intresserad af något, stack dock den medfödda lifligheten fram under den stela ytan och hon blef tillgänglig och naturlig. Det var egentligen mest då hon teg som hon föreföll stel och tillbakadragen. Då hon började tala, blef hon en annan.

Som barn hade hon varit en rigtig yrhätta och modern hade haft mycket svårt att omskapa henne till den högtidliga dam, som hon borde blifva och slutligen också blef. Det var i synnerhet två gamla fastrar, som tillskrefvo sig äran af att ha fått bugt med hennes ysterhet. De hade bott i hennes föräldrars hus och genom dagliga förmaningar och sorgsna skakningar på hufvudet slutligen fått henne derhän de önskade. De brukade derför också kalla henne *sin* flicka.

Medan Nelly ännu var en liten skolflicka hade modern blifvit sjuklig. Nelly slöt sig då så småningom allt närmare sin far. Hon var hans enda barn och förhållandet mellan dem blef det allra bästa. Hon hade ärft hans goda hufvud och begär för läsning, något som i hennes skoltid också förskaffade henne öknamnet: blåstrumpan.

Hon hade ofta brukat sitta bredvid hans skrifbord, då han arbetade, och icke så sällan hade det händt, att hennes infall blandat sig in i hans humoresker. Vanligen hade hennes infall varit mycket befängda och roliga, och då Harven läst upp dem för fastrarna, hade de skakat på hufvudet och sagt: Men, käre Harven, det der tänker du väl ej låta trycka?

Han hade dock mestadels icke strukit dem, utan låtit dem följa med under tryckpressen och slutligen hade han blifvit så van att Nelly skulle sitta hos honom och småprata, då han skref, att han arbetade sämre i hennes frånvaro.

Ett ämne som i synnerhet redan från tidigaste år hade fängslat Nellys intresse, var Österlandet. Det fans knappast någon saga, öfversättning eller resebeskrifning derifrån, som hon ej redan kunde på sina fem fingrar. Harven hade derför också för länge sedan lofvat att en gång företaga en resa med henne till någon af Österlandets mest sevärda trakter. Hvilken stad som skulle blifva resans hufvudmål, hade han öfverlemnat åt henne sjelf att besluta. Hon hade först funderat på Konstantinopel. Snart slog hon dock den tanken ur hågen och bestämde sig för Damaskus, som ännu var en orörd arabisk stad. Moderns långa sjukdom hade år efter år gjort det omöjligt för Harven att infria sitt löfte, men då hon nu slutligen låg i jorden, hade han anträdt resan, hvilken Nelly emotsett som ett stort evenement i sitt lif.

Just derför att hon kommit till Damaskus med stora förväntningar, grämde det henne, att de hitintills gäckats så fullkomligt. Hon hyste dock en viss fast tro på morgondagen och medan hon superade, fördjupade hon sig i gissningar öfver hvad den skulle bära i sitt sköte.

Då hon afslutat sin temligen omständliga måltid och lade ned serveten, reste sig Emin helt oförmodadt från sin stol.

Han drog upp en tobakspung af saffian och rullade en cigarett. Då hans hand dök ned i tobaken glindrade en diamantring på hans högra lillfinger som en gnista. Den lyste som om det redan varit eld i den fint skurna tobakens långa strimlor.

Då han hade tändt cigaretten på ljuset, gick han ett slag öfver golfvet och kom af en händelse att stanna framför ett uppslaget pianino, ett vanligt europeiskt pianino, som letat sig ända hit till böneroparens och den

perlemorbelagda lutans stad. Hade gamle Harven varit med i salen, skulle han triumferande dragit fram sin kladd. En arab i svarta byxor framför ett pianino, och detta i Damaskus! Vår fantasis Orient såg annorlunda ut.

Emin stod en stund med cigaretten i sin hand och betraktade tangenterna. Under sin resa till Stambul hade han lärt sig franska och att efter gehör med förvånande ledighet klinka enklare melodier på piano.

Han lade cigaretten på pianinots lock, böjde sig ned och spelade en kort bizarr melodi, som saknade början och slut och föreföll som en sats utan predikat. Just då diskanttonerna ordnat sig och ställt upp sig till en högtidlig marsch, blefvo de plötsligt besatta af djefvulen, gjorde förtviflade språng i höjden och tvärtystnade slutligen med ens utan någon anledning midt i en takt. Man hörde endast ett doft mullrande nere i basen.

Derefter tågade diskanttonerna upp igen alldeles som nyss, ordnade sig högtidligt på samma sätt och tvärtystnade i samma takt, liksom om man utledsen slagit en dörr i lås om dem. På det sättet fortsatte stycket kring samma korta, afklippta, besynnerliga motiv i oändlighet.

Mer förvånad än egentligen intresserad lyssnade Nelly till den egendomliga musiken samt glömde att resa sig från bordet och aflägsna sig. Det låg något främmande i den dunkla melodien, något som var diktadt efter helt andra begrepp än våra, något barbariskt, forntidsaktigt.

Emin höll upp midt i en takt, tog cigaretten, slog bort askan från spetsen och frågade:

– Fröken, känner ni till den der marschen?

Nelly gaf ett nekande svar och denna gången förmådde hon icke återhålla det leende, som gled öfver hennes ansigte.

Emin bibehöll sitt vanliga djupa allvar, men alldeles mot hvad hon hade väntat slog han sig ned rakt framför henne på andra sidan bordet.

– Det der är en mycket vacker turkisk marsch, – utbrast han med en värme, som han hittills icke visat, samt betraktade henne – för första gången nästan, tycktes det.

Hans röst fick ett egendomligt djupt manligt tonfall. Han berättade, att den marschen hade Achmed Paschas soldater spelat den 9 juli 1860, då de tillsammans med folket massakrerade de kristne i Damaskus. Sjelf hade han då endast varit ett nyfödt litet barn, men genom hörsagor visste han hur allt hade tillgått. De kristnes kvarter hade lagts i ruiner. Under bränderne hade liken legat i högar, svärtade af rök, med eld i håret, instuckna ögon och uppristade magar, så att inelfvorna runno ut. Endast kvinnorna hade skonats och många gossar hade räddat sitt lif genom att förkläda sig till flickor. Det var Islams fruktansvärda svar på korstågen och på frankernes mutor i Stambul. Men denna seger hade blifvit den af Gud välsignade stadens olycka. De kristne hade återvändt och hämnats, och de hade hämnats förfärligt, ty århundradet var deras. De hade icke kommit som korsfararne under Balduin med blanka vapen. De hade icke kommit som tartarerne under Ghazzan Chan, brännande staden, plundrande de herrliga moskéerna och bindande kvinnorna på sina kameler. De hade återvändt osynliga som gengångare. Deras välde utbredde sig tyst som en farsot. Det var en fiende, hvilken liknade den onde anden, ty han var ingenstädes att finna. Han kunde ej ses, ej fasthållas, ej aflifvas, och dock var han allestädes. Libanondistriktet hade lagts under en kristen guvernör, som hemligt och långsamt, år efter år, dag efter dag, skaffade de kristne fördelar på muslimanernes bekostnad.

Det berömda damaskenersmidets hemliga konst hade Timur bortfört till Samarkand och Chorasan. De sex hundra gyllne lamporna i Velids moské hade Omar ibn Abd el-Aziz nedsmält till mynt. Sjelfstyrelsen och äran hade turkarne röfvat med sig till Stambul. Sidenväfvarens, guldsmedens och snickarens konst hade frankerne lärt att efterhärma. I de inföddes verkstad förrostade hammaren, väfstolen tystnade och

vesterländske äfventyrare växte ur jorden som maskar växa ur en förruttnande kropp. Österlandet var en förgiftad brunn. De som gingo förbi brunnen och endast sågo ned i vattnet funno det klart och lockande. De som dagligen drucko deraf måste sjukna och förtvina.

Nelly åhörde hans berättelse med half uppmärksamhet, ungefär som man lyssnar till en skolpojke, hvilken med stora ord och öfverdrifna liknelser berättar om ett snöbollskrig.

Han fortsatte emellertid att tala och hans pathos stegrades som ett accelerando i en fuga. Hans stämma fick en mörk klangfärg och så småningom fängslade han hennes uppmärksamhet på fullt allvar. Hon fäste sig icke längre så mycket vid hans fula europeiska drägt, nu, då han talade. Men i ett fall förblef han den samme: han föreföll henne alltid lika gåtfull och ofattlig. Han kom henne att tänka på en taskspelares trollhatt, hvilken just när den undersökts och visat sig tom, oförmodadt tömmer i dagen de mest besynnerliga och olikartade föremål.

Väl en timme och mer satt hon kvar vid bordet och hörde honom utan att yttra något, utan att märka att uppassaren upprepade gånger otåligt tittade i dörren. Hon skulle ofta ha velat framställa invändningar mot Emins berättelser och hans sätt att se, men hon insåg på förhand att hennes synpunkter skulle ha tyckts honom lika främmande och ofattliga som hans voro henne. Derför satt hon tyst.

Då hon slutligen reste sig från sin stol, trodde hon icke att hon suttit der så länge som hon verkligen gjort. Hon återfick sitt konventionella jag och med en amerikansk likgiltig och stel nick vände hon sig och gick mot dörren.

Då hon öppnat den, stannade hon på tröskeln tveksamt, nästan litet generadt. Hon hade mött det mest ogenomträngliga mörker.

Emin, som icke såg efter henne, utan stelt stirrade i ljuslågan, märkte till en början icke hennes bryderi. Först då hon förlägen och lemnande dörren öppen tog några steg tillbaka inåt rummet, vände han sig mot henne och förstod genast, hvad som hejdat henne. Han tog ljuset, ett vanligt stearinljus i en frankisk messingsstake, samt erbjöd sig att lysa henne. Han kände hotellet sedan gammalt, tillade han.

Då de stigit ut ur matsalen, befunno de sig på hotellets stora och mörka gård, kring hvilken en rad af dörrar ledde in till de olika gästrummen.

– Man sade, att mitt rum skulle vara numero nio, – yttrade Nelly.

– Låt oss se. Här ha vi trean och fyran, – svarade Emin och lyste i den vindlösa natten på de olika dörrarne.

En stor fontän plaskade midt på den rymliga, med stora marmorrutor stenlagda gården, mumlande och småpratande som en gammal sagoberätterska. En stark doft af rosor spred sig från blomsterkrukorna, som stodo uppradade långs springvattnets bassäng. Det var ännu vinter och luften var derför ganska kall, men det var en kyla, som snarare var uppfriskande än plågsam. Öfver taket glimmade natthimmeln med färre stjernor än en nordisk midnatt, men klarare, lugnare. Stjernorna »vinkade» icke som hos oss. I den höga, genomskinliga ökenluften brunno de med stilla ljus. De skänkte i förening med den djupa tystnaden staden det utseende af djup sömn, som dag och natt hvilar öfver Österlandet.

Nere mellan två mörkt framspringande tak låg Karlavagnen som ett kullstjälpt åkdon och vida lägre än på en nordisk himmel.

– Här är visst sjuan, ja, det är sjuan, – yttrade Emin, höjande ljuset öfver sitt hufvud. Derefter:

– Här ha vi numero nio.

Han räckte Nelly ljuset, som hon tog med sin ena hand, medan hon öppnade dörren med den andra. I ljusskenet skymtade otydligt inne i hennes rum det stora hvita myggtältet öfver hennes bädd. Hon vände sig på tröskeln, skyddande lågan med sin hand, som genomträngdes af det matta rödaktiga skenet.

– Här är så tyst, att man skulle kunna tro sig i en öfvergifven stad, – sade hon i tankspridd ton, liksom endast för att säga något. – Jag skulle känna mig helt beklämd, om jag icke åtminstone hörde springvattnets nästan menskliga röst.

– Man skulle kunna kalla Damaskus den sofvande staden, – svarade Emin.

Nelly gjorde en värdig, flygtig bugning som nyss, steg in i sitt rum och tillslöt dörren lugnt och likgiltigt.

Hvilka tankar genomkorsade i denna stund Emins hufvud, då han stod der ensam utanför vesterländskans nyss låsta dörr, han, muslimanen, som var van att köpa kvinnor för penningar? På Libanon kunde han uppköpa en kvinna för ett par hundra francs och i Stambul för ett par tusen. Negresser, om det föll honom in att räkna dem som kvinnor, kunde han tillhandla sig för godt pris i sjelfva Damaskus.

Hvad tänkte han, då han såg den unga amerikanskan stå helt lugnt framför honom på tröskeln till sitt sofrum, icke barnsligt enfaldig och omedveten, utan med vesterländskans fullkomligt medvetna, stolta oskuld?

Från den matta, blå lykta, som ännu brann med tynande ljus långt på afstånd öfver gårdens hvälfda inkörsport, träffade en svag ljusstrimma hans ansigte. De svarta kläderna gjorde hans kropp osynlig. Ensamt hans hufvud syntes med sin röda fez som ett gåtfullt hufvud i en mörk rebus. Och hela hans personlighet var en af likt och olikt sammansatt rebus, hvilken ingen vesterländing förmådde lösa.

5.

Nelly sof godt och vaknade först långt fram på förmiddagen. På Emin tänkte hon icke stort mer än man morgonen efter en teaterafton tänker på den skådespelare, som man hört deklamera sin roll. Deremot gladde hon sig åt, att doktor von Blumenbach lofvat att komma. Han hade förefallit henne ovanligt hygglig och underhållande. Hon började frukta att de närmaste veckorna i grund och botten kunde bli ganska enformiga, och då vore det ju en verklig lycka att ha till hands en så munter och bildad sällskapsmenniska som Blumenbach. Hittills hade Österlandet ej motsvarat hennes förväntan, ehuru hennes lynne i motsats till faderns, alldeles icke var kritiskt anlagdt. Hon hade en gång som skolflicka med knapp nöd räddats från att drunkna vid en badning. Från den stunden betraktade hon lifvet som en skänk, och stödjande sig på den gamla satsen att man icke skall se en gifven häst i munnen tog hon derför också lifvet temligen ideelt.

Hon klädde sig långsamt och var flera gånger nära att bli stucken af de stora getingar, som kröpo in genom fönsterspringorna och svärmade kring hennes hufvud. Ibland gick hon fram till fönstret och försökte att uppfånga en skymt af gatan genom de tillslutna brunmålade spjelluckorna. På afstånd hördes ett sakta mummel af glada röster och gälla, sjungande rop som vid en karneval men nästan alldeles intet buller af vagnar. Fotstegen läto på ett helt annat sätt än i Vesterlandet. De voro mer släpande och mjuka. Det kom sig af att infödingarne gingo i tofflor. Genom fönsterluckans spjelor såg hon nedre delen af de förbigåendes kaftaner. Hon tyckte sig se en procession af ett helt folk i tofflor och nattrock. Hon kände sig nyfiken som ett barn. Full af undran öfver den trollverld, som under dagens lopp skulle öppna sig för hennes ögon, steg hon slutligen färdigklädd och med jokeymössan på hufvudet ut på gården.

Der ute var helt tyst och stilla. Luften var uppfriskande sval och den djupblå februarihimmeln speglades i

den af blomsterkrukor omgifna bassängen.

Hennes far satt på en bänk med sitt sjuka ben på en stol. Det vållade honom plåga efter den långa postvagnsresan och han talade om att hålla sig stilla hela dagen. Han hade redan varit ute litet i de närmaste gränderna, berättade han, men då hundarne fått syn på hans kryckor hade de ställt till ett sådant spektakel, att han harmsen vändt om igen.

Medan Harven talade gick hotellets egare herr Dimitri öfver gården och gjorde i förbigående en trög bugning med ett doft pustande, ty han var otympligt fet. Herr Dimitri var en rik, gråhårig grek med platt näsa och stora näsborrar samt med den oundgängliga fezen skjuten i nacken. Hans enda bestämmelse här i lifvet tycktes vara att en gång hvart dygn stiga fram på gården och bocka sig samt derefter långsamt vagga bort.

Så snart Nelly frukosterat ville hon genast ensam begifva sig ut i staden, men på Harvens inrådan beslöt hon sig slutligen och först efter en ganska energisk kamp med sin egen nyfikenhet att invänta Blumenbachs sällskap.

Dagen blef lång och tråkig. Nelly kände sig rigtigt glad, då hon på eftermiddagen hörde Blumenbachs röst i porthvalfvet.

Han var varm och upprymd och hade redan utbytt sin grå filthatt mot en cinoberröd fez med svart tofs. Nå, detta var ju lätt gjordt. Men – diktade han – han hittade redan i staden som en inföding och under förmiddagens lopp hade han lärt sig att tala arabiska så att alla förstodo honom, åtminstone något så när. Hans största nöje hade emellertid bestått i att rigtigt grundligt smörja upp ett band af taskspelare, som ofredat hans värds hus. Det hade varit ett helt studium att piska dem med promenadkäppen. De som buro bussaronger voro tråkiga. Deremot hade det varit mycket roligt att klippa till dem som buro kaftan, ty man kunde, allt efter som man slog, nästan få olika toner ur deras pösande nattrock. På en ormtjusare hade han spelat 'Hell dig i segerkrans'.

– Nå, men ha ni hört en sådan skön juvel vår reskamrat monsieur Emin ibn el-Arabi lär vara? – afbröt han sig sjelf midt i sitt lifliga föredrag. – Han lär vara en fanatiker af tjockaste ull. Han härstammar från den gamle skalden Muhi ed-din ibn el-Arabi och diktar sjelf upphetsande arabiska dikter, som här i staden skaffat honom en oerhörd popularitet. Hans specialitet är emellertid att uppsöka kristne för att, tänk er, omvända dem till islam – ett geschäft som naturligtvis går mycket illa. Likafullt är min serbiske värd alldeles intagen af denne charlatan, som han kallar sin bäste vän. Hela natten har jag hört historier om monsieur Emins ädelmod och otroligt upphöjda dygder ungefär som om han vore en ny profet eller ämne till en blifvande sultan af Damaskus. Ja, mig skall monsieur Emin gerna få omvända. Jag skall mycket hellre sitta med fyra innerligen söta små hustrur, än med ingen alls som nu.

Nelly gjorde på måfå några invändningar mot hans yttranden om Emin. Men hon tog saken temligen kvinligt och var mer ifrig att alltid få säga sista ordet än att på allvar vederlägga honom. Det bekymrade henne icke heller mycket om Emin ibn el-Arabi var en bra menniska eller ej.

Vida mera grubblade hon öfver den besynnerliga stad, som hon nu i Blumenbachs sällskap för första gången skulle se i verkligheten. Då Blumenbach en stund pratat hit och dit och genom sina roliga infall fått gamle Harven vid bättre lynne, föreslog Nelly sjelf, att hon och doktorn skulle göra en liten forskningstur i de närmaste kvarteren. Nu skulle det väntade komma, det underliga efterlängtade.

Genast vid utträdandet ur hotellets port hejdade hon sig ett ögonblick som framför en öfverraskande målning i en tafvelsamling. – Det var vår fantasis Österland lifs lefvande!

Vaggande på puckeln af en hög kamel nalkades Abraham svept i sin hvita mantel. Den ludne Esau sof på gatan i det bländande solskenet, medan Benjamin, ännu ett muntert barn, vacker och späd, kastade boll med en citron. Rebecka steg upp för brunnens trappsteg med den stora ädelt formade tegelkrukan på sitt hufvud, och i gränden satt Job halfnaken ännu kvar på sin askhög utan att fråga efter att man uppfört en stor muslimansk stad rundt omkring honom.

Midt bland de solbrända, halfnakna eller hvitklädda bibliska gestalterna rörde sig i långsamt tåg de arabiska sagornas kalifer, storvezirer, eunucker och trasmän. De buro stora hvita eller gröna turbaner, gula tofflor och ljusblå kaftaner, hvilka någon gång voro pelsbrämade, en ann gång lappade och urblekta. Deras ansigten voro i motsats till de förres ganska bleka. Feta, njutningslystna turkar gingo bredvid levantiner, som voro klädda i fez, kvinligt rundskuren jacka, pösande vidbyxor och europeiska resorkängor – en ful drägt som gaf en könlös pregel åt hvar och en som bar den. I vimlet af alla dessa egendomliga typer och lysande kostymer framrullade en ensam fint lackerad parisisk täckvagn. Framför de präktiga svarta hästarne, som kördes af en neger, sprungo fyra unga araber, barbenta, med hvita fladdrande ärmar, rikt guldstickade sammetsjackor och käppar i händerna. Ur vagnsfönstret framtittade ett förtjusande kvinnohufvud, lätt beslöjadt af ett tunt hvitt flor, som kokett viradt kring håret och nedre delen af ansigtet, lemnade de svarta ögonen och ögonbrynen blottade.

Det är med det inre Österlandets städer som med ruinerna: modernt och gammalt blandas om hvartannat. Det är i Orienten som om grafvarna hade öppnat sig. Forntiden vandrar lugnt sida vid sida med vår samtid, medan husen och moskéerna, följande menniskornas föredöme, höfligt lemna plats åt urgamla ringmurar, halfstörtade basilikor och romerska triumfbågar. Intet är ordnadt; allt växer i brokig frihet som blomstren i en förvildad örtagård. Den sprättige korinthiska kolonnen kan med sitt friserade hufvud resa sig inne i en moské och en herrlig dorisk kapitäl tjena till altarbord i ett katolskt kapell.

Som hvita spöken stodo kvinnorna kring limonadförsäljarens bod i fotsida dok och med blommiga, ogenomträngligt täta flor för ansigtet. Limonadförsäljaren anropade sina kunder i halfsjungande ton, och hans limonad var kyld med snö från Libanon. Att läppja på den var som att höra en ny sanning: man kände först en kåre utefter ryggen, men sedan ville man ha ännu mer.

I en sidogränd hängde slagtaren upp ett lefvande svart får i porten och skar halsen af det i ett enda snitt. Bakom ett fint skulpteradt, rödt trägaller stod barberaren inne i rakstugan med turbanen löst från sin porslinsblanka svål, samt slog åder på en sjuk. Vattendragaren bar sin drypande bockskinnssäck. Fruktförsäljarens åsna haltade fram, lastad med träkärl, hvilka innehöllo frukter inlagda i ättika eller saltvatten. Blomsterförsäljaren messade med långa nästoner: – O broder! O broder! blidka din svärmor! – Dervid lyfte han upp en af de ytterst små blomsterkvastarne som om han velat tilllägga: så litet behöfs för att blidka en muslimansk svärmor!

Präktigt kostymerade druser med lans och skjutvapen redo på gråspräckliga hingstar, makligt lutade i den högkarmade sadeln och med stora, fyrkantiga, förgylda stigbyglar.

Djupt nere i de smala, icke stenlagda, takbetäckta, skuggiga bazarerna sutto försäljarne i sina bodar som helgon i nicher eller hyenor i burar. Olyckligtvis stodo dessa burars dörrar dock på vid gafvel.

Der syntes purpursadlar med pistolhölster och med omåttligt höga ryggstöd, hvilka kommo dem att likna troner. Der hängde betsel med svåra hullingar, manshöga flintbössor med små, svängda, perlemorinlagda kolfvar, dolkar, druserlansar, harnesk från Persien och kopparskålar från Bibars' dagar. Der lyste bordsuppsatser af messing samt stora messingsbrickor och vackra, låga små bord af ceder och sandelträ. Der blänkte de höga och sirliga kannor af messing eller silfver, i hvilka tjenaren kringbjuder tvättvattnet efter måltiden, medan han bär en med guld- och silkesblommor broderad handduk öfver armen. En sådan

handduk skall man endast lätt vidröra med sina fuktade fingerspetsar; att ordentligt torka sig på den anses obelefvadt.

Der såldes hvita svettdukar, guldstickade hufvudkläden af randigt siden, röda fezer och landtfolkets bruna yllekalotter som liknade lerskålar. Brokiga mattor lågo hoprullade i stora balar. Guldsmedernes smycken och ädelstenar voro deremot ängsligt dolda och inlåsta liksom kvinnor.

Der funnos långa med blått eller rödt silke och guldtråd lindade pipskaft af korkeken. De hade ibland en längd af fyra fot, men sjelfva det brunröda piphufvudet af bränd lera var ej större än en barnhand. De påminde om vissa äldre mästares kvinnofigurer, hvilka på en lång kropp bära ett litet hufvud.

Der glindrade beduinens egendomliga vattenpipa, hvilken gurglar som en kamel och doftar som – doftar som en nerkisk kuskkammare tidigt en morgon. Den består af en med guld- eller silfverbleck beslagen kokosnöt, från hvilken två långa rör skjuta ut som ben från en spindels runda kropp. I spetsen af det ena röret lägger beduinen sin tumbak samt suger röken genom den med vatten fyllda kokosnöten upp i det andra röret, på hvars spets han fästat ett plommonformigt munstycke. Att röka en sådan pipa var som att kyssa en tsjerkessiska: man slutade icke förr än läpparna började svullna och ömma.

I sin mörka källaraktiga bod satt signetförsäljaren med sin grafstickel. Madrasstopparen hukade sig öfver ett uppfläkt bolster, med prylen mellan sina hvita tänder och ögonen hopknipna till två svarta strimmor. Bagarens åsna trippade fram med en stor plåt på ryggen. På plåten lågo runda, nygräddade bröd bestrukna med smör eller drufsirap. Att äta dem var som att älskas af sultanens gamla mor: man blef fet och välmående och ett mål för all verldens afund.

Nelly märkte till sin öfverraskning att den sofvande staden var full af rörligt lif och idog flit. Men alla dessa brokigt klädda och ropande eller samtalande menniskor föreföllo mera som drömmar än verklighet. Larmet var alldeles olikt bullret i en vesterländsk stad. Det var mer dämpadt. Det låg en viss egendomlig tystnad midt i sorlet. Det var som lifvet i ett hus, der man fruktar att väcka någon sofvande eller störa någon som ligger för döden. Icke heller arbetet var som hos oss, nej ingalunda. Nästan hvar och en tycktes arbeta uteslutande för egen räkning och efter eget tycke. Det var ett ljust leende arbete för dagen, för det allra nödvändigaste. Det föreföll icke som rigtigt allvar utan snarare som en lek med verktyg.

En trång gränd utmynnade på Suk el-Kumele, ’Ohyrans torg’, Syriens jättestora lumpbod. Här såldes och uppköptes under tvistande och prutande gamla bleknade och trasiga klädpaltor. Bredvid bazarernas lysande varor föreföllo dessa lumpor som vissnade och i vägdammet förtrampade blommor bredvid friska. Här stodo de kristnes utslitna röda tofflor broderligt sida vid sida med mohammedanernes gula och med beduinkvinnornas låga stöflar, hvilka de fatt af sina män i bröllopsgåfva. Att kläda sig i dessa paltor var som att gifta sig med gamla enkor: man fick något att släpa på och som alla gjorde narr af, men ingenting som värmde.

Mellan låga hus med brunröda burspråk och med fönsteröppningar skyddade af smakfullt snidade trägaller, stundom också af luckor, närmade de sig slutligen tvekande den nästan ängsligt hemska bokbazaren.

De stego ned flere trappsteg, som hade de begifvit sig ned till ett grafhvalf, ett underjordiskt Damaskus, der forntidens stora män ännu lefde kvar som andar. De kände samtidigt förtjusning, vördnad och förskräckelse.

Längst i bazarens bortersta fjerran framskymtade otydligt Velids moské, stadens förnämsta helgedom och en af Islams heligaste byggnader. Djupt inne i sina öppna väggskåp sutto gubbar eller ynglingar med gulbleka vaxansigten och stora, stundom gröna turbaner samt betraktade de förbigående med utmanande blickar eller vände dem föraktfullt ryggen. Bakom dessa bistra gestalter lågo arabiska, gulnade handskrifter och nya eller urgamla böcker. Bokförsäljarne sutto liksom omgifne af sina förfäders själar, samtalande med

dem i sina tankar och hörande dem predika outsläckligt hat mot fridstörarne, mot de smygande inkräktarne från aftonsolens länder.

I en sidogränd förbiskymtade några kristne i röda tofflor och några judar i svarta turbaner. De gingo en krokväg för att icke beträda den fruktade bokbazaren.

Här var tyst och stilla. Ingen försäljare tillropade de förbigående. Ingen månglare utbjöd sina frukter eller blommor. Inga hundar snokade, utmerglade och snarlika vargar, efter en smula att stilla sin hunger. Ingen brokig trängsel af menniskor. Bazaren var ödslig och sällan besökt. De få köparne talade sakta, nästan hviskande och med sina gråa skägg föreföllo de alla så sällsamt gamla som om de burit hela sin races ålder. Öfver bodarne glimmade i gyllene bokstäfver tänkespråk ur Koran liksom skrifna med fosfor. Uppe vid taket kvittrade småfoglarne och byggde bo. Rundt Madinet Isa, minaretet till hvilket Jesus skall sänka sig ned på den yttersta dagen, kuttrade dufvorna. En källareaktig sval luft kylde ansigtet, och långt på afstånd hördes de andra bazarernas dofva sorl.

Nelly och hennes följeslagare hade endast behöft fortsätta några steg för att stå framför den store Saladins graf eller den kupol, under hvilken Bibars, korsfararnes skräck, sof den sista sömnen. Hon skulle icke heller nödsakats att utsträcka sin vandring långt för att nå Nureddins präktiga mausoleum. Hon kände hur aflägset Vesterlandet låg i denna stund, och afståndet dit kunde icke mätas i dagsresor utan i århundraden. Redan mellan stadens öfriga gator, som hon nyss genomströfvat, och denna bazar lågo allra minst två hundra år. Här fortlefde Islam i sitt ursprungliga djupa allvar, på samma gång uppfyld af hänsynslöst hat och oändlig mildhet – en dotter af profeten som, medan han predikade tusens mord, nedskref Korans första ord: I Guds namn, den mildes, den barmhertiges.

Nelly var så öfverväldigad, så fullkomligt upptagen af den tysta forntidstafla, som hon betraktade, att hon icke märkte några af de yngre bokpräntarelärlingarnes halft hånande, halft hotande åtbörder och grimaser.

Förvånad väcktes hon slutligen ur sin stämning då hon såg Blumenbach helt obesväradt tilltala en förbigående arab. Hon såg honom bekant slå denne på axeln med orden:

– God afton, monsieur Emin ibn el-Arabi. Trodde jag inte att jag skulle finna er just här!

Araben, som bar hvit turban och ljusblå, pelsfodrad kaftan samt spetsiga gula tofflor, vände sig långsamt och betraktade Blumenbach med strängt, nästan förebrående allvar.

Det var verkligen Emin. Han hade redan i god tid på morgonen lemnat hotellet och begifvit sig hem. Han hade dragit af sin turkiskt- frankiska reskostym och stod nu der i en drägt, som onekligen passade honom vida bättre. Han föreföll ännu mera främmande och inbunden eller skygg än föregående dagen. Han försökte aflägsna sig med några tomma, öfverdrifvet artiga franska ord, och Nelly förstod mycket väl, att bruket icke tillät honom att sällskapa med en kvinna och en frank på öppen gata.

Blumenbach som icke tänkte sig för och som, då han var upprymd, lätt slog öfver, var dock envis i sin meddelsamhet och råkade att framslunga följande oförsigtiga skämt:

– Nej, monsieur, gör oss nu sällskap. Ni skall göra mig till rigtigt genuin österländing och skaffa mig ett litet harem, hvad?

Emin makade sakta hans hand från sin axel, vände sig och fortsatte sin vandring utan ett ord.

– Aj, aj! – hviskade Blumenbach. – Jag råkade visst trampa på en liktorn ... Men tillåt mig i alla fall att skratta litet åt vår gode Emin.

– Hvarför skratta? – svarade Nelly skarpt.

Blumenbach betraktade henne öfverraskad och hon kände, att hon rodnade ända upp till hårfästet.

Tysta fortsatte de fram mot de lifligare gatorna.

Då de stego in på hotellets gård, funno de gamle Harven vid strålande lynne. Han hade gjort en mängd uppköp af arabiske krämare, som hela eftermiddagen belägrat hotellet. Han förevisade de mest olika föremål, som han radat upp på ett stenbord.

– Se här, – jublade han, – ett äkta arabiskt hufvudkläde – från Lyon! Här ha vi ett par broderade sidenbussaronger – från en fabrik i kanton St. Gallen – och en slöja, en skygg haremsskönhets slöja – från kanton Glarus! Här är en äkta damascenerdolk – märk hvilket arbete – från Sheffield! Och – nu kommer det bästa – här är ett krus äkta engelskt pale ale – från Damaskus!

Han gjorde en löjlig min, vände sig mot Mecka, lade armarne i kors öfver bröstet och messade, härmande en arab:

– O! Damaskus! Du är en kostelig källa. Att dricka af ditt vatten är som att dricka förfalskad champagne: man tror sig smaka ett aflägset lands drufva – och man förtär stickelbärssaft från sin grannes trädgård.

6.

Sex hela veckor hade redan Harven och hans dotter tillbragt i Damaskus utan att längta derifrån. De kunde aldrig tröttna att ströfva kring i det brokiga folkvimlet och Harven medgaf, om också endast med långa omskrifningar, att Damaskus var det mest spännande intressanta han hade sett i hela sitt lif.

Blumenbach hade fått en mängd patienter. I kristna kvarteret hade han utan vidare köpt sig ett litet hus. Hvarifrån han fick penningarne visste ingen och ingen frågade heller derefter. I husets bottenvåning hade han med hjelp af två stolar och ett bord inrättat ett apotek, der han sjelf beredde sina medikamenter. Vanligtvis voro hans ordinationer dock påfallande enkla och gud vet, om han någonsin utlemnade annat än små paket med fräspulver. Men han botade i alla fall sjuka till höger och venster, och det var hufvudsaken.

Men det var icke nog med att han var doktor. Helt plötsligt blef han också serbisk konsul. Ingen kunde förklara hur det gick till, men ingen brydde sig heller om att söka förklara det, ty i Orienten lefver man som man behagar och vill man bli något, så blir man det vanligen mycket lätt. Han var konsul numera, det var nog, och öfver hans port lyste serbiska riksvapnet, mäladt på jernbleck, bredvid apoteksskylten. Den lustige i stora vidbyxor klädde portvakten på Hôtel Dimitri hade han tagit i sin tjenst. Det hade gått till på ett mycket enkelt sätt.

En dag hade han nupit denne i örat och frågat:

– Du heter?

– Skandar.

– Kan du gå i tio minuter utan att sätta dig?

– Ja, mossju.

– Kan du sitta i tio minuter utan att sofva?

– Ja, mossju.

– Det är bra. Då skall du komma i min tjenst och bli serbiska konsulatets kavass, ty du är en karlakarl.

Sedan dess satt Skandar dagligen på en stol utanför serbiska konsulatet, klädd i silfverstickad jacka och stödd mot en hög staf med silfverknapp – samt utan att sofva.

Emin hade redan några dagar efter mötet infunnit sig på hotellet för att ursäkta sig hos Nelly. Blumenbachs närgångenhet hade sårat honom. Om bokbazarens fanatiske män uppsnappat dennes obetänksamma fast oskyldiga skämt, skulle det lätt kunnat komma till obehagliga uppträden. För sin del, förklarade Emin, hyste han dessutom motvilja för denne kristne lycksökare.

På tal om bokbazaren framkastade Nelly en önskan att få se en arabisk bok på nära håll. Dagen derefter infann sig Emin med flera arabiska verk under armen. Han föreläste och öfversatte äldre arabiska dikter. De voro mycket egendomliga, oftast fyndiga, smekande, fängslande, stundom ojemna och liksom trasigt men lysande brokad, ibland homeriskt utmejslade och enkla.

Harven åhörde honom med liflig nyfikenhet och gjorde allt emellanåt anteckningar i sin kladd. Det blef slutligen en vana att Emin besökte dem några timmar hvar förmiddag. I skuggan af gårdens citronträd deklamerade han de gamle arabiske skaldernes strofer med ett djupt allvar som om han predikat.

Nelly tyckte att han förde henne genom krokiga, besynnerliga gångar och trånga, vinklade gator in mot hjertat af det Österland, som var vaggan för vår historia, vårt vetande, våra bibliska sägner, våra seder och bruk. Hans föredrag röjde samma källa som de sagor, hvilka vi med hjertat bultande af nyfikenhet och upphetsad inbillning hört på våra mödrars knän, innan det verkliga lifvet ännu tröttat oss med sin köld, sin nakenhet och sina strider.

Han var icke längre samme blyge och slutne man som åkt samman med henne i postvagnen. Den arabiska drägten hade fullständigt förändrat honom. Hans stora svarta ögon lyste själfullt ur hans allvarliga ansigte, som turbanen och hela den öfriga drägten förlänade en nästan sträng pregel.

Allt som oftast slog han ihop boken och talade om Österlandet och dess undergång. Det föreföll dock Nelly, som om han aldrig förmådde helt blotta sitt eget inre. Ju mer han talade, dess mer främmande blef han henne. Hans tankar gingo i helt andra hjulspår än hennes. Han såg och kände på ett annat sätt. Han ledde sina påståenden och bevis till ett annat mål än hon skulle ha gjort. Hon tänkte för sig sjelf, att skulle hennes far teckna en österländing, skulle han stå framför något omöjligt, något helt och hållet främmande, något som vesterländingen icke förstod, icke genomskådade, icke kunde beskrifva.

Hon erinrade sig hur vesterländske författare kunde sitta hemma vid sitt skrifbord och helt naivt teckna validésultaninnans karaktär ungefär som sin fru svärmors och den otroligt rättrådige sultanens som en hederlig polismästares. Hon märkte, att det var med Österlandet som med lifvet efter detta: de som aldrig sett det tvekade dock sällan att beskrifva det in i minsta enskildheter. Men äfven de som varit nog lyckliga att se Österlandet, skulle näppeligen kunna gifva en fullt klar bild af österländingen sådan han visade sig i denne Emin. En antydan, en kontur skulle kanske vara möjlig, men sjelfva innehållet skulle förbli något dunkelt outredt. Emin var en egendomlig blandning af motsatser och han var som ett skåp med lönlådor: just då tjufven trodde sig ha tömt det, låg kanske det bästa kvar fördoldt. Han kom henne att tänka på Egyptens forngudar, hvilka visserligen hade menniskokropp men ett gåtfullt, obegripligt vidundershufvud.

Det hände någon gång att Harven hade smärtor i sitt sjuka ben och missmodig stannade på sitt rum. Nelly blef då sittande ensam med den unge araben, som full af medfödd värdighet betraktade henne med sina stora ögon medan han talade.

En förmiddag uteblef Emin alldeles. Han infann sig först fram på eftermiddagen, då Harven gått ut på sin sedvanliga studievandring i bazarerna.

Gården glödde i solskenet och Nelly och Emin måste uppsöka ett hörn bakom två citronträd för att få skugga. De voro nästan undanskymda af de starkt doftande träden och de många brokiga krukväxterna, som omgåfvo hvart och ett träd i en ring.

Den gången hade Emin icke några böcker med sig. Sedan han uppläst ur minnet en af sina egna dikter, men glömt att öfversätta den till franska, började han tala om den af Gud välsignade staden. Nelly kände endast denna stad till rocken, ej till hjertat, förklarade han med varm och klangfull röst. Hon måste lofva honom att i sällskap med sin far besöka hans bostad redan nästa dag för att se ett arabiskt hem. Hvilken ordning och renlighet herskade icke inom dessa tusen små hus, som med sina burspråk och tillslutna fönster syntes främlingen så fiendtliga! Äfven flit bodde inom dessa afskilda hem, dessa små stater i staten; men araben arbetade endast för det närvarande och icke för ett aflägset ovisst mål, meningslöst och lättfärdigt uppoffrande sitt korta lifs lycka. Det närvarandes stilla, fredliga lycka var Islams grundval. Islam ville redan på jorden se paradisets återsken och icke helvetets. Muslimanen insåg, att det enda i lifvet, som verkligen vore vårt, det var den dag som är i dag. Han älskade allt som kunde förljufva det närvarande. Derför älskade han också prakten som man föredrar sammet framför säckväf. Men han kunde undvara prakten liksom profeten kunde det, då han sjelf mjölkade sina hjordar och lappade sina skor. Om någon skulle fråga hvari Österlandets tjusning bestod, så skulle man svara: i stilla forngläd je. Kring de ljust färgade minareten kuttrade dufvorna, försäljarne utbjödo sina varor under skämtsamma anspelningar och trasmännen tiggde sjungande. Byggnaderna hvilade icke som i Vesterlandet på tunga, tryckta hvalf och kolonner, hvilka liksom suckade under sin börda. Till och med i stadsmurarne, fästningsverken och fängelserna lyste smäckra pelare och lätta hästskobågar som hade byggnaderna icke rest sig under svett och möda utan vuxit ur marken af sig sjelft likt trädgårdarnes palmer och bananer. Men icke blott öfver muslimanens hem och stad, utan ännu öfver hans graf låg ett skimmer af lek, af leende glädje. De kristnes kyrkogårdar framkallade fasa; till muslimanernes soliga grafstäder trängde ännu lifvets poesi som en mild smekning af en kvinnohand. Han berättade hur grafstenarne i Stambul voro försedda med små fördjupningar, hvilka uppsamlade regnvattnet så att foglarne som kvittrade i cypresserna kunde dricka der ur. Han berättade om sultanernes mausoleer, turborna, som voro belägna midt i staden vid de lifligaste gatorna, på det att sultanens multna kropp ännu i grafvens sömn måtte höra sorlet af det lif, hvars ljufhet han en gång njutit. Dessa turbors grafkamrar talade ännu om lifvets nöjen. De voro möblerade med divaner, länstolar och pendyler. Genom bågfönstrens förgylda och brokigt färgade gallerverk trängde springbrunnars brus och vällukter från trädgårdar.

Emin reste sig medan han talade. Men han gjorde inga hetsiga åtbörder; alla hans rörelser voro beherskade, afmätta och fulla af manligt behag. Äfven den fattigaste och trasigaste arabs plastik är så fulländadt måttfull och värdig att den skulle göra heder åt en vesterländsk furste.

Hans ansigte röjde samma egendomligt ljusa allvar som ständigt. Icke ens det flyktigaste löje undslapp honom, men hans ögon tindrade. Nelly betraktade honom med en viss beundran och nändes icke afbryta honom med en enda invändning eller fråga. Hans åskådning föreföll henne fortfarande så främmande. Likafullt tyckte hon ibland, att hans tankar om glädjen voro gamla bekanta, som hon sett smyga omkring i vesterländska hem och städer men förklädda i osköna, moderniserade drägter. Det syntes henne, att hon der hemma ofta upptäckt Österlandets glädjelära förstucken i beskedliga visor och diktböcker liksom den urgamla klassiska harpan i ett modernt pianinos banala omhölje.

Emin frågade henne, om hon på fullt allvar kunde tro, att en race som så öppet upphöjt nuets stilla lycka till religion, kunde vara så hatfull och blodtörstig som man påstod. Nej, denna race var som kamelen; kamelen var det mest medgörliga och fredliga djur, men uppretad råkade den i tygellöst ursinne samt bet och förtrampade sin egen herre. De kristnes upprörande plundringståg i korsfararnes tid hade lagt grunden till

allt hat, all fanatism som ännu lefde kvar i Orienten, beständigt ropande på hämd. Ursprungligen hade araberne icke hatat de kristne. Han berättade om Saladins högsinta och fördomsfria mildhet mot de kristne. Han drog till och med i dagen den gamla sägnen att Harun er-Raschid skulle ha skickat Karl den store nycklarne till Den heliga grafven. Han påpekade kalifen Omars skonsamhet då denne eröfrade Jerusalem. Men det hade varit Österlandets största olycka, att det haft de kristnes Jerusalem inom sina råmärken, liksom det skulle ha blifvit Vesterlandets olycka, om muslimanerne haft sitt Mecka i midten af Tyskland.

Emin talade kanske partiskt till förmån för sin egen race, men bakom hans hat till Europa framlyste hela tiden något fördomsfritt själsstort, som verkade rent af bedårande. Det som i synnerhet rörde Nelly ända derhän, att hennes ögon fyldes af tårar, var den aktning hvarmed han yttrade sig om den religionsstiftare, för hvars skull korsfararne drogo till Palestina. Det stack bjert af mot de tanklösa omdömen som hon i Vesterlandet hört om Mohammed, hvilken der oftast utan vidare skildrades som en lumpen bedragare. Ovilkorligt rycktes Nelly med af Emins lifliga skildring. Hon började känna en glimt af hans egen tro och hans hat mot korsfararne, och hon gladdes åt deras slutliga fördrifvande som man gläder sig åt att höra ett brott bestraffadt.

Då Emin märkte den rörelse och den nyfikenhet hvarmed hon betraktade honom, blef han förvirrad och tvärtystnade.

Han stod en stund tyst med hufvudet sänkt. Derefter såg han upp och hans ansigte var lika allvarligt som alltid. Han gick hastigt fram till henne och tryckte hennes hufvud med båda händerna upp mot sitt bröst samt kysste henne.

– Min lilla dufva! – hviskade han sakta.

Hela den stora gården sof i eftermiddagens hetta, ödslig och menniskotom. Insekterna surrade i träden och springvattnet plaskade, medan guldfiskarne stodo orörliga och dåsiga i den stora bassängens djup.

– Min lilla dufva! – upprepade han och kysste henne flera gånger samt strök smekande hennes hår.

Derefter släppte han hennes hufvud och for med handen öfver sitt ansigte som om han jagat bort en dröm. Hastigt böjde han sig dock ned igen och tryckte hennes hufvud upp mot sitt bröst som nyss samt kysste henne ännu en gång länge och lidelsefullt.

– Min lilla dufva! Du besöker mig i morgon, inte sant? Gud gifve dig en god natt.

Han steg tillbaka, vinkade med handen samt aflägsnade sig slutligen långsamt, dröjande och tvekande.

Nelly såg honom icke. Hon visste till en början icke, om han hade gått eller om han fortfarande stod kvar och betraktade henne.

Hennes första känsla var förtrytelse. Hon harmades på sig sjelf, som varit nog tafatt att ej genast vid hans första närmande stöta honom tillbaka. Men så hade hans djerfhet också varit häpnadsväckande. Allt hade kommit så plötsligt och oförutsedt. Om han åtminstone först hade förklarat sig på något sätt! Om han åtminstone hade nöjt sig med att kyssa henne på handen eller pannan, ja, om det så skulle hafva varit på kinden! Men att kyssa henne på *det* sättet. Hon kände att hon skulle vilja tillrättavisa honom och genom en öppen, öfverlagd förnärmelse såra honom.

Hans kyssar brände henne som en förolämpning. Han hade med dem ådagalagt, att han ansåg henne jemngod med österländska kvinnor, hvilka männen behandlade efter godtycke och utan all respekt. Och han hade fördristat sig ända der hän att bedja henne besöka honom följande dag. Han hade inbillat sig, att hon efter något sådant skulle tillåta att allt dem emellan skulle fortgå som hittills. Nå ja, hans uppfostran och

vanor kunde ju till en viss grad ursäkta honom. Dessutom var hon nästan fullt öfvertygad om, att han handlat i följd af en tillfällig impuls och icke med öfverläggning. Egentligen var hon mindre förtretad på honom än på sig sjelf och hon blygdes öfver att fortfarande vara så upprörd. Var hon då ett barn? Var det skedda då något så hårresande farligt? Borde hon i grund och botten ej skratta åt alltsamman? Om hennes far hade sett dem hade han skrifvit sin roligaste novell.

Det enda hon hade att göra – så slutade hon sin ledsamma sjelfransakning – vore att taga saken lugnt och skratta åt arabpoeten. Hon skulle sjelf föreslå, att de besökte honom nästa dag. Vid första tillfälle skulle hon dock med spelad likgiltighet och på ett sårande sätt påminna honom om, hur man skall uppföra sig i vesterländska fruntimmers sällskap. Nu ville hon icke tänka mer på hela saken. – Och dock gjorde hon det.

Att ha blifvit kysst af en arab – menade hon, eggande upp sig på nytt – det var som att ha blifvit kysst af en betjent.

Då hennes far kom hem låtsade hon en uppsluppen glädje för att dölja sin retlighet. Hon skämtade, spelade schack med honom och gjorde roliga små täcka ordlekar. Hon fick icke en blund i ögonen på hela natten, men på morgonen sade hon, att hon icke på länge sofvit så godt.

7.

Dahrak, dahrak (din rygg, din rygg)! ropade Skandar i bazarernas vimmel och svängde sin staf, på hvars silfverkula det serbiska riksvapnet glimmade.

Bakom honom gingo Harven, Nelly och Blumenbach – den nye konsuln, som i dag var vida mindre skämtsam än vanligt. Han ville tala vid Emin i ett ganska allvarligt ämne. Saken var, att den kristne serber, som i början varit Blumenbachs värd och allt i allo och som troligtvis också på något outredt sätt gjort honom till serbisk konsul, hade kommit på mycket egendomliga tankar. Han hade ju visserligen dagligen umgåtts med Emin och talat med Blumenbach om sina sympatier för Orienten, men nu hade han gått ännu längre. Han hade beslutat att tillika med sina två halfvuxna söner öfvergå till Islam.

Det hade redan förr ett par gånger inträffat att en kristen blifvit musliman, men alltid hade det väckt stort uppseende. Blumenbach påstod, att det var en ren skandal. Han var fullt besluten att i egenskap af konsul blanda sig i ämnet. Det var hans konsulspligt, förklarade han, att upprätthålla Europas anseende.

Skandars späda, barnsliga, enfaldiga ansigte strålade af öfvermod. Han vred de små fjunen på öfverläppen och lät sin staf hvinande falla på ryggar och ben.

De gingo tätt förbi Nureddins graf och stannade i en trång gränd framför en oansenlig port. Det var Emins bostad.

Skandar bultade på och en eunuck, som hette Liljornas Väktare, stack ut sitt svarta hufvud. Porten tillslöts derefter hastigt och förblef stängd i en dryg minut för att husets kvinnor, om de händelsevis befunno sig på gårdarne, skulle hinna draga sig tillbaka.

Då porten andra gången sprang upp, tryckte Liljornas Väktare sin svarta hand till hjertat och pannan med en lätt bugning samt förde gästerna in i en smal och krokig gång. De började tro, att Emin bodde som en mullvad. Gången var emellertid kort och snart stodo de på en rymlig gård, hvilken var lika lysande som ingången varit torftig. Ett arabiskt hus är en beslöjad skönhet, ett präktigt smycke i ett simpelt etui.

Utefter gårdens skuggsida sträckte sig i röda och gulhvita färger en arkad med hästskobågar och smärta

pelare, inbäddade i slingerväxter. Blomsterkrukor med mörkröda rosor omgåfvo det sakta småsjungande springvattnet. Ingen klocka pickade, intet kyrktorns urtafla utpekade timmarne. Allt föreföll orörligt stillastående, oberoende af dagar och år och afskildt från den öfriga verlden. Man tyckte sig hos en rik romare på tiden vid Kristi födelse. Nelly började tro, att jorden lefvat aderton hundra år i onödiga strider utan att uppnå en större lycka än den som ägdes redan då.

Detta arabiska hem med sina öppna gårdar var en förtrollad trädgård midt i staden, en verld för sig, der husets herre var enväldig gud. Här lefde han, obekymrad om tidens gång, sorglöst njutande dagarnes nu, till dess han somnade hän med en fatalists lugn och fick sin graf på kullarne utanför stadsmuren, der flygsanden ännu hvirflade in från hans fäders öknar.

Liksom en arabfamiljs hela egendom oftast endast bestod i en madrass, en kruka, en gryta och en matta, så röjde sig äfven i detta rika hem en viss enkelhet midt i prakten. Det hela tycktes så egendomligt primitivt och provisoriskt. Det var som om infödingarne endast skulle behöft draga undan några gömda reglar här och hvar för att plocka ned alltsammans, bågar och pelare som ett Israels tabernakel samt lasta det på kameler och tåga öster ut till öde ökentrakter, der Islams anda ännu beherskade lyckliga naturbarn, obefläckad af Vesterlandets lidanden och oro.

Orienten fullbordade i denna stund alldeles sin eröfring af Nellys sinne.

Genom en kolonnad af joniska pelare, som tydligen voro tjufgods från forntiden, steg hon in på ännu en andra gård, som liknade den förra. Hon iakttog att Emins hus en var gengångare af ett egyptiskt tempel med fiendtligt, fästningslikt yttre, lysande förgård och slutligen en rad af besynnerliga kamrar. Hon glömde dock icke ett ögonblick, att hon var mycket stött på detta tempels gud och att hon genast från första början skulle låta honom förstå det.

Liljornas Väktare framsatte två stolar för herrarne och ett kaffebord af perlemor och cederträ. Derefter anmodade han Nelly med en åtbörd att följa honom in genom en sidodörr.

Djupt generad och utan att kunna tilltala honom på arabiska, det enda språk som han förstod, lydde hon mekaniskt hans vink. Då hon tvekande stigit in öfver tröskeln, befann hon sig öga mot öga med en rad unga kvinnor.

Hon blef mycket häpen och lyckades endast med ansträngning att åtminstone skenbart bibehålla sin medfödda amerikanska säkerhet i min och rörelser. Hon hade alldeles icke betänkt, att hon i Emins bostad skulle bli införd i ett harem. Hon hade egentligen aldrig satt i fråga att han var gift. Hon hade förmodat, att han, ensam, eller på sin höjd följd af några tjenare, skulle förevisa henne och hennes far en ödslig rad af gårdar och rum. Något annat hade hon icke väntat sig.

Det var alltså icke nog med, att han hade kysst henne och kysst henne på *det* sättet, utan dertill kom, att han också redan var gift. Det syntes henne, att hans taktlösa djerfhet derigenom blef ännu tusen gånger oförlåtligare. Och med hur många af dessa var han månne gift? Troligen med allesamman – efter vesterländska begrepp – om också de två något fetlagda små kvinnorna, som genom en dyrbarare kostym skilde sig från de öfriga, ensamt betraktades som hans verkliga hustrur.

Dessa två kvinnor buro en pösande, icke synnerligen klädsam drägt af ljusrödt siden. De andra voro helt och hållet klädda i hvitt och dröjde på afstånd, orörliga som bildstoder och med de blottade armarne korsade öfver bröstet.

Nelly var så förlägen, så fullkomligt ur stånd att slå bort den pinsamma stämning, som bemäktigat sig henne, att hon innerligen ångrade att någonsin ha gjort detta besök. Hon kände med sig sjelf, hon, den fint

bildade, belefvade vesterländska damen, att hon betedde sig tafatt och tvunget inför dessa underlägsna arabiskor. Hon kände sig förödmjukad – nära nog som en kvinna, hvilken befinner sig framför hustrun till den man, hvars älskarinna hon är.

Det stora, hvälfda, lysande rummet, som hade en betydlig höjd, erhöll en dämpad, mystisk dager från en rad fönster med färgadt glas. De voro anbragta alldeles uppe under taklisten. Halfva rummet utgjordes af en mattbelagd upphöjning med låga sidendivaner utefter sina tre väggar. På tre konsoler stodo tre gammalmodiga europeiska pendyler utan visare och pendel. På divanerna syntes ett par hvita, virkade öfverkast af det slag, som europeiska tanter, fastrar och mostrar förfärdigade till julaftnarne på sextiotalet. Väggarne glimmade af stuckornament, präktiga mosaiker och naiva målningar, föreställande hus och träd och alltid utan figurer. Från ett närbeläget dervischkloster hördes dånet af skrällande musikinstrument och de dansande dervischernas entonigt och ångestfullt framstönade: Hu! – Hu! – Hu!

De båda fetlagda kvinnorna öfverhopade Nelly med smickrande helsningar på arabiska. Hon förstod icke deras ord, men hon uppfattade deras pantomim, drog af sig sina skor och steg upp på upphöjningens persiska matta. Så snart hon och de båda värdinnorna tagit plats på den midtersta divanen, visade sig Liljornas Väktare med en stor, rund bricka af förgyldt silfver. På brickan stodo mycket små koppar med brännande hett, svart, starkt sockradt kaffe. Hvar porslinskopp hvilade i en underkopp af förgyldt silfver, besatt med blå stenar.

Medan Liljornas Väktare med venstra handen på hjertat bjöd henne kaffebrickan med den andra, hördes fotsteg utanför en sidodörrs nedfällda, körsbärsfärgade förhängen. Derefter klappade någon bakom förhänget tre gånger i händerna.

De två värdinnorna reste sig vördnadsfullt. Draperiet drogs åt sidan och Emin inträdde, klädd i en ljus, randig sidenkaftan och lika allvarlig som alltid.

Han stötte af sina gula tofflor och beträdde upphöjningen. Han böjde sig helsande samt fattade Nellys hand och kysste den.

Hur gerna skulle hon icke ha velat höjt denna kyssta hand, endast helt litet, endast så mycket att den med en ljudande smäll träffat Emins hvita, retsamt välformade öra. Men hon satt förlamad inför alla dessa kvinnoögon, hvilka nyfiket granskade henne.

Emin frågade enligt landets bruk, fast på franska, efter hennes helsa, anbefalde henne åt försynen och förklarade, att hans hus också var hennes.

Hon försökte att besvara hans frågor med påfallande korthet. Men hon märkte, att hon gjorde sin sak illa. Hon tyckte sig svara blygt och ängsligt som en liten skolflicka, hvilken förhörs i sin katekes.

– Säg era damer, – framkastade hon slutligen för att yttra något, – att deras guldstickade sammetstofflor synas mig i hög grad smakfulla.

Emin öfversatte hennes ord och inom några ögonblick hade Liljornas Väktare på hans vink inhemtat flere par täcka, små, ännu obegagnade tofflor. Han steg fram till Nelly, bärande dem på en silfverbricka, som var ännu större än den, på hvilken han nyss bjöd mockadrycken.

Hon granskade dem och berömde särskildt ett par tofflor af violett sammet med guldpaljetter.

Enligt orientaliskt bruk erbjödo Emins hustrur henne genast att behålla dem som gåfva. Hon böjde sig ned för att profva den ena violetta toffeln på sin fot. Men, stackars Nelly! I dag skulle hon beständigt mötas af förtretliga öfverraskningar. Till sin stora förlägenhet fann hon att toffeln var mycket för liten. Det var nästan

löjligt att ens försöka få foten in i den.

En af Emins hustrur knäföll beredvilligt på mattan framför henne, utvalde en röd toffel, som var något större, och försökte att tvinga den fast på hennes i en svart silkesstrumpa gömda fot. Äfven den röda toffeln var för liten.

Nellys lynne var icke småaktigt och hon var icke någon kokett, men hon hade ett fel, som kanske snarare var en följd af hennes uppfostran än en medfödd egenskap. Hon var litet förnämt högdragen, icke blott i sitt sätt att vara, utan också i sin blick på medmenniskorna. Det var just denna hennes förnämhet eller stolthet, hur man vill kalla den, som nu fick den ena knifstöten efter den andra. Hon anade icke hur nyttig denna skola var henne. Det som mest harmade henne var, att just Emin skulle bevittna det ledsamma uppträdet. Hon rodnade under hans blick. Hon kände sig ännu en gång förödmjukad. Hon tyckte sig utskrattad af en race, som var hennes egen så oändligt öfverlägsen i kroppslig fullkomlighet. Hennes förvirring var så stor, att alla de närvarande märkte den.

Emin bröt taktfullt den pinsamma tystnaden med ett hastigt framkastadt:

– I morgon skall jag skicka eunucken till er med ett par de täckaste tofflor som finnas i Damaskus. – Men säg, hur finner ni min bostad?

– Åh ... Äro alla hus i staden invändigt så präktiga som ert ...

– Det äro de inte, ty mitt hus är ett arf från mina rika förfäder ... ehuru jag sjelf alldeles icke är rik. Hvar ni stiger in skall ni dock träffa trefnad och gästfrihet. Man skall bjuda er en sittplats och kaffe. Ni skall äfven hos den fattigaste mottagas med något som man hos er skulle kalla belefvenhet. Det kommer sig deraf att Orienten, strängt taget, icke har två himmelsvidt skilda klasser af bildade och obildade. Bildningen är här, om också undantag finnas, mer jemlik och oberoende af samhällsställning än hos er. – Har ni besett Velids moské?

Han yttrade den sista frågan hastigt, fruktande att ett enda ögonblicks tystnad skulle återföra tankarne till de förargliga tofflorna.

Nelly förstod detta fullkomligt. Hvart ögonblick ökade hennes förlägenhet och förvirring.

– Min far har besett den tillsammans med serbiske konsuln, men jag har inte varit der ännu. Man säger att fruntimmer ...

– Då bör ni bese den. Den är Damaskus' öga. Våra bruk tillåta mig icke att ledsaga er dit genom gatorna. Jag är dessutom så upptagen just nu i dagarna ... Om ni kunde ana hvilka stora saker som här äro i görningen. Möt mig emellertid i moskén någon afton. Vid solnedgången är jag alltid der för att förrätta min bön. Det är visserligen ej heller alldeles i sin ordning, förstår ni, att jag förevisar er den heliga moskén. Men nu för tiden ... Man skall förlåta mig det; alla som vi kunna möta der äro mina vänner.

Nelly kramade sina gula svenska handskar. Det föreföll henne som om han helt obesväradt i närvaro af alla sina – alla sina hustrur, bad henne om ett hemligt möte.

– Hur kan ni sätta i fråga, att en dam – hon betonade särskildt ordet dam – skulle gå ensam till en moské, der fanatismen ...

– I Österlandet antastas aldrig en kvinna, – svarade Emin strängt. Derefter: – Ni kommer alltså?

Hon reste sig. Hon sökte att gifva sina ord en anstrykning af högdragenhet.

– Säg era hustrur, att jag vill taga afsked. Sjelf tycks ni glömma, att två gäster allt för länge väntat er derute.

– Jag har glömt gästfrihetens af Gud föreskrifna pligter för er skull.

Han steg utan synnerlig brådska ned från upphöjningen, påstötte sina tofflor och lemnade rummet.

Då Nelly slutligen efter en mycket lång och omständlig pantomim kom ut på gården, såg hon Emin och de två herrarne sittande med kaffekoppar och vattenpipor på gårdens skuggsida. De samtalade synbarligen om serbern, som ärnade öfvergå till Islam, ty Blumenbach tvistade med Emin.

Det var högst egendomligt att under denna ordvexling iakttaga de tre männens olika temperament. Harven småskrattade, skeptiskt godmodigt. Blumenbach var röd och upphettad, sprang ofta upp från stolen och talade fort och högljudt. Emin rökte i djupa drag och teg mest. När han yttrade sig var det i en mörk, utmanande, hotfull ton, som hade han med hvart ord underförstått ungefär följande:

– Jag hör af artighet på ert svammel, men förhindrar ni min vän serbern att afsvärja er tro, skall jag framtrolla hundra tusen hämdlystna araber ur marken.

Nelly gjorde, följd af Liljornas Väktare, en lång krok utefter gårdens väggar för att slippa närma sig herrarne. Hon betraktade med låtsad nyfikenhet gårdens marmorrutor och böjde sig ned öfver blomsterkrukorna. Hon stannade länge och granskade en väggmålning, som syntes henne likna några leksakshus och leksaksträd stälda på en sned hylla.

– Mecka, Mecka! – upplyste Liljornas Väktare och lät sin ögonhvita blixtra samt pekade på målningen.

– Aha, Mecka!

Nelly tänkte emellertid alldeles icke på Mecka. Hon öfverlade i stället tyst med sig sjelf om hur hon skulle bete sig, då det slutligen blef tid att taga afsked af husets värd. Hon beslöt att alldeles icke besvara hans afskedshelsning. På det sättet skulle hon låta honom förstå, att hans kyssar förnärmat henne och att hans mötesförslag var en barnslighet utan like.

Midt bland alla dessa tankar smög sig dock en nästan berusande känsla af sympati för Österlandet öfver henne på nytt. Det var tystnaden, den blå luften deruppe och springbrunnarnes plask som inverkade på hennes sinnen. Om hon noga kunnat granska sin stämning, skulle hon upptäckt, att det som i längden gör Österlandet så fängslande är icke de egenskaper, som sagan och fantasien i första rummet bruka betona i detta lands karakteristik. Det är icke de brokiga drägterna och granlåten. En vesterländsk variététeaters sal i t. ex. morisk stil är vanligen vida mer lysande än dess förfallna original. Österlandets lif är ej så trollskt glimrande, som man gerna vill tro, och icke en krokknif af tio tusen är besatt med ädelstenar på skaftet. Det är ej så mycket prakten som tjusar, utan tvärtom det naturliga primitiva friluftslifvet – enkelheten. Det är icke så mycket det pittoreska som det plastiska, icke så mycket den muslimanska kulturen som återskenet af forntiden.

Bredvid nutidens ståtliga vesterländska städer kan ingen med fog kalla en sådan trång, låg och förfallen stad som Damaskus praktfull. Den präktigaste bazaren i Stambul blir mörk och ruskig bredvid Viktor-Emanuels-galleriet i Milano. Lustgårdarne i Stambuls gamla Seralj äro icke sådana parker, som vi skulle kunnat åstadkomma om vi i ett par hundra år haft turkiska rikets skattkammare till vårt förfogande. Praktfullt, öfver all förväntan praktfullt är Österlandet lika fullt, men det är först och sist genom den hänsynslösa plastiska nakenheten och det färgrika glödande landskapet. Det praktfullaste i våra dagars Orient är samma solsken som evigt ungt skiner ur Homeros' sånger. Det är samma af ametister gnistrande synrand, som i en violett ring omgaf det djupblå haf, till hvilket herdarne bekymmerslöst blickade ned från berget Ida. Det är samma rosiga om en oskyldig ung flickas kind erinrande dagningar, som stego upp öfver Judeens kala berg och

inspirerade diktaren i Jerusalem till den väldiga dityrambwithout »Hade jag morgonrodnadens vingar». Det är samma tigande, majestätiska, gula ökenaftnar, som Mohammed prisade, då han efter en ansträngande dag vederkvickte sig i sin älskade Ayeschas hus med en enkel kvällsvard af kornbröd, dadlar, mjölk och honung. Det är samma storartade solnedgångar, som ända sedan forntiden samlat män och kvinnor på husens tak till att dagligen på nytt bevittna och njuta af ett skådespel, som för hvar gång är lika gripande. Mörkret bryter i en sådan stund in så hastigt, att man nästan tycker natten redan rufva öfver landskapet, medan den stora aftonsolen ännu glöder i horisonten. En mörkröd belysning faller öfver allas ansigten som ett sken af facklor och fyrfat tända i en mörk graf. Då tycker sig europeens öra förnimma tunga suckar långt vesterfrån och suckande säger han till sig sjelf: Här jordas menniskoslägtets barndom. Den ligger svept i muslimansk drägt, men under kaftanen ser jag en staf sticka fram, omvirad af vissnade vinrankor. Hufvudgärden är en hög af sönderbrutna strängaspel, och under turbanen ser jag den sammantorkade olivkrans, som efter friska, lyckliga menniskors ungdomslekar och oblodiga tvekamp grekiska kvinnor öfverräckte åt pristagaren.

Nelly tänkte visserligen icke nu på allt detta, men hon kände det omedvetet. Då Blumenbach talade för hårdt, tyckte hon att hans röst skar på ett obehagligt sätt mot aftonens djupa stillhet. Hon tyckte, att hon nästan skulle vilja ropa till honom: Men så tala då sakta. Kommer ni icke i håg att vi stå framför en sofvande!

Hon hade stannat vid den innersta gårdens springbrunn. Utan att tänka derpå lade hon sakta sitt finger på det alnshöga blyrörets mynning. Den nyss rakt uppstigande strålen brast sönder i tusen skärfvor, hvilka föllo till marken.

– Ack, hvarför afbröt ni den vackra silfverpelaren? – ropade Blumenbach till henne med lekfull klagan.

– Ack, för att ni skulle afbryta er långa dispyt! – svarade hon i samma ton. Alla började skratta, med undantag möjligtvis af Emin, hvars ansigte alltid uttryckte samma oföränderliga allvar.

Harven vinkade Nelly och tog temligen vänligt afsked af Emin. Blumenbach räckte honom deremot sin hand med ohöflig köld.

Följda af Emin och Liljornas Väktare gingo de öfver den yttre gården ned mot ingångsporten.

Just då Skandar, som nu dukit upp igen, drog träregeln från porten, vände sig Emin mot Nelly för att säga farväl. Nu var ögonblicket kommet, då hon genom att betrakta honom öfverlägset likgiltigt och utan att besvara hans bugning skulle gifva slutscenen i den komedi som han inblandat henne i.

Emin bugade sig samt fattade hennes hand och kysste den. Olyckligtvis kom Blumenbach i det samma att se på henne. Om hon dragit tillbaka sin hand eller genom äfven den flygtigaste min visat sin förtrytelse mot Emin, skulle Blumenbach ha märkt det. Han skulle icke blott gissat allt utan kanske ännu litet dertill.

Hela hennes noga öfverlagda plan ramlade öfver ända och hon såg sig till och med tvungen att göra en lätt bugning.

Utkomna på gatan fäste sig Harven och Blumenbach genast vid hennes inbundna sätt. Hon skyllde naturligtvis på trötthet eller hufvudvärk eller något snarlikt. Konsuln-doktorn förklarade genast med en min så lärd som om han nyss stulit den ur bokbazaren, att krämpor af det slaget icke vore att leka med der i landet. Hon hade säket förkylt sig på Emins marmorgolf.

Blumenbach gaf henne ingen ro med mindre än att han fick känna på hennes tinning med yttersidan af sin hand. Han lofvade att komma upp till Harvens redan nästa morgon och se hur det stod till.

Då Nelly blef ensam på sitt rum, kastade hon sig ned på sängen med händerna knäppta under sin nacke. Hon förstod icke sig sjelf. Hvarför skrattade hon ej, skrattade rigtigt af hjertans lust åt alltsamman? Om hon kunde förmå sig att helt torrt berätta allt för sin far, kände hon, att hon skulle bli lugn igen. Han skulle gapskratta. Derefter skulle han spefullt lexa upp Emin.

Men hade Emin då egentligen uppfört sig så opassande som hon tyckte? Var hans sätt ej alltid rent af beundransvärdt? Föreföll han ej bredvid Blumenbach ungefär som Saladins vålnad bredvid en vesterländsk småstadssprätt?

Stora tårar stego upp i hennes ögon. Hon frågade sig, hur hon kunde vara till den grad barnslig att hon grät.

Först efter en ganska het strid med sig sjelf, blef hon så pass lugn, att hon kunde begifva sig till måltiden i hotellets sal.

Harven var mycket tankfull.

– Den här förvecklingen för den serbiske affällingens skull, blir allvarlig nog, – sade han. – Jag fruktar vi få upplefva stormiga dagar.

8.

Harven, som gerna tog lifvet litet skeptiskt, var nog fördomsfri att bära ett fult, buckligt och gulnadt gammalt fickur af nickel. Värdelöst som det var bar han det utan kedja. Han gjorde konster med det och lät det snurra på bordet. Glömde han det, föll det ingen tjuf in att taga det. Rullade det i golfvet, gick det lika bra ändå, ty liksom mycket som är fult till ytan var det invändigt godt.

Dagen efter besöket hos Emin fann Harven emellertid till sin stora förvåning, att uret stod. Han skakade på det och petade i det med Nellys broschnål, men det ville icke komma i gång. Visarne stodo på 7,35.

Harven gjorde en komiskt högtidlig min och yttrade i profetisk ton:

– När min nickelrofva stannar, sannerligen, då stunda onda tider.

– Mister Harven, ni spår rigtigare än ni anar, – bifogade herr Dimitri, som stigit fram för att göra sin sedvanliga bugning. Denna gång öfverräckte han dock samtidigt ett bref.

Harven satte på sig glasögonen och läste. Brefvet var från Blumenbach, som berättade att oroligheter höllo på att utbryta i staden. Han påminde Harven, att Emin för länge sedan inbjudit dem till ett landthus, som han rådde om i stadens omgifningar. Han tillrådde Harven att just nu begagna sig af denna inbjudning. Visade sig landthuset beboeligt, borde Harven och hans dotter stanna der några dagar till dess oron hunnit lägga sig. Serberns affall var orsaken till hela villervallan.

Nelly ville alldeles icke lyssna till Blumenbachs förslag.

Då Emin enligt vana infann sig fram på dagen, gick hon, redan då han visade sig i gårdens porthvalf, brådskande in på sitt rum.

Harven läste dock upp Blumenbachs bref för Emin. Denne bad lifligt att genast samma eftermiddag få föra dem till sitt landthus i Salahiye. Han skulle der låta ordna en »fantasia» och de skulle derefter gemensamt tillbringa natten derute för att slippa rida hem i mörkret, då för öfrigt stadsportarne stängdes.

Harven föreslog då, att de så gerna under Emins ledning kunde begifva sig ut på en flera dagars ridt till Baalbek. Emin vägrade dock bestämdt. Hans närvaro i staden vore af nöden och han, araben, fann intet nöje i ansträngningar utan ändamål, besvärliga ridter och dåliga nattherbergen.

– Men, – invände Harven, – en arab skall väl gerna sitta till häst?

Emin svarade:

– Då gud skapade menniskan så att hon kunde sitta, var det, för att hon skulle hvila sig, icke för att hon sittande skulle skaka af och an från den ena staden till den andra.

Det blef alltså beslutadt att de redan samma eftermiddag skulle begifva sig ut till Salahiye i Emins sällskap.

Då deras lilla karavan tågade förbi serbiska konsulatet, stod Blumenbach bakom trägallret i burspråket. Han gned belåten sina händer och sade för sig sjelf:

– Jag visste nog jag, hur jag skulle få monsieur Emin ur vägen på några timmar.

I sin egenskap af serbisk konsul hade han inlemnat en skrifvelse till paschan, fordrande att den till Islam affallne serberns två omyndiga barn skulle utlemnas och uppfostras i kristna tron. Blumenbachs handling kunde förefalla rigtig, men var det ej, ty om en musliman med sina minderåriga barn öfvergått till kristendomen, hade konsulerne icke tillåtit att barnen återlemnades till Islam. Dessutom funnos i Orienten en mängd katolska skolor, som – man kunde nära nog säga – uppköpte arabbarn och i en ålder då dessa ännu saknade eget omdöme, lockade dem till affällingar från sina fäders tro, seder och bruk, så att de blefvo en skam för sin race. Det var alltså ojemnt spel. Detta upptäckte genast befolkningens skarpa öga och det var derför ett upplopp låg i luften.

Guvernören besvarade tills vidare skrifvelsen med tystnad för att hinna höra sig för i Stambul. Utslaget berodde på hvilket parti som der händelsevis med hjelp af europeiska mutor hade magten för tillfället: reformturkarne eller gammalturkarne. Det fans emellertid någon i Damaskus, som ansågs nästan ännu inflytelserikare är paschan. Det är ju vanligt att anse Orientens kvinna nästan som en slafvinna. – Och dock var denna mäktiga person en halfgammal kvinna, kadins hustru och sultanens syssling. På henne berodde ej så litet frågans lösning.

Blumenbach hade emellertid ett allt för energiskt temperament för att ej begagna tiden. Han mottog besök af grekiskt-katolska prester, franciskaner och infödde kristne. Han bjöd dem på vin och smörbakelser, gaf dem präktiga presenter och utdelade almosor. Det löjliga lilla Serbien kunde helt säkert icke förse honom med alla de guldstycken, som han strödde kring sig. Man började hviska om, att det var Ryssland, som gömde sig bakom hans person. Skämtande hade han ju visserligen ibland framkastat, att han ville bli mohammedan för att få ett harem, men i sjelfva verket uppsvingade han sig inom några dagar till en banérförare för Vesterlandet och kristendomen.

För att utforska honom hade man hos lämpliga personer hört sig för hvarifrån han erhöll penningeförsändelser. Man gaf till svar, att han icke fått några. Snart berättade man, att han redan vid sin ankomst medfört de mest otroliga summor i ett skrin. Den lättrörda österländska fantasien gaf denna historie vingar och förkunnade slutligen, att han förvarade detta skrin i bottenvåningen innanför apoteket i ett litet rum utan fönster. Ingen arab i hela staden hyste längre något tvifvel om, att denna misstanke var visshet. Med penningarne i hans skrin skulle Ryssland skaffa den grekiskt-katolska kyrkan ett inflytande i Damaskus, hvarom ännu ingen kunde drömma. Blumenbach vederlade icke dylika rykten. Han tycktes tvärtom genom dunkla anspelningar bekräfta dem.

Den serbiske affällingen och hans två barn, hvilkas talan fördes från sjelfva predikstolen i Velids moské,

hade flyttat till Emins hus. Det var derför Blumenbach fann sig ha gjort en mästerkupp, då han lyckats aflägsna denne från staden för en hel natt.

Så snart han sett Emin i sällskap med Harvens rida ur staden, gick han till paschan och bad denne begagna tillfället. Han bad honom att utan vidare låta afhemta serberns båda barn ur Emins hus.

Paschan gjorde svårigheter och Blumenbach måste återvända med oförrättadt ärende.

Han var mycket villrådig och orolig. Vilda hotelser hade mött honom i bazarerna och aftonen kom redan.

Sent på kvällen, då han satt vid sitt skrifbord, hörde han häftiga slag på dörren. Han bleknade och spratt upp.

Skandar trippade in på sitt slängiga sätt och anmälde, att fyra af kadins tjenare väntade der nere. Kadin, som i många år varit sjuklig, hade blifvit häftigt illamående och behöfde snar läkarehjelp.

I sanning, detta kom som en försynens skickelse. Att vinna kadins hustru för sin sak var att vinna slaget.

Blumenbach klädde sig i svart rock, fästade i knapphålet ett litet rödt band, som han hittat om ett cigarettpaket, men hvilket såg ut som ett ordensband, samt begaf sig genast åstad. Bakom honom gingo kadins tjenare och framför honom vaggade Skandar med en stor lykta.

Med barns skvalleraktighet berättade kadins tjenare under vägen om sin herres hus. Kadin hade fått den stora äran att äkta sultanens syssling. Han måste derför visa henne den största vördnad och lydnad. Han var snarare hennes lifegne än hennes herre. Han fick aldrig taga flera hustrur och han måste alltid betrakta henne som husets hufvudperson. Ibland ville hon flytta på landet. Genast måste han flytta med. Ibland upptäckte hon en het sommardag att hans sofrum var svalare än hennes. Genast måste han packa sina mattor och madrasser på en tjenares rygg och flytta. Ung var hon icke längre, men hon ansågs dock vacker. Att se henne var som att se Velids moské: man såg yngre tiders leende linier i förening med senare dagars kraftiga bågformer och färger. Hon var mycket lärd och kvick och läste franska tidningar. Att höra henne tala var som att höra dånet af franska postvagnen: man sade till sig sjelf, nu få vi veta nyheter, nu få vi höra om Stambul och Europa!

Blumenbach, som ofta läst om de muslimanska kvinnornas svåra lott, småskrattade och tänkte: Ack, om bara Harven vore här med sin kladd!

Kvarterets port var låst, men vid klangen af drickspengar öppnades den genast med doft rassel. Portväktaren, som stoppade myntendi sin ficka, var blind. Han var alltså lika olämplig till väktare som en krympling utan händer till flöjtare. Men så var det med litet af hvarje i Orienten; det var ej så noga om det var ändamålsenligt bara det icke var något nytt.

De befunno sig nu i de muslimanska kvarteren. Den stjernklara natten var stilla och smekande ljum, ty våren var redan kommen. De låga tvåvåningshusen föreföllo mörka och sofvande, men de talade i sömnen. Svaga ljud af pipor och handpukor berättade förtjusande haremsdrömmar om odalisker som med nakna armar och med den guldstickade, ljusblå sammetsjackan öppen öfver bröstet sakta dansade på den mjuka, brokiga mattan täflande om att för en kort natt eröfra sin herre, som var enda målet för deras åtrå. Der var intet buller, intet stoj, ingen högljud sång som vid vesterländska lustbarheter. Allt gick upp i en smäktande hviskning, en vällustig, halft medveten dvala. Sjelfva dansen var ingen dans i egentlig mening utan endast ett oafbrutet upprepande af retande åtbörder och ställningar. Högt ofvan stod den mörka evigheten med sina stjernor som ett väntande »i morgon» och vid foten af denna maskerade bedragare firade den dåsiga staden det närvarandes korta lycka. Ansigtet smektes af en varm andedrägt från dessa hundra yrvakna harem. Denna andedrägt var bemängd med smittämnen, hvilka till den förbiskyndande vandraren der ute öfverförde en inre, andlig asiatisk feber, som till all tid skulle komma hans pulsar att bulta fortare och hans hufvud att

genomkorsas af vilda österländska fantasier. Vore han skald, skulle det gå honom som det gick Tannhäuser efter natten i Venusberget. Äfven då man väntade det minst, skulle till alla beskedliga åhörares fasa och öfverraskning dessa fantasier sprakande flamma upp ur hans dikt.

Blumenbach var nu visserligen alldeles icke något skaldeämne, men den smittande febern steg i denna stund dock honom i hufvudet och uppjagade tusen önskningar. Samtidigt erinrade han sig, att han ibland om aftnarne sett Nelly stå vid fönstret och med egendomligt glänsande ögon se ut öfver den insomnande staden. Hade jag en dotter vid den åldern eller en hustru, tänkte han, skulle jag sannerligen icke taga henne med till Orienten. En gryende böjelse, en kärlek måste här taga oerhörda proportioner. Här i huset till venster bor en ökänd gammal engelska, som en gång råkade att förälska sig i en beduin, ty hon greps, också hon, af febern. Den gamla fjollan gaf sig icke med mindre än att hon, utskrattad af alla, ingick ett slags äktenskap med honom. Hvar gång han begifver sig hit in i staden till gumman får hon betala honom tio louisdorer för hans besök. Kvinnor voro fullt ut lika mottagliga för febersmittan som män. Det skulle icke förvåna om Nelly finge griller i hufvudet och den halte gamle Harvens humoresker en vacker dag visade sig omgestaltade till erotiska rimmerier.

Medan Blumenbach sökte att lugna sin upphetsade fantasi genom att på detta sätt gifva tankarne en anstrykning af skämt, gick han förbi en låg, vidöppen port till en gård. Der inne flammade ett stort risbål och i ring kring elden sutto ett tiotal danserskor tuggande sockerrör och berättande sagor. – »Det var en gång en sultan ...» – började den äldsta med sjungande röst. På tröskelstenen i dörren stod den yngsta af dem med en slocknad cigarett. Hennes drägt var mer beslöjande än skylande. Hon bar en tunn i hvitt och blodrödt randad skjorta och kring halsen ett band med små darrande guldmynt, det var allt. Hennes älskligt unga ansigte var varmt bronsfärgadt. Hennes späda armar och täcka, koketta små fötter voro välformade och fullkomliga som en vacker liten terracottastatyetts. Ett stycke ofvan vristen glimmade en bred slät silfverring kring smalbenet, och i venstra näsvingen blänkte en ring af guld.

Då hon fick syn på Blumenbach, som bar en nyss tänd cigarett mellan läpparne, gick hon fram till honom med naturligt behag i alla sina rörelser och reste sig upp mot honom på tåspetsarne för att tända sin cigarett på hans. Det låg en viss kysk blyghet i hela hennes sätt, men just då hennes cigarett fattade eld hviskade hon smeksamt sakta:

– Ya habibi (min älskling)!

Han nickade nedlåtande vänligt men påskyndade hastigt sina steg med en våldsam kraftansträngning. Österlandet hade i natt påtagit sitt mest sinliga leende, för att eröfra honom just i den stund, då han gick bort att förråda det.

Den vackra danserskans gestalt förföljde hans tankar och tycktes honom allt mer intagande, ju längre han aflägsnade sig. Men han var allt för energisk att icke följa ett redan fattadt beslut. Med stadiga steg beträdde han kadins hus och infördes genast i sjukrummet.

Rummet saknade fullkomligt möbler. På en brokig matta midt på golfvet låg kadin svagt belyst af en dåsig oljelampa. Han tycktes vara Soliman den tjockes gengångare, så rund och stor föreföll han. Ur det ofantliga klädbyltet framstack ett komiskt, rakadt hufvud med två stickande falkögon och en tandlös mun.

– Hvari består era plågor, effendi? – frågade Blumenbach.

Väl tio eller tolf tjenare, flertalet svarta, hade samlat sig kring sjukbädden. De sorlade alla på en gång:

– Åh! Åh! Effendin har grufliga magplågor.

– Tillåt mig att undersöka er, – fortsatte Blumenbach, bugande.

Tjenarne började afkläda kadin Jussuf Effendi, som insvepts i en mängd klädesplagg för att komma i svettning. De drogo först af honom en pels. Så följde en svart kumbaz, så en mörkblå kaftan, derefter en ljusare blå, slutligen en gulrandig och allra sist en violett sammetsjacka samt en kudde, som legat på magen. Soliman den tjocke hade inom två minuter förvandlats till en mager och hoptorkad gubbe, som nu låg der på mattan, hvitklädd, löjlig och ängslig.

Blumenbach gjorde en läkaremessig rörelse med armarne, så att de hvita manschetterna åkte fram. Derefter lade han sig ned på golfvet och började undersöka kadins mage.

Med ett doft morrande fattade kadin honom i kragen och höll honom oroligt tillbaka.

– Effendi, jag vill endast känna på er mage, – framstammade Blumenbach höfligt och med nöd bekämpande sin skrattlust.

– Ack ja, effendi, doktorn vill bara känna på er mage, – sorlade tjenarne och böjde sig ned öfver den sjuke.

Kadin lät sina armar sjunka och höjde ögonen mot taket med en min som om han tänkt: Allah! Lär mig att tåligt foga mig i mitt öde!

Blumenbach begagnade tillfället och lät sin hand glida öfver kadins mage. Med ett lätt anskri af smärta och med vildt rullande ögon fattade kadin honom strax i kragen på nytt och kastade honom tillbaka.

– Räck ut tungan, effendi, – föreskref Blumenbach ..

Kadin öppnade sin mun och lydde. Blumenbach lyste på tungan med oljelampan. Derefter reste han sig och yttrade på store läkares vis liksom om han, med suveränt förakt för de kringstående, halfhögt talat med ett osynligt väsen:

– Det är ingenting, men magen tycks ömma. Vi ska ta litet fräspulver och så ska vi sätta ett klistir.

Vid det sista ordet blef kadin utom sig af vrede. Han satte sig upp och gjorde med högt upplyftade händer åtbörder af yttersta förtviflan och harm.

Tjenarne sökte lugna honom och sorlade i smekande ton, som om de haft ett tre års barn framför sig:

– Vi taga bara litet ljumt vatten och tvål. Sedan smakar effendi helsans ljufhet på nytt.

Kadin tycktes dock i ett ursinne som skulle intet på jorden mer förmå att blidka honom. Blumenbach tänkte för sig sjelf, att det ändå icke var så orättvist af alla tiders författare att göra den kujonerade äkta mannen löjlig. Ty en kujonerad äkta man *är* löjlig, filosoferade Blumenbach; och är en karl icke löjlig, så låter han heller icke kujonera sig.

En neger bar fram en tvål och en tennskål med ljumt vatten.

Blumenbach doppade fingrarne i vattnet och förklarade att det var för varmt och borde svalna något. Derefter knäppte han af sig manschetterna och stälde dem på golfvet, ty hvarken bord eller stol fans i rummet.

I det samma öppnades en dörr, och in steg en obeslöjad, ganska vacker men något fet och bedagad turkinna. Hon var klädd i hvit atlas, halft österländskt halft parisiskt, och liknade derför en konstberiderska. Det var kadins gemål, sultanens syssling.

Det var egentligen kadins pligt att helsa henne stående. Han gjorde också ett mycket lustigt försök att resa

sig. Hon lät dock med en vink förstå, att han, sjuk som han var, icke behöfde besvära sig den här gången.

– Hur är det med honom? – frågade hon den djupt bugande Blumenbach, betraktande denne med en blick som tycktes säga: Jag ser gerna på vackra karlar.

– Bara en liten förkylning, – förklarade Blumenbach vårdslöst artigt, som hade hela åkomman förefallit hans oerhörda lärdom högst ointressant. – Jag vet endast icke om vår höge effendi vill underkasta sig obehaget af mina små ordinationer.

– Det måste han! – svarade hon befallande kort. Derefter: – Hur kunna vi gälda er skicklighet och omtanke?

– Att en gång få se och höra er är redan i och för sig en större heder än jag någonsin vågat hoppas. Skulle jag dertill tordas framställa ... skulle jag ... icke direkt en anhållan, men ...

– Mycket gerna. Låt oss gå in i sidorummet här!

Då Blumenbach blef ensam med kadins gemål började han tala om den serbiske affällingens båda barn. Midt under samtalet erinrade han sig dock ännu den vackra danserskan. Österlandet hade fått kött och ben i hennes täckt ungdomliga gestalt och förföljde honom, bedjande att han skulle försvara det. Han tyckte att han såg hennes hufvud och svagt bronsfärgade runda axel sticka fram under den gula golfmattan af strå. Han tyckte att hon sprang fram till honom och lindade sin heta arm om hans hals, snyftande, bedjande och kyssande honom så som endast en österländska kan kyssa. Men han sköt henne åt sidan och bad kadins gemål, som han visste gynnade Europa och civilisationen, taga den invecklade frågans lösning i sin mäktiga hand.

Hon lofvade att göra det – och hon höll ord.

Samma natt, medan Emin ännu var hos sina gäster i Salahiye, sprängde Skandar, åtföljd af fyra turkiska soldater porten till hans hus. Den serbiske affällingens barn framletades och bortfördes.

Redan innan dagningen voro de båda gossarne under eskort på väg till Beiruth.

Kadin, som blifvit bättre, prisade Den Ende och rökte nästa afton sin stora vattenpipa på taket af sitt hus.

9.

Vintern hade varit ovanligt mild och våren kom vida tidigare än den brukade.

Då Emin och han gäster redo ut genom stadsporten mötte de ett haf af blommor och grönska. Våren i Damaskus var en tre veckors blomsterfest. Marken bar saftigaste gräs och en mängd af örter. »De sju floderna» blänkte mellan platanerne och foglarne kvittrade.

Bakom de ridande sträckte sig den bugtande ringmuren, flankerad af stora, förfallna torn och med monumentala portar. På sina ställen var muren belagd med rödaktiga stenar i långa tvärränder och tornen inkrusterade med arabesker eller prydda med lätta bågfönster. Någon gång hände det till och med att arabernes skönhetskänsla förädlat en skottglugg till ett smalt bågfönster med sirligt ornamenterad ram.

Den rödgula ringmuren, bakom hvilken stadens otaliga trädgårdar lyfte sina kronor, antog på afstånd menniskohudens färg. Den erbjöd anblicken af två solbruna armar, sammanknäppta om ett fång med grönt och på alla sidor omgifna af grönt.

De redo öfver vidsträckta grafplatser, grubblande på den ändlösa rad af ryktbara personligheter, allt upp från profetens dotter Fatima och hans böneropare, ethiopiern Bilal el-Habesch, som förmultnade i Damaskus' jord. Då de kommo allt för nära en grafsten, hördes under hästhofvarne ett ihåligt ljud från de två låga hvalfven, hvilka, åtskiljande de båda könen ännu i döden, besöktes af skrifvarenglarne Munkar och Nekir första natten efter sedan någon jordats. Berättelser och minnen bokstafligen växte ur jorden eller föllo ned öfver trädgårdsmurarne som mogna frukter.

Der verkligheten ej längre räckte till, visste muslimanernes religiösa sägner, som i så mycket påminna om förvirrade spökhistorier, att fylla tomrummet. På det kala rödaktiga berget framför dem hade redan Adam bott. Der fans blodhålan, i hvilken Abels lik blifvit lagdt, och från bergets kam hade profeten betraktat staden, som han aldrig fick beträda. Likt förvildade klängväxter sammanslingrades muslimanska och kristna legender, hakande sig fast vid murar och moskéer, grafvar, stenar, bergshöjder och brunnar.

Vägen var på båda sidor beskuggad af träd samt stenlagd.

Harven, hvilken bundit kryckan på ryggen som en bössa, red en åsna, emedan en sådan bar lättare än en häst. Likväl förmådde han utan svårighet följa Emin, som galopperade bredvid honom på en skimmel, hvilken vid en snodd om halsen hade sin stamtafla insydd i en röd pung af saffian. Det berodde derpå – förklarade Harven – att i Damaskus var allt omvändt mot der hemma. Gick man ned i en källare, var den varm i stället för kall. Frös man i sitt rum, ställde man fönster och dörrar på vid gafvel. Var sommaren kommen, stängde man sig inne hela dagen, men om aftonen bar man upp sin madrass på taket och somnade under den stjernklara himmelen. Åsnorna voro icke heller dumma och tröga som i Vesterlandet, utan så kvicka och eldiga, att araberne mycket väl kunnat skrifva på en profets grafsten: Här hvilar en lika tålig som kvick och eldig man, med ett ord en rigtig åsna.

Nelly, som ville undvika att komma i samtal med Emin, höll sig antingen ett stycke framför de andra eller bakom samt försökte tvinga sin häst att icke galoppera.

Efter en kort ridt uppnådde de byn Salahiye, som sof mellan sina trädgårdar med brutna minaret och instörtade kupoler. Tiggarne, som gruppvis dåsade i solen, väcktes för ett ögonblick af de icke skodda hästarnes mjuka tramp samt följde dem ropande. Snart troppade de dock af en efter en och Salahiye låg i lika djup sömn som nyss. Det hade endast öppnat ena ögat och gäspat.

Emin pekade på en ståtlig kupol och berättade, att under den hvilade hans stamfar, diktaren och filosofen Muhi ed-din ibn el-Arabi. Strax derefter stannade de vid porten till hans trädgård. De sutto af.

Hans landthus var endast en hvitrappad, hvälfd byggnad utan fönster och utgörande ett enda rum. Harven insåg, att en längre tids vistelse der skulle vara omöjlig.

Landthuset låg midt inne i den af höga murar omgifna trädgården, inbäddadt mellan myrten, rosenbuskar, valnötsträd och två mörka cykomorer.

I en uppmurad rännil framsorlade ett klart vatten. Långs rännilens kant samlades dufvorna för att dricka, sakta kuttrande, afspeglade och genom vattnets återstrålning belysta både underifrån och af solen.

Liljornas Väktare, som redan infunnit sig med tårtor, fat, mattor och allt som behöfdes för »fantasian», förde gästerna fram till en vacker plats under träden.

Rundt omkring dem klängde vinet i kraftiga rankor, men med ännu späda blad. Öfver deras hufvud böjde sig ett granatträd. Mellan körsbärs- och päronträdens hvita blomstermassor glödde en hög buskväxts purpur, och mot den blå luften sträckte sig en späd kvist med ljusröd persikeblom.

Då Liljornas Väktare utbredde sin brokiga matta i det saftiga gräset och uppdukade anrättningarne, föllo blombladen ned öfver faten och kopparne. De lade sig i mörkröda, ljusröda eller hvita buketter på Emins axlar och turban. De snöade öfver Nellys armar, samlade sig i hennes knä och hennes sorbetglas samt fyllde luften med vällukter.

Deras doft var ibland så stark, att den kunde jemföras med den blandade lukt af sandelträ, kåda, kryddor, kaffe och tobak, som parfymerade somliga af stadens bazarer.

Hur väl fattade Nelly ej den hänförelse, som intog arabernes hjerta, då de efter långa färder i öknens eller de kala bergstrakternas solhetta en vårafton redo in bland Damaskus’ bäckar och trädgårdar. Arabiske diktare hade också i alla tider slösat lofsånger på denna stad och frankerne hade instämt. I en snar framtid skulle dock kanske frankernes beröm tystna. Snart skulle Österlandet förlora sina mest karakteristiska egenskaper. Då stundade afslöjarnes tid. Då skulle frankerne sätta sin ära i att afslöja Damaskus, bevisande att det icke längre var som fordom, att bazarerna icke motsvarade sitt rykte, att trädgårdarne voro fula och att himmelen icke var beständigt djupblå. Afslöjarne skulle triumferande tala om brunnarnas dåliga vatten, om den obehagliga lukt, som staden utdunstade under rötmånaden, då solen kokade den feta myllan, som generation efter generation i årtusenden mättat med afskräden af alla slag, menniskokött och blod. Afslöjarne skulle komma att afskjuta sina kvickheter mot stadens forne, då döda och försvarslösa beundrare, samt berätta om vintrar, då tiggarne haft kylsår på händerna och snön fallit i sådana massor, att bazarernas tak instörtat. Dylika vintrar hade redan inträffat. Men ännu var afslöjarnes tid icke inne. Ännu var Damaskus Islams och forngladjens stad.

Nelly inandades förtjust den friska, aromfyllda luften och glömde så helt och hållet bort sin kalla hållning mot Emin, att hon utbrast, vänd just till honom:

– Hvad här är vackert!

Han svarade:

– Gud skapade trädgårdarne sådana för att tvinga menniskorna att också försköna staden invändigt, så att icke turbanen blef vackrare än hufvudet. Men det är sant, ni har ännu inte sett allt i den af Gud välsignade staden. Ni måste verkligen besöka Velids moské. Gå dit nästa fredag vid solnedgången. Då är jag med säkerhet der.

Hon svarade ingenting, men hon kom sig icke heller för att på något sätt visa sig misslynt öfver hans förnyade tal om moskén. Han hade heller aldrig synts henne så till sin fördel som nu, då han stod der framför henne, öfversnöad af blommor och med ett par djupröda blad intrasslade i sitt sotsvarta, korta arabskägg.

Skymningen bröt snart in och mörkret följde. Några kulörta papperslyktor tändes i träden och »fantasian» tog sin början.

Musikanterne och sångerskorna, som suttit rökande i ett hörn af trädgården, slogo sig ned i närheten med korsade ben. De voro trasigt kostymerade och några af männen hade lurfvigt hängande hår. Deras pukor, lutor, obetsade träflöjtar och stråkinstrument voro högst primitiva. Kvinnorna sjöngo i långa, klagande nästoner monotona melodier, hvilka i likhet med den marsch, som Ernin spelade på pianinot i hotellet, tycktes sakna början och afslutning. Den gnisslande orkestern accompagnerade dem. Stundom tystnade både sången och musikinstrumenten. Endast pukan dundrade entonigt, taktmessigt och negeraktigt barbariskt som en tamtam.

Så snart Liljornas Väktare eller någon af de andra snuddade vid träden, föll ett nytt regn af blomblad, hvilka,

brokigt belysta af papperslyktorna, fastnade i musikanternes långa hår och halkade in mellan strängarne på deras instrument.

Nelly kände, att Emin, som i afton var mer än vanligt tystlåten, betraktade henne nästan oafvändt. Hon lät dock icke förstå att hon märkte det, utan vände sig allt emellanåt till Harven för att göra honom uppmärksam på ett eller annat i det främmande skådespelet.

Då slutligen det blef sent och musikanterna aflägsnade sig, förde Emin sina gäster in i landthuset.

Liljornas Väktare hade utbredt två mattor på golfvet, den ena för Emin och den andra för Harven och Nelly, som han dessutom gifvit en lång dyna till hufvudgärd samt en brokig filt.

Att tillbringa en hel natt i kläderna och på en hård matta var äkta arabiskt. Harven påstod sig dock vara så sann kristen, att han först drog på sig sin sommaröfverrock och slog upp kragen.

Sedan de svept in sig så godt de kunde, lade de sig ned på mattorna. Dörren förblef vidöppen. Ute i trädgården porlade vattnet. Trädens doft blef om möjligt ännu starkare än den varit under dagen och bakom myrtenbusken, som fordom helgades åt Venus, brann den stjerna som bär hennes namn.

Harven somnade temligen snart, men Nelly låg länge vaken.

En gång då Nelly ändrade läge, kom hon under fund med att Emin, stödd mot armbågen, såg på henne. Han låg endast ett par steg från henne ned åt dörren till.

Hon vände sig tillbaka igen med ryggen mot honom. Under tiden halkade den brokiga filten ned från hennes axel och hon började frysa. Hon ville dock icke röra sig, utan låtsades sofva.

Efter en stund reste sig Emin och gick sakta fram till henne. Han böjde sig ned och drog varsamt filten upp öfver hennes rygg och axel. Derefter gick han lika tyst tillbaka på sin plats, lade sig ned och somnade.

Litet senare somnade också Nelly.

Hon drömde att Emin stod bredvid henne midt på en gata i Damaskus och räckte henne med båda händerna stora massor af blomblad ur sin trädgård. Drömmen var lika meningslös som en dröm brukar vara. men den sysselsatte henne envist hela natten.

Hon vaknade i dagningen. Emin var utgången i trädgården.

Då han kom tillbaka hade han ett vildt utseende. Han gick rakt fram till Harven med orden:

– Ni har bedragit mig.

Harven satte sig upp, ur stånd att fatta hvad han menade. Nelly förstod endast, att hade Emin verkligen burit en sådan der med ädelstenar rikt besatt krokknif, som hon fordom trodde att en arab alltid hade till hands, skulle han ha dragit den.

Emin omtalade, att ett bud från staden underrättat honom, hur Blumenbach under hans frånvaro låtit bortföra hans gästs båda barn. Blumenbach hade narrat honom till Salahiye för att under tiden få fria händer.

Harven sökte bevisa att han icke haft den ringaste aning om Blumenbachs planer, men Emin vände honom ryggen och gick utan afsked. Några minuter senare var han redan på väg till staden och Liljornas Väktare följde honom.

Harven och Nelly måste sjelfva med hjelp af en enögd gammal trädgårdsmästare sadla hästen och åsnan. Då de stigit i sadeln och hofvarne skakade marken, föll ännu en gång ett sista regn af röda och hvita blad öfver deras axlar.

Nelly blef tyst och inbunden och hon såg utåt vägen, om de icke skulle kunna hinna upp Emin.

Då de redo förbi serbiska konsulatet öppnade Blumenbach burspråkets lucka samt ropade ned till dem:

– Jag kan se, att landthuset icke var beboeligt, efter ni redan äro tillbaka. På inga villkor få ni dock taga in på hotellet, ty staden är redan halft i uppror. Här på konsulatet skall jag raskt ställa i ordning två rum åt er. Här kunna ni känna er mer säkra.

Harven tackade, men frågade, om Blumenbach verkligen narrat dem till Salahiye endast för att skaffa Emin ur vägen.

Blumenbach hvarken jakade eller nekade, men hur han urskuldade sig, fick han Harven der hän att denne yttrade till Nelly, då de gingo uppför konsulatets trappa:

– Vi få icke vara stötta på Blumenbach. Oss menar han i alla fall väl, och jag måste respektera hans energi.

Medan Harven talade framplockade han under sin krage, ur sin rocks veck och ur sina fickor blomblad, som vissna ännu bevarade sin skarpa kryddlukt.

10.

Då Emin fann sin port inslagen och sin gästs barn borttröfvade, stannade han på tröskeln i dörren och betäckte ansigtet med sina händer. Framåtlutad utan att yttra ett ord gick han derefter långsamt öfver gården till sitt rum. Han stängde sig inne hela dagen och vägrade att förtära någon föda.

Men ute i de muslimanska kvarteren vandrade ryktet om det skedda från dörr till dörr. Det samlade nyfikna i ring. Det förledde tygbazarens köpmän att försjunka i tankar, så att de glömde tillropa de förbigående. Det steg ned utför trappan i den allvarliga bokbazaren och de stränga, lärda hufvudena inne i nischerna lyfte af sina glasögon och anropade Gud om hämd. Många stängde till och med sina bodar. Det steg in i moskéerna, der de bedjande stodo i långa led med sina förebedjare framför sig. Det störde dem i deras andakt, uppretade och fanatiserade dem och samlade dem till en uppretad skara samt vandrade, följd af många hundra ursinniga, vilda gestalter genom gränderna in på den trånga platsen framför serbiska konsulatet.

Damaskus hade visserligen sina tiggare och sina trasmän, men om dessa ej samtidigt voro krymplingar eller vanstälda af sjukdomar liknade de ädlingar utklädda till fattiga araber. Damaskern behöfde så orimligt litet för sitt uppehälle, födan var billig och intet hårdt klimat eller tungt arbete förstörde hans hud eller bröt harmonien i hans kropps linier. Den vackra drägten, som samtidigt gjorde intryck af färgrikedom, enkelhet och snygghet framhäfde än mera de blekt bronsfärgade eller mahognybruna lemmarnes skönhet. Den upproriska folkmassan nedanför konsulatet hade derför heller alldeles icke samma hemska utseende som den så kallade pöbeln vid en folkresning i Europa. Inga gråaktiga lumpor, inga af frost, svält eller dryckenskap vanstälda ansigten. Intet vårdslöst röfvarskägg eller okammadt hår. Inga trasiga, blacknade hufvudbonader med bräckta mösskärmar eller bucklade hattkullar. Ingen vämjelig lukt af öl eller bränvin. Öknens glada sol sken ned på bländhvita, omsorgsfullt lindade turbaner och ljusblå kaftaner som på en dyning i Arkipelagens strand, en våg af blått vatten och skum. Hon sken ned på ypperligt formade bruna axlar och armar samt på vackra, oftast unga och skägglösa ansigten. Men de stora svarta ögonen som sköto fram ur dessa ansigten med vild rofdjursglans voro nog att göra denna folkhop vida mer fruktansvärd än en

skara, klädd i alla Vesterlandets smutsgrå lunor. Läpparne stodo halföppna, så att de perlhvita tänderna blottades, och djupa veck lade sig på båda sidor om munnen. Ett sakta växande mummel af röster hördes likt suset från en stor kittel, i hvilken vattnet kokar upp.

Trots detta låg det dock något dåsigt, dämpadt öfver hela upploppet. Det var icke verkställandet af ett fast beslut utan en sofvandes yrvakna rörelse i sömnen.

Konsulatets alla brunmålade spjelluckor voro tillslutna. Harven, Nelly och Blumenbach betraktade dock mellan spjelorna den oroande men färgfulla taflan der ute. Blumenbach började inse, att han egentligen handlat ganska oförståndigt, då han just utpekat sin bostad som den säkraste tillflyktsorten för Harven och Nelly. Det var dock icke så alldeles utan, att Blumenbach, då han bad dem flytta under konsulatets tak, också lockats dertill genom en viss gryende lust att så mycket som möjligt få vara i Nellys sällskap. Hon hade börjat att intressera honom.

För öfrigt hade han alldeles ingenting emot oväsendet der ute. Från nu skulle uppmärksamheten rigtas på hans person. Förstod han endast att leda allt till ett godt slut, skulle hans lycka vara gjord. Att göra lycka var ju också Blumenbachs enda mål i lifvet.

Utanför den stängda porten stod Skandar i sina pösande byxor, stödd mot sin staf, enfaldig, tanklös, ett stort barn, utan begrepp om farans vidd.

Några gamla mahognyfärgade, obeslöjade kvinnor, barfota, bararmade och med den mörkblå skjortan upprifven öfver bröstet, utstötte hvassa, genomträngande tjut. De gjorde afskyvärda grimaser, höggo med de krökta fingrarne i den tomma luften öfver sina hufvud samt togo upp smuts och kastade på konsulatets vägg.

Två nära nog fullkomligt nakne tiggare, som sofvo i soln vid husets hörn, väcktes af den nedfallande smutsen. De flyttade sig godmodigt, likgiltigt, tigande och utan att resa sig jemt så mycket som behöfdes för att icke längre vara utsatta för kvinnornas bollar af orenligheter och jord. Derefter vände de ryggen åt folkmassan, obekymrade om det hela, somnande tungt och godt liksom deras fäder sofvit på samma stenar i tusen år.

Skandar befallde öfvermodigt och pojkaktigt utmanande kvinnorna att draga sig tillbaka. Han besvarades med ett sorl af grofva okvädingsord, men de voro af helt annat slag än de förolämpningar som en vesterländsk folkhop skulle ha framskrålat. Då en af de gamla kvinnorna fann på att kalla Skandar en skabbig hund, som åt afskräden i ett frankiskt hus, tyckte hon sig ha nått kulmen af grofhet och hela folkmassan upprepade jublande hennes ord, som om de varit en elektriserande, mästerlig dikt.

Skandar blef utom sig af ursinne och slog efter henne med stafven.

– Vågar du slå kvinnor? – vrålade hon, stannande midt framför honom med lyfta händer.

– Vågar du? – åskade det öfver hafvet af skumhvita turbaner.

Att slå kvinnor ansågs nemligen – i motsats till hvad många kanske förmoda – fullt ut lika otillåtligt i Damaskus som i Vesterlandet.

Skandar slog till.

I ett ögonblick var han kastad till marken. Hans kläder afsletos och de gamla kvinnorna spottade på honom. Nedsölad af orenlighet och naken ända till midjan kämpade han på marken mot sparkar och hugg. Man hånade honom, drog honom i örat och håret och gned honom med spillning i ansigtet. Hans staf bröts i

stycken och den präktiga silfverkulan sväfvade bort öfver folkmassan som en grann såpbubbla och försvann för alltid. Två vilda sällar klättrade upp på en fönsterlucka och nedstörtade det på jernbleck målade serbiska vapnet, som med en teateråskas dån föll till marken. Just i detta farliga ögonblick öppnades konsulatets port. Blumenbach steg ut.

Han hade afsigtligt och med fin beräkning klädt sig helt och hållet som europé. Han bar sin ljusgrå filthatt, ljusgrå handskar och en liten kokett, mjuk promenadkäpp. I hans venstra knapphål lyste ännu det röda bandet, som han tagit från cigarettpaketet. Liksom besvärad af värmen sköt han sommarrockens uppslag åt sidan, så att det röda bandet blef ännu mera synligt.

Han stannade ett par sekunder och betraktade den med ens tvärtystnande mängden. Han hade tagit på sig en min, som hvarken uttryckte förtrytelse eller oro, utan snarare likgiltighet blandad med en viss nedlåtande förvåning. Han lät sin min säga: Ha dessa i turbaner utstyrda pojkar blifvit tokiga. Eller hvad står på?

Han gick rakt in i trängseln och slog till höger och venster med sin lilla leksakskäpp. Än träffade den ett ansigte, än en naken skuldra.

Man hade endast behöft höja en hand för att rycka från honom käppen. Man hade endast behöft draga af en toffel och slå honom för pannan, och han skulle sanslös fallit ned mellan trasmännens fötter. Man skulle endast utan fatalistisk slapphet ha uppträdt enigt och bestämdt, och Damaskus’ många konsulat skulle stått i ljusan låga. Den oduglige turkiske paschan skulle ha flytt, och Stambul, som sålt sitt eget folk, sin egen storhet, sin egen Gud för vesterländska bedragares mutor, skulle i all sin ömkansvärda svaghet ha darrat för en af sina egna provinser. Men detta herrliga arabiska folk, som fordom sett Europa blekna för sin makt, som i hänsynslöst mod kastat tillbaka korstågens röfvarskaror från Damaskus’ nejder, fruktade nu att bära hand på europén. Åsynen af hans ljusgrå sommarrock, hans band i knapphålet och hans leksakskäpp förlamade alla med en vidskeplig vördnad. Rytande som lejonhanar under en tilltagsen djurtämjares lilla vanmäktiga piska drogo de sig tillbaka steg för steg, hukade, sammanpackade, villrådiga och afstraffade.

Så förödmjukadt var detta en gång så lysande folk, så gränslös dess förnedring. Så mörk, så hopplös var dess framtid. Det är som vore allt hvad österländingen företager på förhand bestämdt att blifva en ny förödmjukelse, ett nytt steg mot en oundviklig undergång. Vi lyckas sakta men säkert i allt som förtjenar att lyckas. Vi liksom föryngras midt i vår grå ålderdom och vi gå stadigt framåt, men Österlandets öfvermannade och förrådda folk, som ännu bär ungdomens friska ansigte blir döende liggande vid vägen.

Blumenbach gaf Skandar, som åter kommit på benen, en vink att gå in i huset. Utan att under hela tiden ha fällt ett enda ord vände han sig slutligen sjelf och följde Skandar långsamt och obesväradt, låtande förstå att hela uppträdet varit en ren bagatell, hvilken han redan glömt bort. Han slog porten i lås bakom sig med en dundrande skräll.

Tio minuter senare hade ett kompani turkiska soldater ställt upp sig utanför serbiska konsulatet med påskrufvade bajonetter.

11.

Upphetsningen växte dock med hvar timme. Ett folk som lidit ett nederlag för en föraktfullt lyftad promenadkäpp, måste i sin själs innersta brinna af osläcklig längtan efter grym hämd.

Lärde från bokbazaren och högt uppburne muslimaner af alla samhällsklasser samlades vid mörkrets inbrott i Emins hus.

Natten var stjernklar och stilla, nu som alltid.

Späd och utan att ännu kasta något sken satt nymånen på balkongen af den stora hufvudmoskéns jesusminaret. Den glänste genom balustradens gallerverk som en blank krokknif, halad upp i ett nät. Minaretet såg ut som en menniska i topplufva, en mot natthimmelen mörkt aftecknad fiskare i jättegestalt, hvilken kastat nätet med den intrasslade krokknifven om axlar och höfter för att på så sätt bära det med sig hem. Det var som om halfmånen, Islams leende symbol, just tagit plats på detta minaret för att i nattens stillhet smycka den kristna troslärans stiftares vackra sandstensmonument. Det var som om halfmånen hade sagt: Han, profeten från Nazareths ljufva frukträdgårdar, han, österländingen, skulle, om han nu stode der jag står, försvara sin hembygds olyckliga folk mot det osköna, af stenkolsrök svärtade ansigte, som likt ett Medusahufvud slår allt med skräck och vanmakt, hvar det visar sig.

I kolonnaden mellan gårdarne i Emins hus hängde en hornlykta, hvars gulaktiga sken kom de rynkade och bistra arabansigtena att likna mumiers.

Hade Emins nattgäster varit vesterländingar, skulle de vandrat ängsligt af och an, gruppvis och i ifrigt samtal. Slutligen skulle en af dem knackat i bordet och tvungit de andra till en gemensam, planmessig rådplägning, under hvilken hvar och en, som ville yttra sig, först måste begära ordet. På det sättet skulle de ha kommit till ett beslut, som representerat summan af alla de närvarandes klokhet. Men de voro af ett folk, som väl kunnat haft den mest skrockfulla, i kaffesump spående gamla gumma till stammor. I stället att handla, talade de om gamla spådomar och om nya järtecken. Oaktadt alla voro i yttersta själsspänning, sutto de med korsade ben på dynor och madrasser, och några rökte makligt sin nargilé. Österländingens mest förderfbringande egenskap, fatalismen, narrade dem att låta sin fyndighet och sin med rätta beryktade list ligga som obegagnade vapen. De tycktes sitta och vänta på att något oförutsedt, något öfvernaturligt af sig sjelft plötsligen skulle uppenbara sig och utan att vålla dem allt för mycken omak, gifva dem segern så godt som för intet.

Några få af dem togo saken visserligen mer praktiskt, men det skedde nästan beslöjadt, som om de fruktat att förlora sitt anseende genom att erkänna det. Bland dessa få var just Emin sjelf, tack vare ovanliga kunskaper, den främste.

Han satt midt under lyktan bakom en stor messingsbricka, som stod på stenläggningen vid hans fötter. Brickan var full af påsar och mynt.

Tid efter annan kommo araber in genom porten, helsade omständligt och med uppoffrande af en dyrbar tid samt kastade mynt på brickan.

– Två tusen kurusch (piaster)! – ropade den ene.

– Hundrafemtio kurusch! – hördes den nästkommande.

– Fem hundra kurusch!

– Sextio kurusch och åtskilliga tjuguparastycken!

En nyss anländ gråskäggig arab, som kallades scheik Ibrahim, såg undrande, nästan fiendtligt på detta skådespel. Sedan han slutat sin helsning, satte han sig bredvid Emin.

– Broder, – sade han, – vi veta alla, att du är en Guds man och vi tro på dig. Säg mig dock, hvad betyda dessa penningar?

Emin såg upp. Hans allvarliga ansigte var själfullt och drömmande.

– Min vän, dessa mynt äro frivilliga gåfvor. Lyckas vi hopsamla hundra tusen kurusch, så muta vi paschan, som i hemlighet är gammalturk och gynnar oss. Han skall låta sina soldater fraternisera med oss, som de gjorde för trettio år sedan.

– Och sedan?

– Sedan besätta vi kristna kvarterets portar och vika ej förr än vi återfått serberns två barn. Allt skall ske sakta och stilla, så att vi vinna Vesterlandets aktning, men samtidigt visa, att ännu är denna våra fäders ljufva stad vår.

I många år hade Emin åtnjutit stor popularitet för sina dikter, men de sista dagarnes händelser hade skjutit fram honom till en politisk personlighet och omgifvit honom med en viss religiös helgd. Hos Emin liksom hos nästan hvarje arab hade alltid slumrat en dunkel förhoppning om att förr eller senare liksom genom ett underverk en man skulle framträda och rädda hans störtade race. Det behöfdes icke mer än den halft vidskepliga beundran och tilltro, som nu mötte honom från alla håll likt behagliga vällukter, för att komma honom att tro, att han sjelf var den af ödet utkorade befriaren. Dertill kom att han ganska tydligt insåg, att han sjelf var nära nog den ende af alla de närvarande, som förstod att handla i stället att vänta. Med mutor ansåg han att turkiske paschan lättast skulle besegras, ty en turks enda samvete var hans börs. Han sålde kvinnor, embeten och ordnar, och hade Emin endast egt nog många millioner, hade han trott sig kunna köpa sultanatet i Stambul, som man köper ett hus. För honom var Stambul vida förhatligare än Europa. För honom var Stambul ett lysande helvete, der två verldsdelar gifva hvarann två förrädares hycklande handslag. Stambul var en dotter af Europa och Asien, som skamligt sålt sin omfamning. Derför hade också Stambul ärft sin fars och mors afskyvärdaste laster, men få af deras förtjenster. Utskrattadt af Vestern och föraktadt af Östern, som det förrådt, låg nu Stambul och drogs med döden, uppmärksammadt endast för sin forntids och sitt betydelsefulla och underbart sköna läges skull. Det var en liderlig, utlefvad frossare, som för sitt gamla namns och sin präktiga bostads skull måste behandlas med spelad aktning, medan alla vämjdes vid honom. Och i detta Stambul satt en sjuklig, halft europeisk herre i svart rock, ljusgrå byxor och marockinstöflar, omgifven af läkare och medikamentsflaskor, kvinnor och damartiklar från Paris, som de herrliga ökenfolkens ledare. Sultanen var emellertid i alla de närvarandes ögon helig. Deras hat drabbade derför icke honom, utan turkarne i allmänhet, och de kände sig i denna stund fullt ut lika hämdlystna mot dem, som mot frankerne.

Scheik Ibrahim, som satt på Emins högra sida, var en af bokbazarens mest fanatiske lärde. Bredvid honom satt en ung arab, som var Emins älskling och bar det klassiska namnet Ali. Han var en af de präktiga ynglingagestalter, som Österlandet så ofta frambringar. Han var en behagfull blandning af gosse och man, liksom maj månad en behaglig förening af vår och sommar. Med djup beundran betraktade han Emin och begrundade hvart och ett af hans ord som ett vigtigt problem.

– Vänner! – ropade Emin med hög röst och reste sig. – I Guds namn, den mildes, den barmhertiges. Mitt uppsåt är rent. Ni samlas omkring mig utan att jag kallat er. Ödet har gjort mig till er ledare och jag har blott en tanke: vår fädernestads väl. Våra leende moskéer få ej omdanas till kyrkor. Våra ljusa, lyckliga hem få ej grumlas af en lära, som runnit upp ur vårt eget land. men som nu är oss främmande. Men vi få ej heller förorena våra gator och vårt samvete med blod. Låtom oss handla mildt och lugnt, och vårt uppträdande skall derigenom dubbelt starkare inverka på våra fiender.

– Hvad menar han? – frågade Ali sin granne, scheik Ibrahim.

– Han menar, – svarade denne, – att vi icke skola sticka ned de kristne, så att gatorna bli blodiga, utan att vi skola strypa dem.

– Låtom oss icke plundra och röfva! – fortsatte Emin. – De kristnes kvinnor skulle skaffa träta under vårt tak

och stulna egodelar skulle oskära våra hem.

– Hvad menar han? – hviskade Ali.

– Han menar, – svarade scheik Ibrahim, – att vi icke skola taga de kristna kvinnorna i vårt beskydd, utan hellre dräpa dem, och att vi icke skola plundra de kristnes kvarter, utan bränna det.

En ärevördig, skäggig gubbgestalt, kring hvars hufvud den hvita turbanen sken som en gloria, steg fram till Emin och lade sina bruna händer på hans axlar med orden:

– Helige! Helige! Helige! Jag är gammal. Jag har sett verlden. Jag har sett Stambuls laster förderfva vårt folk. Jag har sett våra städer krympa hop som torkande frukter. Förfallna stå våra palats och på våra stora mäns grafvar tjuta schakalerna. Mutade, köpta äro våra herrar, och af våra vinstockar hemta de otrogne den dryck, hvarmed de berusa sig. Helige, led oss, tala till oss och vi lyda.

Emin svarade:

– Franker och reformturkar säga sig vilja påtvinga oss något dunkelt, ofattligt, som de kalla upplysning. Ännu har jag dock icke hört dem gifva en enda hållbar förklaring öfver detta ords innebörd. De ha sina herrar som vi, sina fattiga som vi, sina okunniga som vi, sina brottslingar, menedare och hycklare. Men de ha dertill ännu flera lidanden än vi. Allt hvad de säga och skrifva talar om sorger och lidanden. Hvarför vilja de påtvinga oss sina bekymmer?

Då Emin satte sig ned, sjönk han ihop. I det gula lyktskenet föreföll han äldre än annars. Han anade, att Vesterlandets upplysning icke var en alldeles så giftfyld bägare, som han nyss påstått. För hans egen race var Europas upplysning dock ett säkert dödande gift, det visste han, det kände han instinktmessigt, och det var honom nog. En viss egendomlig respekt för Vesterlandet förföljde honom liksom alla hans anhängare äfven i denna stund, men han kämpade med all makt för att befria sig derifrån och bli den hänsynslöse musliman, som hans stad just nu behöfde.

På några få dagar hade han vunnit ett anseende, som växte med hvart ögonblick. Oförmodadt hörde han sitt namn på hvar mans mun och hörde det upphöjas, prisas och välsignas. Han visste att i denna stund sof icke den tysta staden så djupt som den ljudlösa stillheten lät förmoda. Ängsliga menniskor vakade i alla hus bakom de tillslutna luckorna. I kaffehusen och i hemmen bland kvinnorna talade man om honom och bekransade hans namn med alla de förhoppningar, som lågo gömda i hans kränkta race. Han såg hela sin fädernestad för sina fötter. Han borde ha känt sig lyckligare, stoltare och fastare i sin sjelftillit än någonsin förr i sitt lif. Han borde segerdrucken i yrande glädje frossat af all den storhet, som med ens omgaf hans person. Och dock satt han der nedtryckt under en pinsam ångest, som han aldrig erfarit i sitt tidigare lifs obemärkta dagar, då ingen fäste sig vid hans ord och ingen hoppades på hans förmåga. Han kände ryktbarhetens tryckande ansvar.

Han kände att han ej förtjenade de smekande tillmälen, med hvilka han helsades. Han kände, att han alldeles icke var den jätte, som han troddes, men att han till alla pris måste bli det.

Han upptäckte, att ryktbarheten och upphöjelsen belastade honom med otaliga, dittills aldrig anade ansvar, hvilka granskade hans minsta handlingar med eldögon, vägde hans ord med vigter, fina som sandkorn, och fordrade att han ledde dessa tusen och tusen menniskor lika slugt som rättänkande, lika segrande som beundransvärdt.

Han hörde icke de kringsittandes frågor, han såg icke deras ansigten. Halft omedvetet kämpade inom honom hans bästa egenskaper med hans sämsta. Han *måste* motsvara sina anhängares högt uppdrifna förväntningar. Men det var icke nog dermed; han måste i alla afseenden höja sig öfver dem, ty ett oklokt undfallande för

deras önskningar, ett enda litet obetänksamt missgrepp å hans sida blef ödesdigert. Den tiden, då han var en obemärkt privatman, var han en fribytare, som kunde göra snart sagdt hvad han behagade i ondt som godt. Nu var han sitt eget ryktes slaf. Om en obemärkt man begick ett felsteg, det bekymrade endast ett fåtal. Om deremot en ansedd person försyndade sig, låg hans fel snart på hvar mans tunga. Om en obemärkt person egde en svaghet, myllades den i jorden med hans lik; men var det en beryktad man som egde samma svaghet, då glömdes den ej. Den blef en fläck på hans namn. Den satt som en missformad porträttbild på hans graf. Den lefde kvar i det menskliga medvetandet så länge skrift eller tryck bevarade hans namn. Liksom perlfiskare uppbryta musslor för att finna perlor, så öppnade de lärde boklårar och dokumentbuntar – också för att finna perlor, ehuru af oförgängligare slag. En hvar, som steg fram för offentligheten, om också endast för en enda dag, en enda gång, var så godt som odödlig. Han skulle granskas och vägas, och hade han ej betraktat sin ryktbarhet som ett ansvar och uppträdt och handlat derefter, skulle hans efterkommande en gång höra honom dömd.

Under denna inre kamp, då hans kropp tycktes sammanfalla, växte hans ande. Den växte i höjden på en enda natt, liksom lotusblomman under den indiske taskspelarens besvärjelser. Likt Jerichorosen, som, ställd i ett glas vatten, uppsuger vattnet och sväller ut öfver glasets brädd, uppsög hans ande alla hans races stora egenskaper och utbredde sig öfver hela Damaskus och beherskade det. Hans anhängare omgåfvo honom såsom små dvergar, medan hans personlighet, personligheten Emin ibn el-Arabi, reste sig högt öfver dem som en oerhörd, öfverväldigande kolossalstaty, en vålnad från Islams stora forntid.

Medan hans anhängare sutto i kontemplativ ro och rökte nargilé, väntande att segern plötsligt skulle falla från höjden, beslöt Emin att handla, att handla förslaget och djerft, och utan att hvila. Ensamt detta ställde honom öfver alla de andra.

Långt i natten hördes entonigt sjungande röster. Det var böneroparne, som äfven nu under mörkrets timmar på gifna tider kallade de troende till andakt.

Alla de närvarande, utom Emin, reste sig vid det bortdöende ljudet af dessa röster, hvilka tycktes ropa ur natthimmelens mörker, ur de stängda moskéerna, ur öknen, ur sjelfva Damaskus' jord, ur källrar och grafkamrar.

Djerft åsidosättande religionens kraf för det verkliga lifvets, förblef han sittande, böjd öfver messingsbrickan och bullrande med mynten, som han räknade.

Scheik Ibrahim skickade honom brådskande och halft hviskande följande ängsliga fråga:

– Har du räknat penningarne?

– Ja. Vi ha trettiofem tusen kurusch och en hop koppar.

– Mindre än hundra tusen våga vi ju dock ej sticka i handen på paschan. Kvarterets portar äro redan stängda och några bidrag kunna ej längre inflyta. Emin ibn el-Arabi, hvad vill du göra? Snart kommer dagningen.

Emin reste sig bakom den med mynt belamrade brickan, krokryggig och hopsjunken. Hur olik var han ej den Emin, som man annars sett skrida genom gatorna, rak, styf, och med högburet hufvud.

– Jag vill bedja, – svarade han, ty han insåg att bönen skulle gifva hans anhängare ny tillförsigt.

Han visste att de, misströstande och oförmögna att handla, skulle gå sin väg vid första misstanke, att den bestämda penningesumman icke kunde anskaffas. Det berodde uteslutande på honom, om denna summa skulle växa upp ur brickan eller ej. Hvar para, som ännu felades, brände honom som en tanklöst uttalad osanning, som ett löfte, hvilket han försummat infria. Han kände sig midt bland sina vänner ensam och

öfverlemnad åt sig sjelf, som en vandrare i öknen. Hans oerhörda ryktes oerhörda ansvar ropade i hans öra: Du bedrar din egen race, om du ej förmår utföra det jätteverk, som omständigheterna anförtrott åt dig och som du i lättsinnig sjelföfverskattning lofvat att fullborda!

Emin knäföll med pannan mot marken och vänd mot Mecka och alla de närvarande gjorde äfven sin bön. Långt på afstånd hördes de tystnande böneroparnes sista Allah! Allah! som ekon från försvunna århundraden, som suckar ur bokbazarernas gulnade handskrifter.

Då Emin åter satte sig ned framför den stora brickan, sjönk han ihop som nyss, gubbaktigt krokryggig och skenbart trött.

Vi föreställa oss så gerna, att stora handlingars stora personligheter äro präktiga kämpagestalter med ljus blick och frimodig panna. Vi bedraga oss dock stundom. De se ibland ut som sjuklingar och missdådare. De frätas upp af sina känslors värme. De böjas under tyngden af sitt eget rykte, sitt ansvar, sitt begär att föda i dagen det bästa, det högsta som slumrar i det blod, som de ärft af sina fäder och mödrar. Vi kalla dem stora, och allt hos dem blir äfven stort. Deras sorger bli stora, deras ansträngningar, deras offer. Deras fel bli ibland så stora att de måste kallas brott och äfven deras missräkningar bli större än andra menniskors och derför så mycket svårare att bära, nästan förstörande.

Långsamt stego timmarne upp öfver flygsandsvågorna i öknen öster ut. De lyfte den färglösa nymånen från Jesusminaretets balkong och buro den bort öfver Antilibanon i vester. Derifrån vandrade de ut öfver Europa, bleknande och gäspande, sedan de njutit af glädjen i öknen, af smekningar i bommade harem och af cypressernas lukt mellan Bosporens villor. De kommo till Europa som nedsölade glas, ur hvilka en sorglösare verldsdel redan druckit, som fula gamla gummor, hvilka nyss klädda i en lysande prakt och med ungdomligt friska färger på kinderna helsats af Orientens böneropare.

För hvar timme som gick till ända tilltog oron på gårdarne i Emins hus, ehuru den endast gaf sig luft i utrop icke i åtbörder eller ängsligt gående. Längst nere vid den yttre gårdens dörr, reste sig slutligen en arab, nästan osynlig i halfmörkret. Han ropade med hög röst:

– Nu dagas det och ännu fattas mer än halfva summan.

Emin tycktes icke höra honom. Han satt bakom den med mynt rågade brickan som en afgudabild bakom offeraltarets dyrbarheter och mynt.

– Nu dagas det, och ännu fattas vida mer än halfva summan! – hördes rösten ur halfmörkret ännu starkare än nyss, trotsande och förolämpande.

Emins läppar började darra. Han reste sig långsamt med hjelp af sin hand som en skröplig tiggare, hvilken med hårda ord bortvisats från den skuggiga fläck han uppsökt. Han tycktes så liten, så kroppsligt medtagen, så obetydlig der han stod under den gula hornlyktan, att ingen borde ha häpnat om han svimmande störtat framstupa öfver den blänkande brickan.

Då han började tala, klang dock hans röst så lugn, så klar, så stark, att den urskildes i gårdarnes aflägsnaste hörn. All den spänstighet, all den manliga kraft, som annars röjt sig i hans nu af öfverretning förslappade kropp, hade under denna natt uppsugits af hans själ.

– *Jag* har sagt, att penningarne skola anskaffas. Jag sjelf skall anskaffa dem, efter mina trosbröder i sin sjelfviskhet icke förmå det. Sättet blir min sak. Jag kan icke lägga dem här på brickan nu – det är heller ej af nöden – men tills i morgon eller senast i öfvermorgon vid dagbräckningen skola de ligga der.

– Helige! Helige! – jublade det bland turbanerna.

I det samma rosenfärgades stadens minaretskogar och dagen bröt in med öknens molnfria himmel, på hvilken ännu en ensam stjerna flämtade.

Han befalde att alla kopparmynt som lågo på brickan skulle utdelas bland tiggarne vid Velids moské och han författade en proklamation, som skulle uppläsas i kaffehusen.

Han valde ut tolf bland de närvarande och bad dem stanna. Hans första val föll på scheik Ibrahim och den unge Ali, men derefter utsökte han synbarligen de män, som hade de starkaste armarne. Alla de andra återvände till sina hem, samtalande i beslöjade ordalag om Emin och hans dunkla, oförklarliga löfte.

Hela den vaknande staden bar Emins ibn el-Arabi namn på sin tunga. De kristne upprepade det med oro. Det mötte den sjuklige gamle kadin, då han gick i badet, och paschan-guvernören, då han ropade på sin första kopp kaffe. Det rullade bort till Vesterlandet med den frankiska postvagnen och flög utefter telegrafträden ända in i hjertat af Stambul.

Endast ett litet fåtal infödingar visste fullt klart, att Emin och hans vänner haft en nattlig sammankomst.

Hans anhängare sågo redan i honom ämnet till en af Österlandets tid efter annan plötsligt uppstigande meteorer, en af de halft ofattliga väldiga personligheter, som ena gången kallas Mohammed Ali pascha, andra gången Mahdin, och som nästan med ens höja sig till en personifikation af sin race, till en fruktad, afskydd och beundrad försvarare af allt hvad denna race eger förnedradt, förtrampadt och bortstött.

12.

Då Emin höjde sig öfver sina anhängare var det i synnerhet genom beslutet att handla, att våga, att vinna eller sjelf gå under, att, med ett ord, sätta sin egen lycka på spel. Vidare röjde sig hans öfverlägsenhet i hans sträfvan att likna forntidens storheter, som låtit Islam uppträda med mildhet i stället för grymhet. I öfrigt kunde han icke undgå att bibehålla de egenheter och fel som karaktäriserade hans race. Han var icke en af de österländingar, som genom resor och studier i Europa förvandlats till efterbildningar af oss franker. Han egde stora kunskaper, men de hvilade alla på arabisk grundval. Emin var en gammalmodig arab af den gåtfulla, men intressanta typ, som inom ett fåtal år kanske endast står att återfinna i aflägsna trakter långt från städerna. Då han nu uttänkte ett sätt att anskaffa de penningar som fattades för att kunna muta paschan, gick han derför också äkta arabiskt tillväga. En långsam, med ihärdigt arbete ledd folkresning låg ej för hans temperament. Nej, ett bizarrt, sagoaktigt streck rann honom i stället i sinnet och kom hans lättrörda, obändiga österländska fantasi att svalla upp. Han beslöt en handling, som han kände sig stolt öfver, men som en nyktert tänkande frankisk folktribun skulle ha betraktat som den naivaste pojkaktighet.

Så snart han blifvit allena med sina tolf utvalde, befalde han Liljornas Väktare att taga den ännu brinnande hornlyktan på ryggen samt att anskaffa två hackor, två spadar och två såll.

De utvalde samlades rundt omkring honom i yttersta nyfikenhet och beundran.

– Två hundra steg härifrån har jag ett åsnestall, – började han. – Det är inbygdt liksom ett fogelbo i den ringmur, som skiljer vårt kvarter från de kristnes. På andra sidan denna mur löper en gränd, som är så smal, att om två med kurbitser lastade åsnor mötas der, måste de vända. På andra sidan denna trånga gränd ligger ... Ja, tänk efter! Nå, hvad ligger der? Allah, förlåt mig att jag ler! Jo, der ligger serbiska konsulatet. Just bakom den gafvelvägg som vetter åt gränden befinner sig – jag har i tanken noga granskat allt – det rum utan fönster, i hvilket serbiske konsuln förvarar det skrin, med hvars oerhörda skatter han dagligen köper anhängare och vänner.

– Broder, – invände scheik Ibrahim, – på hvar af grändens stenar står nu en turkisk soldat.

– Må vara, men *under* stenarne fins det ingen turkisk soldat. Förstår du inte att vi gräfva oss fram under gränden och in under konsulns hus.

– Men kvarterets mur är af ogenomtränglig tjocklek.

– Från stallet stupar en gammal afloppstrumma ned till en ännu större och ännu äldre, nu obrukad och troligen delvis igenrasad kloak under sjelfva gränden. I den krypa vi ned och äro då redan mer än halfvägs till målet. Vi ha sedan endast att gräfva en gång på en sex, åtta fot in under det stängda rummets golf, genom hvilket vi bryta oss upp i natt. Det mynt, som är ämnadt att förgöra oss, skall förgöra våra fiender.

– Sannerligen, Emin ibn el-Arabi, du är själen och vi äro endast lemmarne! – utbrast den unge Ali hänryckt och kysste hans hand.

Oaktadt de värdigaste och största känslor uppfyllde Emin i denna stund, föll det honom alldeles icke in, att den handling, som han nu stod i begrepp att sätta i verket kunde kallas en simpel inbrottsstöld.

Så snart Liljornas Väktare tagit hornlyktan på ryggen och anskaffat hvad Emin befallt, begåfvo sig Emin och han till stallet. De andra följde efter, en och en, och med långa mellanrum för att ej ådraga sig uppmärksamhet.

Emin löste sin turban, drog af kaftanen samt pekade på ett rundt afloppshål i golfvet. Han befalde Liljornas Väktare att lyfta af det stora jerngallerslock, som betäckte den mörka öppningen.

Liljornas Väktare lydde, ehuru med åtbörder af yttersta ansträngning, ty han var ej van vid kroppsarbete.

Då han under många pustningar och roliga negergrimaser slutligen fått upp gallret och ställt det mot väggen, putsade han oljelampan i lyktan.

– Skynda dig! – fortsatte Emin. Derefter: – Var icke rädd utan stig nu ned!

Liljornas Väktare höjde axlarne ända upp till öronen, stirrade ned i det mörka djupet och förvred sitt ansigte till ett bredt eunuckleende, liksom om han velat säga: Herre, det menar du icke?

Han var nemligen van att behandlas mycket godmodigt, nästan kamratlikt af Emin, ty tjenarnes liksom kvinnornas ställning i Orienten var icke alldeles sådan som vesterländingarne fått vana att tro. En österländsk tjenare hade litet eller intet att göra och han småpratade och sällskapade i hvardagslag med sin herre som med en gammal farbror.

I dag var dock Emin tydligen besluten att vara mer herre än eljes. Han gjorde en otålig, hotfull rörelse med handen.

Liljornas Väktare drog sig undan honom, gick tvekande rundt det mörka hålet och kastade en ängslig blick på de kringstående. Rädd för det gåtfulla djupet, men också för sin herre och egare, satte han sig slutligen ned på afloppshålets kant.

– Ännu ser jag tydligt ditt venstra öra! – hviskade Emin helt sakta och höjde långsamt sin hand.

Liljornas Väktare utstötte ett halfhögt: Herre! Derefter sänkte han sig långsamt ned i djupet och kände sig för med sina bara fötter. Han bottnade genast.

Emin räckte honom lyktan, som blifvit lemnad på stallgolfvet, samt frågade honom hvad han såg.

– Jag ser en sluttande, låg, hvälfd gång.

– Alldeles. Den mynnar ut i den stora, sedan länge ej begagnade kloaken under gränden. Gå nu ned i den!

Liljornas Väktare rigtade sitt svarta ansigte bedjande upp mot Emin och ögonhvitorna blänkte. Emin böjde sig ned mot honom sägande:

– Ännu kan jag nå ditt venstra öra.

Då tog Liljornas Väktare lyktan, lyste ängsligt framför sig och försvann mer krypande än gående.

Under tiden hade alla de tolf utvalde hunnit samlas i stallet. De betraktade oroligt Emin, som stod der stirrande ned i afloppshålet med mörka ringar under ögonen, blek, öfveransträngd, och dock talande med lugn, kall, nästan pockande röst.

Det dröjde länge innan Liljornas Väktare kom tillbaka.

Slutligen darrade ett gulaktigt sken nere på det om en brunn erinrande djupets botten.

– Hur var det? – framstammade Emin, redan innan eunucken blifvit synlig.

Det ryckte i Emins läppar och han förmådde ej längre fullkomligt bemästra den ängslan som skakade honom.

– Herre, kloakhvalfvet är muradt af väldiga kvaderstenar, som vi ej förmå röra ur stället.

Emin fubblade med händerna öfver sin ljusblå yllevälst och öfver sitt korta skägg. Derefter utbrast han, hårdt och strängt som om hans själ i grund och botten ej ett ögonblick förlorat sin trygga visshet:

– Tok! Kom upp – men lemna lyktan der nere! Jag skall sjelf gå ned och se.

Då han skulle hasa sig ned, vacklade han framåt, så att scheik Ibrahim grep honom i armen för att han ej skulle falla.

– Tar du mig för en nittioåring, efter du tror att jag ej kan hjelpa mig sjelf? – frågade han spefullt, medan händerna, som han stödde sig på, darrade som en af ålder och fasta utmerglad fakirs. – Tror du inte jag *vet*, att vi skola lyckas!

Han framkastade den sista frågan likgiltigt, föraktande att invänta ett svar. Samtidigt betraktade han de kringstående med ett brinnande, förstulet ögonkast. Han skulle ha sjunkit ihop med ett rop, om en enda af dem tviflat, om en enda genomskådat honom och blottat hans outhärdliga själskval, han ångestfulla ovisshet.

Då han slutligen fått fotfäste, tog han lyktan och trefvade sig fram genom den sluttande gången.

Det torra klimatet gjorde att marken icke var slipprig. Det hade varit ganska kallt deruppe i den tidiga morgonen. Här i det underjordiska rummet herskade årets medeltemperatur. En varm, torr luft slog mot honom som en feberhet andedrägt – andedrägten af det sjuka, döende stackars ökenland, hvilket för honom var mer än en älskarinna, mer än en mor.

Han behöfde knappast taga åtta eller tio steg och han befann sig i den bortglömda gamla kloaken, som liknade ett porthvalf. Redan vid första ögonkast såg han, att eunucken sagt sant.

Emin, som var beläst, märkte genast, att de omsorgsfullt huggna kolossala sandstensblocken voro från

romarnes tid. Om de förskrifvit sig från araber, från de byggnadslystne af Damaskus så högt beundrade, praktälskande Omajadernes dagar, skulle de icke ha varit på långt när så stora. Romarne och grekerne byggde icke som menniskor, utan som resar. I sitt eget hemland begagnade de ju visserligen mot slutet både smärre stenar och tegel, men i Orienten, der de kommo i beröring med egypter och assyrer, använde de block, som snarare kunde kallas rektangulära klippor än murstenar. Icke blott deras konstverk och religiösa byggnader, utan också deras stadsmurar, deras gators stenläggning och kloakerna, i hvilka de tömde sina afskräden, voro odödliga. Tiden bäddade höga lager af jord öfver deras byggnadsverk, och nutiden reste sina städer öfver dem, men de motstodo tid och förgängelse. De lefde i det osynliga som gudar för att allt emellanåt på nytt stiga ur grafven, lära och förtjusa, trotsande hackor och spett.

Det var alltså den stora, ljusa, sublima antiken, som stängde Emins väg just nu, då han stod i begrepp att våga sitt lif för Österlandet, antikens förödmjukade, missförstådda, kvinligt felande och kvinligt intagande ättling.

En frank skulle i en stund som denna brustit i tårar eller nervöst vandrat af och an på en sträcka af några alnar eller också ursinnig vändt om med en lång svordom. Emin deremot satte sig. Han satte sig, nu då han visste sig obemärkt, ned på marken med korsade ben som på en divan i ett kaffehus. Han gömde ansigtet i sina händer, och sakta stönande vaggade han fram och tillbaka.

Efter en stund hörde han ett sakta rasslande, som hade långa naglar krafsat i en påse med torra kräftskal. Ljudet kom från en otalig mängd svarta, mycket stora spindlar och kryp, som skrämda begåfvo sig bort undan lyktskenet. Kring hornlyktan fladdrade en hop pipande läderlappar. – Han spratt upp med en rysning och reste sig.

Han tog lyktan och lyste noga granskande utefter de icke synnerligen höga, men fabelaktigt långa, gulröda blocken. Mellan två af dem upptäckte han ett mörkt tomrum. Hans hjerta blef lättare. Detta tomrum var emellertid icke större än att han på sin höjd kunde sticka in sitt hufvud i det. Axlarne och den öfriga delen af kroppen skulle han omöjligt kunna tränga in. Stenen vid sidan var dock remnad på två ställen och han trodde, han ville tro, han måste tro, att en af stenens hörnstycken, hur ofantligt det än var, skulle kunna bändas ut.

Han stannade ett ögonblick och försökte att gifva sitt yttre det utseende, som han önskade. Han tvingade bröstmusklerne att lyfta bröstkorgen och nackmusklerne att höja hufvudet. En lång stund stred han med sitt oroliga ansigte, men han öfvermannade det. Han fick vecket kring munnen utjemnadt och ögonen lugnare. När han slutligen med yttersta ansträngning format af sin egen kropp den lugna man, som han ville framställa, lät han denne sätta sig i rörelse med stadiga, afmätta steg, nästan marscherande.

Då hans vänner fingo syn på honom, yttrade han med hvardagligt tonfall:

– Jag visste att eunucken ljög. Sådana der svarta bestar ljuga alltid. Nu skall hvar och en komma hit ned – och tag med verktygen och sållen.

Då alla stodo omkring honom och hans lykta nere i det rymliga kloakhvalfvet, pekade han på det lilla tomrummet mellan stenarne, sägande:

– Vi behöfva ju endast bända upp det der hålet, så att en man kan krypa igenom.

– Vi kunna icke bända upp det, voro vi också tio gånger flere! – invände Liljornas Väktare.

– Nej du, stackare, kan det inte, men vi män måste kunna det.

Dermed högg Emin fast hackan inne i hålet och tolf par armar, utom hans egna, fattade i skaftet eller

trängdes för att nå det. Skaftet brast genast knakande.

Emins knän darrade under hans veckiga klädnad, och ansträngningen samt den heta luften hade täckt hans färglöst bleka panna med svett.

– Skaftet var murket, – sade han. Derefter vände han sig till Liljornas Väktare med följande ord: – Skynda dig upp. Tag med dig åsnan och begif dig ut i staden för att skaffa några svåra jernspett. Yalla, yalla (skynda, skynda)!

13.

Skynda? Jo, det ordet skorrade lustigt i örat på Liljornas Väktare, som med en lång gäspning ledde åsnan ur stallet.

Han tyckte sig ändtligen ännu en gång ha blifvit sin egen herre, som han annars brukade vara. På sista dygnet hade Emin i hans ögon förvandlats till en hustyrann af värsta slag, och glad att vara honom kvitt började han gnola en sång, som han erinrade sig från sin barndom i Sudan.

Der nere i Sudan såg allt annorlunda ut. Hela landskapet var gul flygsand, och ur sanden reste sig gulröda och svarta klippor, som ryggar af egypter och negrer. Der gjorde alla hvad de ville. Och de ville intet annat än ligga i skuggan om middagen men i soln på morgonen och aftonen.

Det muslimanska skälmstycke, som gjort honom till eunuck, tänkte han sällan på. Det hade dock utan all reflexion ingifvit honom en viss lömsk afvoghet mot män i allmänhet och icke minst mot hans herre. Han var som en katt, hvilken nog kunde bli både smeksam och tam men ändå aldrig blef fullt tillgifven eller trogen. Likafullt funnos i Damaskus eunucker som älskade sina herrar med hängifvenhet.

Med släpande steg hasade han sig fram genom gatorna till förstaden Meidan för att köpa några spett af jernhandlaren Abu Hassad. Abu betydde fader, men användes ofta i fall der vi skulle säga hedersfarbror eller farbror. Låt oss derför för tydlighetens skull säga farbror Hassad.

Liljornas Väktare satte sig lojt och med framskjutande mage på mastaban – ett litet säte utanför boden i jemnhöjd med bodens golf.

– Din dag vare lycklig, farbror Hassad.

– Det vare äfven din.

– Hur är din helsa?

– Gud vare lofvad, ej så dålig. Gud är stor.

– Gud är stor och vis. Ja. Ja.

– Honom tillkomme äran, min son. Hur är din helsa?

– Mycket tillfredsställande, Gud vare lofvad.

– Ja, lofvad vare han, min son.

– Och du säljer fortfarande gammalt jernskrot, farbror Hassad?

– Ack, min son, det är icke jernskrot utan kosteliga arbeten af jern. Gud välsignar ännu mina händers verk. Han vare lofvad!

– Ja, ja, honom allena ske ära! Der borta i hörnet tycker jag mig upptäcka några jernspett.

– Visserligen, visserligen, men vill du köpa något, min son, tillråder jag dig att köpa denna rent af vidunderligt vackra och väl arbetade skära. Se hvilket skaft, hvilken egg! Åh! Åh! Först skall du dock dricka kaffe.

Farbror Hassad utslungade på måfå ett litet rop efter kaffe midt i den brokiga ström af turbaner som sakta brusade förbi. Genast uppsnappades hans ord på kaffehuset midt emot. Inom mindre än en minut sutto farbror Hassad och hans svarte köpare med hvar sin kopp kaffe.

Under tiden väntade Emin och hans män i dödlig ångest och oro på eunuckens återkomst. Hvar sekund var värd mer än penningar kunde uppväga. Deras framgång, deras och Islams, berodde kanske på eunuckens skyndsamhet. Men så fullkomligt är menniskan en produkt af sin uppfostran, att hon äfven i de mest kritiska ögonblick knappast vågar alldeles åsidosätta de bruk, som hon lärt att respektera. Ingenting i verlden, icke ens Emins befallande »skynda, skynda!» kunde förmå Liljornas Väktare att öfverhoppa de sedvanliga talesätten och den gängse introduktionen till ett köps uppgörande. Han smackade med kaffet på tungan och yttrade:

– Är du dyr på dina spett?

– Dyr? Ja, om du så vill. De äro bland det dyrbaraste af alla mina artiklar. Jag råder dig derför som en verklig gammal vän till dig och din herre att hellre köpa denna underbart välformade skära. – Kaffet bekomme dig väl!

– Det bekomme äfven dig väl, farbror Hassad! Gud föröke dina egodelar! – Hvad begär du för ett jernspett?

– Ett sådant är i följd af det ovanliga arbete som nedlagts på det temligen dyrbart. Denna sällsynt mästerliga skära skall jag deremot lemna dig för lumpna femtio para. Se, så den blänker! – Nu skall du röka, käre vän!

Farbror Hassad utslungade ett nytt litet kort rop i det böljande vimlet af turbaner.

Genast infann sig en bronsgul gosse med en messingsbricka för att afhemta de tömda små kaffekopparna, som stodo i fotställ af messing som äggskal i äggkoppar. Derefter ställde han hvar sin nargilé nedanför de två köpslående vännernes fötter och räckte dem den ormlika, långa slangen. Nargilén, vattenpipan, liknade en med vatten halffyld, mycket sirligt formad glaskarafin. Sjelfva proppen utgjordes af piphufvudet, som var stoppadt med tumbak, på hvilken man lagt ett glöd.

Liljornas Väktare satte den korallröda slangen till sina ännu djuprödare negerläppar och blossade länge och ljufligt utan att yttra något. Under tiden förflöto ännu ett tiotal minuter af de timmar, på hvilka till äfventyrs stadens framtid berodde.

Slutligen blåste farbror Hassad ett stort moln mot taket af sin bod och återupptog samtalet på följande sätt:

– Pipan bekomme dig väl! Ditt hus är mitt hus.

– Pipan bekomme äfven dig väl, farbror!

– Du köper alltså denna sällsynta skära? Se hvilket skaft?

– Jag har intet gräs att skörda, farbror Hassad. Hvad skulle jag med skäran! Men säg mig för ro skull: hvad

brukar du begära för ett par af de der klumpiga spetten? Mycket kunna de ej vara värda.

– Af en främling skulle jag begära en otroligt hög summa. Uppriktigt sagdt säljer jag icke gerna något af dessa spett.

– Jag bjuder ett frankiskt tjugufrancsstycke för ett spett.

– Du skämtar med en grånad, gammal man. Du är min vän och derför skall jag lemna det för tredjedelen af hvad det står mig till. Jag skall slumpa bort det åt dig för en spottstyfver, en rent af dåraktigt liten summa ... ömkliga fem tjugufrancsstycken.

Detta syntes dock Liljornas Väktare för starkt.

– Ett tjugufrancsstycke är mycket bjudet, – sade han i öfverlägsen ton, – men jag har en frikostig herre.

– Maschallah! Ett tjugufrancsstycke för ett sådant spett! – Men din pipa har slocknat, broder.

Farbror Hassad utslungade för tredje gången ett litet rop öfver den till trängsel fylda gatan. Genast visade sig den bronsgule gossen med en lång tång, i hvilken han bar ett glöd. Sedan Liljornas Väktare fått glödet lagdt på sin pipa, försjönk han länge i smakandet af den ljufva rökens behag.

Men der hemma i kloakhvalfvet sutto Emin och hans män med ångestsvetten i pannan, lyssnande till hvart ljud, som hade likhet med steg af den väntande eunucken.

– Nåväl, lemnar du spettet för ett tjugufrancsstycke? – deklamerade Liljornas Väktare i bestämd ton och reste sig för att gå.

– Ett tjugufrancsstycke! Du tar mig för en dåre ... Men stanna då ... Låt oss tänka. För vår vänskaps skull skall jag sänka priset till fyra tjugufrancsstycken. Men denna skära deremot ...

– Godt. Efter du lemnar mig ett spett för fyra tjugufrancsstycken, vet jag, att om jag tar två spett, skall du lemna det andra för tre tjugufrancsstycken.

– Du förolämpar mina gråa hår ... Men så dröj då litet. Nåväl det andra spettet får du för fyra tjugufrancsstycken.

– Det är bra, farbror Hassad. Skulle jag taga dertill äfven ett tredje spett, förstår jag nu, att du finge nog, om jag endast betalade det med tre tjugufrancsstycken.

– Tre tjugufrancsstycken! Men var då inte så otålig, käre broder! Du gör mig till tiggare, men Gud skall hjelpa mig, ty han är god.

– Ja, han är god. Efter jag nu kan få ett tredje spett för tre tjugufrancsstycken, så inser jag, att du kan lemna mig alla tre spetten och dertill ett fjerde utan att få mera än tre tjugufrancsstycken för alla fyra tillsamman.

– Fyra spett för tre tjugufrancsstycken? Aldrig, aldrig! Ha vi ej som vänner rökt och druckit kaffe. Om du bjöde fyra tjugufrancsstycken.

– Nej, tre. Gud gifve dig en lycklig dag!

– Maschallah! Nå så tag dem då! Tag allt! Utblotta mig! Tvinga mig att en dag stå som tiggare utanför din herres port!

Farbror Hassad satt hopkrupen som en sjuk fogel.

Liljornas Väktare lastade de fyra spetten på sin åsna, och sedan han varit borta i dryga fyra timmar, återvände han ändtligen till sin väntande herre.

Men om en frank följt honom i smyg skulle denne ha sagt till sig sjelf: Hur vore det möjligt att ett folk med sådan barnasjäl, ett folk som spiller sin fyndighet på dylika obetydligheter i stället för på bevarandet af sin egen framtid icke skulle hjelplöst duka under i sin kamp mot oss arbetare.

14.

Vi arbeta för ojemt, – förkunnade Emin. – Vi skola alla hugga i på en gång och samtidigt ropa Alláh.

– Alláh! – Alláh! – Alláh! – ljöd det med jemna mellanrum, taktmessigt, doft och flåsande i det låga hvalfvet.

Lyktan flämtade och i en oredig sammanslingrad grupp af bruna armar och skäggiga hufvud blänkte spetten och gnisslade.

– Nu rör sig stenen! – ropade en röst.

– Naturligtvis! – svarade Emin. – Nu ger den vika. Tröttna inte! Alláh! – Alláh!

– Nu glider den utåt! – stönade flere basar.

– Nej, – utbrast en groflagd man och släppte med ens sitt tag. – Det är spetten som böja sig.

Spetten halades ut. De hade krökts.

Den gamla, af jorden länge sedan uppslukade romerska staden, ville icke tillåta några förvägne araber att rubba sin grundval.

Öfver sina hufvud hörde de ett aflägset, svagt ojemt ljud som af ett sakta bultande med en hammare. Det var fotsteg. Det var bullret från den moderna staden ofvan jorden, det nutida Damaskus, som satte sina sista förhoppningar till Emin, som trodde på honom med naiv fasthet och i denna stund gömde honom för hans fiender under sin egen bädd. Hans ryktes otaliga ansvar ropade i hans öra, att nu var ögonblicket nära, det förfärliga, af hans anhängare ängsligt väntade ögonblicket, då han skulle visa sig motsvara sitt anseende eller som en afslöjad bedragare bli ett mål för muslimanernes förakt och frankernes gapskratt.

– Sätt in spetten på andra hållet, så böja vi dem rätt igen!

Så föllo hans ord, och de läto glädtiga som hade han gjort narr af sina kamrater.

– Alláh! – rosslade den entoniga kören, och spetten värmdes som om de spänt sina jernsenor och sjelfva arbetat med.

Efter en stund hade de åter kroknat, uttröttade och oförmögna att längre hålla ut i denna förtviflade kamp med antikens tusenåriga stenmassor. Men de blefvo åter vända. Så började den ursinniga striden på nytt.

– Herre, – framstammade Liljornas Väktare, som varit uppe efter en tegelkruka med friskt dricksvatten. – Det lider mot eftermiddagen och snart samlas dina vänner i ditt hus för att höra hur du vill infria ditt löfte och anskaffa de felande penningarne.

Emin svarade icke. Han arbetade med en eld, en yrsel, som hade hans uttröttade kropp för hvar stund fått

ökad styrka.

Åter vändes de krökta spetten. Åter rätade de ut sig och bände.

– Vi förmå inte mer! – pustade några och släppte sitt tag. – Vi stå inför något omöjligt. Låt oss ändtligen höra upp!

– Litet vatten ... Gif mig litet vatten! – stammade Emin och såg sig kring förvirrad. I det samma upptäckte han vattenkrukan.

Han försökte lyfta den. Hon var icke tung, men i denna stund var hon dock för tung för honom, oaktadt han nyss visat sig så stark. Han lade sig ned på marken, hastigt, nästan som om han fallit. Med darrande händer höjde han krukan mot sin mun. Vattnet störtade ut öfver hans ansigte. Det skvalade ur hans skägg öfver hans väst, blandade sig med markens röda mylla och sölade hans kläder. Han fortsatte att dricka i djupa, långa drag.

Slutligen steg han upp. Han erfor en vild lust att slunga en förolämpning mot de uttröttade stackrarne, att öfverösa dem med råa glåpord, att förödmjuka dem, att sporra dem till nya krafter genom att reta dem. Men han hade ej längre herraväldet öfver sig sjelf. Tungan var som förhårdnad och hans ansigte som en styf mask. Hans väst var upprifven och hans bröst blottadt.

Han högg fast om ett af spetten på nytt. För ett ögonblick rycktes de andra med af hans förtviflan. De togo nya tag. De gjorde sitt yttersta. De förmådde ej längre framstöna sitt taktmessiga Alláh, Alláh! De ropade i vild oordning om hvarandra.

Då hördes en dof knall som af ett bössskott.

Det var stenen, som hade rört sig. Alla dess fogningar hade sprungit upp och blifvit tydligare. Ur hålet kom en pust dam. Stenen hade vaknat efter två tusen års sömn. Den hade sofvit medan de bibliska legendernas personligheter vandrat fram öfver Damaskus' gator, medan romareväldet sammanstörtat, medan tatarer, araber, turkar och kristne dränkt mullen öfver detta hvalf med sitt blod. Den hade sofvit medan Damaskus' högskola lyste som ett ljus och medan detta ljus slutligen brann i pipan, då och då flammande upp med ett vildt, blodfärgadt, hemskt sken. Den hade legat i djup sömn ännu medan de store, lika vetenskapsälskande som folkvänlige furstarne, döda lades ned i denna bloddränkta mull och förnedringen drog in genom stadens portar.

Stenen hade kanske icke flyttat sig en linie, men den hade dock rört sig. Den var besegrad. Den var i deras våld.

Då Emin vid solnedgången steg in i sitt hus, voro de båda gårdarne fylda af menniskor ända till trängsel.

Hans drägt var ännu i oordning. Han påminde om en pojke, som olofligt varit med om något streck i en sandgrop. Men hans ord kommo så lugna och imponerande, som yttrade af en man, hvilken aldrig känt ängslan.

– Vänner, vid dagbräcket i öfvermorgon skall jag lemna er vida mer penningar än ni behöfva för att muta paschan. Emin ibn el-Arabi håller hvad han lofvar.

15.

Det vapen, som Emin svingade i sin kamp mot moderne franker och turkar, var ett allt för kort och

förrostadt sagovapen från Islams forntid, för att slå djupa sår. En rad af gynsamma omständigheter kunde dock ännu gifva honom framgång, och i sådant fall skulle hans race jublande i honom helsa en helig personifikation af sig sjelf.

Sedan han druckit många koppar starkt, svart kaffe tillsammans med sina vänner, lemnade han sitt hus och återvände till kloakhvalfvet. Scheik Ibrahim, Liljornas Väktare, Ali och de öfrige utvalde följde honom.

Vid midnatt hade de redan hunnit att maka ut stenens ända så pass, att Ali kunde krypa in genom öppningen, sedan han afkastat sina kläder. Med en spade hade de förut utskottat så mycket jord som de kunde räcka.

Ali arbetade med ungdomlig ifver. Hvar fjerde eller femte sekund syntes hans med jord rågade spade glida fram ur öppningen lik en ormgadd. Spaden afstjelpte sin last i sållen, som tömdes så snart de blifvit fulla.

Då Ali tröttnade, aflöstes han af andra. Liljornas Väktare skaffade bräden och stänger, med hvilka de stöttade den underjordiska gång, som långsamt uppgräfdes af deras spadar och hackor.

Vid dagningen hade de redan hunnit så långt, att de trodde sig vara under serbiska konsulatet. För att vinna visshet skickades Liljornas Väktare på långa omvägar att stega upp bredden af gränden öfver deras hufvud. Han återvände, naturligtvis först efter långt dröjsmål. Deras beräkning hade dock varit rigtig.

De började nu rigta sina spadar och hackor uppåt. Just vid middagstiden hejdade den arbetande araben plötsligt sin hacka.

– Här är golfvet, – hviskade han.

De stöttade mycket omsorgsfullt och hackade försigtigt undan jorden. Så småningom blottade de öfver sina hjessor en yta af vårdslöst sammanmurade tegelstenar. De bröto sakta ned en tegelsten, derefter ännu en, derefter en tredje och en fjerde. Slutligen visade sig undersidan af en ganska stor, fyrkantig, svart marmorplatta. Den låg som ett löst lock färdigt att när som helst falla öfver dem. De stöttade den med en planka, rest till hela sin längd.

Derefter samlades de alla ute i kloakhvalfvet och öfverlade ännu en gång om huruvida deras beräkningar voro rigtiga. De trodde det. De voro fullt öfvertygade, att den svarta marmorplattan utgjorde en af golfrutorna i det rum, der Blumenbach förvarade sitt skrin med ryske czarens rubler. De hade endast att på natten, då allt var stilla, varligt låta marmorplattan sjunka ned som en fallucka, och vägen dit upp skulle stå dem öppen. De skulle eröfra guldets talisman, muta paschan och återskänka helt åt Islam den af Gud välsignade staden.

Emin, som icke arbetat, utan hela tiden suttit med korsade ben och rökt ett långt pipskaft med mycket litet hufvud, hörde deras ord som ett aflägset sorl från ett framtida paradis. Han hade nästan glömt att hans afsigt ursprungligen endast varit att återfordra serberns två barn, att tillställa en fredlig och oblodig demonstration för att hota och skrämma. Hans fantasi målade inom rökens ringar som i ramen af en gloria en hel statshvälfning, ett pånyttfödt Damaskus, der de vanvårdade, underbart vackra moskéerna skulle återställas i sin forna prakt, högskolan blomstra upp och der den heliga gröna fanan skulle undantränga den förhatliga röda, turkiska flagga, som nu bröstade sig på det gamla, af Melik el-Aschraf uppförda citadellet. Alla tänkbara njutningars fröjder blandade sig i hans dröm. Skimret af ädelstenar och brokiga silkestyg, plasket af springbrunnar, förtjusande odaliskers smekningar, allt skaffade sig en plats i hans framtidsdikt. Endast de njutningar, som ha kokspisen och vinpressen till vagga lockade icke honom, araben, som kände sig mätt och belåten med en skål ris och litet vatten.

Då hans pipa slutligen var utbrunnen och han reste sig, frågade Ali med en lång blick, full af gränslös

beundran:

– Herre, hvem af oss skall i natt lyfta undan marmorplattan och begifva sig dit upp?

– Det fins blott en som bör göra det, – svarade Emin och klappade honom faderligt på kinden. – Det är jag.

– Din värdighet tillåter dig icke att krypa in i en annans hus som en tjuf, – invände scheik Ibrahim halft frågande och med mycken respekt.

– Min värdighet fordrar, – svarade Emin strängt allvarligt, – att jag ödmjukar mig, att jag anser intet för ringa, om det kan gagna vår sak. Nu vill jag gå hem och ordna min klädsel och sedan i Velids moské på knä tacka Den Ende för hans nåd.

16.

De kyssar som Emin gifvit Nelly brände henne icke längre som en förolämpning af en oförsynt betjent. Hon började vänja sig att ej längre betrakta den arabiska racen som ett slags brokigt klädd underklass.

Unga kvinnor med Nellys uppfostran och karaktär hysa ofta benägenhet att lätt tycka sig förolämpade. De fordra att männen skola behandla dem med en viss chevaleresk underdånighet. Denna inbillade kvinliga öfverhöghet skulle Nelly sjelf varit den första att ogilla, om hon upptäckt den hos någon annan. Det oaktadt framstack den ofta nog i hennes sätt att betrakta det manliga könet.

Nu hade emellertid omständigheterna under de sista stormiga dagarne ställt Emin, den mystiske araben Emin, på en undantagsplats och omgifvit honom med nyfikenhet, skräck och beundran. Det fans kanske intet som lättare bestack Nelly än ett ryktbart namn. Det berodde väl i första rummet på hennes och hela hennes köns förmåga att vida lättare hänföras än det kön, som bär verldens fulaste klädesplagg – långbyxan.

Ibland kunde Nelly ligga vaken långt in på natten och granska och väga en enda fråga – frågan om Emin verkligen hyste eller hyst någon djupare känsla för henne. Hon trodde det knappast.

Hon glömde icke ett ögonblick att han bedt henne möta henne i moskén. Hennes första beslut att skratta åt alltihop och att förödmjuka honom, i händelse hon någon gång råkade honom, hade länge sedan fördunstat. Hon undrade tvärtom med nyfikenhet, om han verkligen sjelf tänkte infinna sig till det möte som han föreslagit. Var det verkligen möjligt, att han under alla de stora händelser, hvilkas medelpunkt han blifvit, hade tid och lust att erinra sig hvad han så lugnt yttrade till henne vid hennes besök i hans hus. Hon trodde knappast det heller.

Men om han verkligen infann sig i moskén, hur intressant, hur besynnerligt skulle det icke då vara att få tala med honom, den väldige araben, som för närvarande prisades sa högt af stadens muslimaner och klandrades så skarpt af alla franker.

Ju närmare den utsatta stunden kom, desto oroligare kände sig Nelly. Hon sade sig sjelf, att det var nyfikenhet, ren nyfikenhet och intet annat. Denna nyfikenhet var dock till den grad våldsam – medgaf hon inför sig sjelf – att hon icke kunde få lugn för den med mindre än att hon verkligen begaf sig till moskén.

Ett hemligt möte med en arab i en moské, hvilken dikt! tänkte hon. Hade hon skrifvit och berättat om något sådant för sina väninnor, skulle de ha uppfattat det som ett utbrott af godt lynne, ett roligt skämt. Der hemma hade man så svårt att tro, att Orienten verkligen var sådan som den var.

Likt de flesta frankiska kvinnor, hvilka stanna en längre tid i Damaskus, hade hon köpt sig ett dok af svart

siden och bar det under sina vandringar i staden på samma sätt som en österländska. I en sådan kostym var hon mer obesvärad. Ingen anade att en frankiska dolde sig under den arabiska utstyrseln. Det roade henne obeskrifligt att på sådant sätt leka österländska. Det hände flere gånger att hon gick om sin far i bazarerna utan att han, som enligt stadens bruk knappast tordes titta åt kvinnorna, kände igen henne. Vid middagsbordet blef sedan dylika sammanträffanden naturligtvis ämne till mycken munterhet.

Den ende som icke var fullt belåten med Nellys förvandling till österländska och hennes beständigt växande beundran för Damaskus var Blumenbach. Det kom hon snart under fund med och fann nöje i att smått reta honom.

Då han artigt erbjöd henne en stol, svarade hon med spetsiga invändningar att hon vida hellre satt på en dyna på golfvet, och då han i uppretad ton talade om den affällige serbern, försvarade hon denne med entusiasm.

Blumenbach vidhöll emellertid, att Orienten var en mycket dålig skola för ungt folk. Der låg något i luften, påstod han, som var mycket farligt. Hvad det var, ville han dock aldrig säga henne.

Först gamla menniskor, hvilka gingo på kryckor liksom Harven, kunde enligt Blumenbachs förmenande tåla vid luften i Orienten.

En eftermiddag försökte han dock sluta fred med henne genom att läsa högt ur en europeiserad österländsk dikt i Moores stil men utan dennes snille. Då han hade läst några sidor, började Nelly storskratta.

– Jag känner inte igen det der. Der äro så många näktergalar, sidentyger och ädelstenar stora som hönsägg. Det der är några stormrika kalifers Orient och våra skalders Orient, men ej den nakna verklighetens. Orienten är vida mer naivt enkel, sublimt enkel.

Nu blef Blumenbach å skaldernes vägnar stött på allvar. Från den stunden kunde aldrig Orienten komma på tal, utan att han och Nelly började munhuggas. Harven påstod skämtande, att Orienten var som doppskon på hans krycka: i soln såg den ut som silfver, men i skuggan visade den sig vara af simpelt jern och icke alldeles utan rostfläckar.

Under dylika dispyter nämndes aldrig Emin. Det var som en tyst öfverenskommelse detta. Det var som om han alldeles icke funnits till.

Att besöka baden hade äfven blifvit ett af Nellys arabiska tidsfördrif. Första gången hon gick till en muslimansk badinrättning skedde det endast för att retas med Blumenbach. Snart förnyade hon dock besöket af smak och intresse. Nästan alla de badande kvinnorna voro muslimanska, ty de kristna hade i alla tider tvättat sig mindre gerna. Hon märkte, att renlighet och katolicism icke voro syskon. I Europa voro katolikerne de smutsigaste. Protestanterne höllo sig vida snyggare, och allt som fritänkerit utbredde sig, tycktes tvättvattnet följa med. Nelly började förstå, att det myckna pratet om Orientens snusk alldeles icke passade in på Damaskus; och så blefvo äfven baden ett föremål för hennes sympati.

Nelly hade redan inhemtat så många arabiska glosor, att hon hjelpligt kunde göra sig förstådd och förstå. De muslimanska kvinnorna talade beständigt om Emin ibn el-Arabi. De berättade i öfverdrifna bilder och talesätt om hans stora egenskaper, hans mildhet och mod. Lika död som han var i serbiska konsulatet lika lefvande stod han här för allas fantasi. Hon hörde kvinnornas tal med omedvetet välbehag. Hon insöp, nästan utan att sjelf märka det, deras barnsliga men fasta och rörande tro på hans storhet. Äfven fick hon så småningom en helt annan syn på hans uppförande mot henne sjelf. En vesterländsk man vid Emins ålder var mer kall, mer reflekterande, mer förhårdnad. Hon började inse, att Emin var en yngling i mangestalt och att han också måste bedömas derefter.

När det nu led mot den solnedgång, då Emin bedt henne att infinna sig i Velids moské för att han skulle få förevisa denna, ordnade hon framför sin spegel det svarta doket. Det klädde henne också ypperligt. Hon var mer nogräknad än någonsin, att det skulle falla i sådana smakfulla veck som de infödda kvinnorna förstodo att ordna. Vid sidan af sin krage nästan uppe på axeln fäste hon en liten bukett af violer. Det undgick icke henne sjelf, att hon gjorde allt detta för att behaga Emin.

Just då hon steg ut ur konsulatets port, sammanträffade hon med Blumenbach. Hon vardt förlägen som om hon stått i begrepp att göra något ondt och blifvit tagen på bar gerning.

Han var vid gladt och ystert lynne, men varnade henne att under den nuvarande gäsningen så ofta begifva sig ut i staden. Hon svarade med Emins ord, att i Österlandet antastas aldrig en kvinna. Gycklande bad Blumenbach, att i sådant fall under hennes skydd få göra sällskap.

Hon harmades på sig sjelf, derför att hon ej kunde tvinga sin tunga att helt lugnt och naturligt berätta, att hon ville vara ensam, att hon skulle bese Velids moské tillsamman med ingen mindre än den fruktade Emin ibn el- Arabi. Hon kände sig så gränslöst löjlig och skolflickaktig, som ej helt öppet kunde göra denna lilla bekännelse, och till på köpet hjertligt skratta åt alltihop. I förtrytelsen öfver sig sjelf gaf hon sitt korta svar en anstrykning af amerikanskt, kvinligt öfversitteri:

– Tack, jag går helst ensam!

17.

Nelly vek af från de bullrande gatorna. Hon steg nedför trappan i den tysta, ill hemlighetsfullt blåaktiga bokbazaren. Hon kände en rysning utefter ryggen och ångrade halft att hon begifvit sig åstad ensam.

Då hon stod utanför Velids ofantliga, bland husen likväl till största delen undangömda moské, visste hon ej rigtigt, hur hon skulle uppföra sig för att ej väcka anstöt. Hennes amerikanska tilltagsenhet kom henne dock till hjelp. Hon gick upp för trappan till porten Bab el-Berid mellan de högt ropande tiggarne, böjde undan dörrförhänget af läder och steg in öfver en rad af väntande tofflor.

Portvakten räckte henne två klumpiga halmskor, som hon stötte fast utanpå sina kängor. Derefter gick hon vidare, hela tiden döljande ansigtet med doket på österländskt sätt, så att endast ögonen voro synliga.

Der hon nu vandrade fram, hade för icke länge sedan en kristen icke vågat visa sig och öfver samma tröskel hade Lamartine smugit sig in förklädd till arab.

Hon såg en brännande het, mycket stor, af rödaktiga pelargångar omgifven gård. Ett par förtjusande kiosker med kupol och fint detaljerade, sirligt sammanslingrade ornament stodo strödda kring gården på måfå, halft skalkaktigt, vuxna ur marken på nyckfulla kalifers befallning. Den ena lilla tempellika byggnadens kupol uppbars af antika kolonner. Denna byggnad var »Skattkupolen», som aldrig fick öppnas och som, om sägnen talade sant, innehöll dyrbarheter, gamla handskrifter och ännu större lärdomsskatter än den mest grånade bokförsäljares hufvud. Under ett annat tempel var brunnen, der männen gjorde sin tvagning.

Den stora gården var öde och stilla. På afstånd hukade ett långt led af bedjande med sin förebedjare som ett led gymnastiserande soldater med sin befälhafvare.

Från den heta gården steg Nelly in i den svala, höga, stora, mattbelagda moskén, Damaskus’ allra heligaste, Syriens hjerta.

Med sina tre skepp, sina antika kolonner, sitt spetsiga, utvändigt blyklädda tak af trä och sina ljust allvarliga hästskobågar visade den sig vara en kärleksfull förening af antikt tempel, basilica och moské, en treenighet af tre olika religioner. Just derigenom gjorde den ett öfverväldigande intryck. Den var en försoningshymn i sten och trä. De antika kolonnerna voro kören, hästskobågarne de djerft uppsvingande tenortonerna och det i all sin rörande enkelhet vackra taket ett enstämmigt, mot höjden stigande amen.

Velids moské hvilade också ursprungligen icke blott på en kristen kyrkas grund utan äfven på ett hedniskt tempels och ett stenkast från yttermuren stod än i dag en triumfbåge med korintiska kolonner. Att se denna moské var att se Adonis, Mohammed och Kristus broderligt hand i hand på en och samma bänk.

Der var så tyst i den urgamla helgedomen, så majestätiskt stilla som i öknen. Mattorna förtogo hvarje ljud af de inträdandes steg, och till och med en sakta hviskning skulle ha varit en vanhelgelse. Framför de lika smakfullt som rikt ornamenterade bönenischerna knäböjde några få araber, tyst anropande tystnadens och öknens gud. Det hvardagliga lifvet var utestängdt och endast då och då inträngde ett sakta, aflägset suckande från den stora staden likt ljudet då en hand sakta stryker öfver en lutas strängar.

De fyra första kalifernes namn glindrade på väggarne i guldskrift bredvid språk ur en eller annan sura. De små bågfönstren hade brokigt färgade glasrutor och ur taket nedhängde lampor. Mot gården var moskén öppen och väggen ersattes af kolonner, mellan hvilka öknens safirflammande himmel skymtade fram som en bakgrund af präktig mosaik, som en solig helsning från det arabiska folkets forna beduinlif. Just detta, att öknens himmel och luft så att säga stodo midt inne i moskén bland de bedjande framkallade särskildt den mest gammalarabiska stämning.

En liten rikt förgyld, kupoltäckt byggnad af skulpteradt trä utvisade inne i moskén det ställe der Johannes Döparens hufvud påstås hvila. Så helt var Nellys själ i denna stund eröfrad af Österlandet, att hon kände en vildt triumferande glädje, då hon upptäckte, att det icke var korset, lidandets symbol, som krönte kupolen öfver denna bibliska personlighets graf utan en gyllne halfmåne.

Praktfull kunde moskén icke kallas i sitt nuvarande förfallna och vanvårdade tillstånd, ehuru den egde en basilicas glada och oskuldsfulla behag. Den liknade en för sin skönhet fordom beryktad gammal kvinna, hvars fina drag och mjuka linier vemodigt berättade om allts förgänglighet.

Nelly hade på sista tiden så ofta hört sin far tala om Velids moské, att hon ganska väl förmådde att sätta sig in i den gamla byggnadens egendomligheter. För öfrigt var den lättfattlig som en melankolisk främmande folkvisa, hvilken i sin enkelhet vädjar direkt till känslan och rycker åhöraren med, äfven om han icke förstår hvart och ett ord för sig.

Då Nelly, som blifvit stående mellan två arabiska kvinnor nere vid ingången, slutligen vände sig om för att aflägsna sig, upptäckte hon långt ute på gården den person, som hon redan börjat misströsta om att träffa.

Åtminstone tyckte hon, att han påminde om Emin, ehuru han föreföll många år äldre, nästan som en äldre bror till honom.

Allt förenade sig i denna stund att sätta hennes känslor i svallning: moskén, stillheten, den första oroliga missräkningen, då hon icke upptäckte Emin, och slutligen den plötsliga öfverraskningen, då hon trodde sig se honom ute på gården. Dertill kom, att den blandning af öfverretning och nästan sjuklig trötthet, som sedan sist tryckt sin pregel på den man, hvilken hon väntat möta stolt och skrytande af sin framgång, kom kvinnohjertats mest känsliga sträng att vibrera: hon kände deltagande.

Hon närmade sig honom, gående rätt ut öfver gården i rigtning mot den bortersta ingångsporten. Hon erinrade sig ganska väl, att hon vid sitt inträde sett samme man stå i bön på samma ställe, men hon hade icke

närmare betraktat honom. Hon hade endast lagt märke till, att han knäfallit och kysst marken, Österlandets jord, och då hade hon tänkt, att om hon varit man skulle hon gerna och af fullaste hjerta gjort det samma.

Då hon kom tätt framför honom, gjorde hon en helsning och sänkte dervid för ett ögonblick och utan att tänka på det den del af doket, som hon med handen höll upp för nedre delen af ansigtet.

Han rodnade starkt och hans öfverraskning var så stor, att han synbarligen icke väntat henne. Han besvarade hennes helsning slarfvigare och mindre omständligt än vanligt och förklarade i ängslig ton, att han nu vore allt för ökänd för att våga förevisa henne moskén, som han lofvat. I hennes nuvarande drägt skulle man dock taga henne för en af hans hustrur och om hon ville följa honom upp i ett af minareten skulle han derifrån visa henne moskén och hela staden i fogelperspektiv.

– Ja, tack! – svarade hon på ett sätt som lät lugnt och naturligt, men hennes hjerta bultade så hårdt, att hon sjelf hörde hur det slog.

Hon följde honom uppför en trång, ojemn spiraltrappa, i hvars stenar fotsteg under århundradens lopp ätit ut en fördjupning liksom en fjellbäck i en sluttande häll. Slutligen stod hon bredvid Emin på minaretets högsta balkong.

Hon häpnade. Hennes ögon vidgades och glänste och doket gled ned på hennes axlar så att violbuketten blottades.

Hon såg icke heller nu de guldplåtar, silkesdrägter och ädelstenar som hon i sin barndoms dagar tjusats af i sagorna. Men Österlandets odödlige kolorist, kvällsolen, stod i ett bergpass på Antilibanon, målande smycken och förgyllande allt som hans pensel kunde räcka.

Der nere låg Velids stora byggnad med gårdar och blytak, utvändigt forntidsaktig, allvarlig och sträng, invändigt dels fantastiskt besynnerlig, dels barnsligt primitiv – ett porträtt af den Emin ibn el-Arabi som stod vid hennes sida. Rundt omkring utbredde sig de tvåhundraåttiofyra moskéernas stad med sina ringmurar, icke som en matta utan som en skog i brand. Der var ett virrvarr af kupoler och minaret, af sirligt formade mot höjden stigande föremål. Det var som hade hon lagt ögat till kanten af ett schackbräde och sett i profil en här af fint svarfvade schackpjeser. I kupolernas emalj och gallerverkens förgyllningar blänkte de sneda strålarne som rubiner och granater. Medan hela staden mörknade, glödde ännu minareten – muslimanska arkitekturens glädjerop.

Midt i den lysande taflan syntes ett dervischkloster med svarta kupoler som svept i bårtäcken.

Rundt staden slöto sig de af floden Baradas otaliga biflöden genomskurna trädgårdarne till en frisk krans af grönt. På ena sidan höjde sig det rödgula, dystert kala Antilibanon. På andra sidan drunknade de yttersta källornas trädgrupper i den tomma öknen, som utbredde sig ända till Palmyra och Bagdad.

Då den odödlige koloristen uppe i Antilibanons bergpass hade förslösat alla sina färger, då han tömt sin sista kapsel cinober och förbrukat allt sitt guld, ref han i osläcklig färgtörst sönder himmelen bakom sig. Och just i den stund då han drog sig tillbaka inom den rifna förlåten, träffades den redan mörknade staden af några få obeskrifliga strålar, hvilka, snarare silfverbleka än glödande, liknade de strimmor som falla genom ett mörkt rum från ett ljust nyckelhål. Det var en glimt från muslimanernes paradis, der vid Alláhs knän profeten väntade sitt folk, ropande en helsning till den stad, som han i sitt lifs dagar kallade Österlandets skönaste. Han besvor dem att i sin undergång ännu en gång resa sig, att predika det heliga kriget, att gå man ur huse med kvinnor och barn och anlägga en brand, hvars gnistor slogo så vida, att de antände den med palats öfverbyggda afskrädeshög, som frankerne kalla Konstantinopel.

– Kom! – hviskade Emin hastigt och lade lätt sin hand på Nellys, som hon stödde på balustraden.

Hon såg upp förvånad och frågande. I det samma hörde hon dock släpande, tunga gubbsteg i trappan. Det var böneroparen som kom.

Hon följde mekaniskt Emin, som förde henne rundt minaretet långs balkongen. Då den gråskäggige böneroparen steg fram på ena sidan gingo de ned i trappan från andra sidan bakom hans rygg.

Då de hunnit ett stycke ned stannade de vid en hög men mycket smal fönsteröppning i väggen. Trappan var brant och Nelly måste stödja sig på Emins axel för att kunna se ut.

Der ute hade redan de vilda färgerna bleknat och några enstaka stjernor flämtade på den citrongula himmelen. På husen samlades män, kvinnor och barn till bön, och på begrafningsplatserne sutto de hvitklädda kvinnorna i orörliga rader. Det var åter det högtidligt tysta ökenlandet, öfvergjutet af ett upphöjdt ljust allvar som en grekisk staty.

Hon kom att tänka på en hvit marmorbild, som hon en gång sett i ett museum i Europa och som tycktes henne ett förkroppsligande af Österlandet sådant som det nu låg framför henne. Bilden hade framställt en vacker, sofvande yngling, som oaktadt ett visst vällustdrucket drag kring munnen likväl i sin helhet uttryckte grekiskt allvar. I katalogen hade han kallats Endymion.

Öfver hennes hufvud började böneroparen sitt långsamt framsjungna recitativ. Likt aflägsna ekon svarade hundra och åter hundra röster från stadens öfriga minaret.

Äfven Emin skulle nu ha gjort bön. Då han emellertid utan vidare underlät detta, kom Nelly till visshet i en gammal misstanke, att han för sin del i frankers närvaro icke höll så synnerligen noga på sin religions yttre föreskrifter.

I stället att bedja frågade han henne: – Vet ni hvar ni nu står?

Hon nickade jakande utan att svara.

Tviflande, att hon dock till fullo förstod betydelsen af det som hon såg, började han berätta om Velids moské. Kristendomen hade vigt den till Johannes Döparens kyrka. Men snart belägrades staden af araberne. Den ene af anförarne Chalid ibn Velid stormade murarne från ena sidan och bemäktigade sig halfva Damaskus med mord och brand. Under tiden gaf sig den andra hälften af staden frivilligt åt Abu Ubeida, som med sina skaror stod på andra sidan. Fredligt tågade hans folk genom gatorna och just här i Johannes Döparens kyrka mötte han Chalids rasande och plundrande flockar samt hejdade dem. Halfva kyrkan ansågs eröfrad, men den andra hälften, som gifvit sig frivilligt, fingo de kristne behålla. Kristne och rättrogne förrättade här sin andakt på samma rum och gingo tillsamman ut och in genom samma port. Så skulle det alltid ha förblifvit. Detta minne var det vackraste monumentet på det forna Damaskus' mull. Nu förstodo rättrogne och kristne ej mer hvarann.

Öfvermannad af sin känsla räckte Nelly honom sin hand, öppet, okonstladt och med värme. Hon förklarade, att om han kunde läsa vesterländska böcker, skulle han möta de mest glödande lofsånger till det förödmjukade Österlandet och dess högt begåfvade folk.

Han fattade hennes hand och sköt hastigt ned den höga, gula handsken från hennes korta, marinblå klädningsärm samt kysste med en österländings lidelsefulla sinlighet hennes blottade, hvita, mjukt rundade arm.

Hon drog ej tillbaka den och gjorde intet motstånd. Hon fick en högre färg och såg ned på honom, men hans framåtböjda ställning och stora turban hindrade henne att se hans ansigte.

Hur besynnerligt var det icke. Här stod hon, vesterländskan, i det forntidsaktiga Damaskus bredvid en man, hvars ansigte skymdes af hans stora turban. Och hur olik henne var han ej till sitt inre! Enligt hennes uppfattning skulle de båda könen arbeta, strida och lida gemensamt; enligt hans skulle de mötas på fristunderna till lek, nöjen och hvila. De skulle dela ljuft men icke ledt. Enligt hennes föreställning skulle man älska en gång i lifvet och sedan alltid bli sin kärlek trogen. Han deremot resonerade troligen ungefär så här: Jag är tjuguåtta år. Hur skulle det vara tänkbart, att jag undgått att redan flere gånger fatta tycke för en eller annan kvinna. Men om jag gjort det, utesluter det, att jag nu kan fatta tycke för dig.

Der nere i halfskummet under dem låg Johannes Döparens kyrka, som småaktiga tvister hade omgestaltat till en moské. Kalifen sjelf rigtade det första hugget mot de kristnes altare. Tolf hundra konstnärer från Byzantion smyckade den unga moskén. Mosaiker betäckte väggarne, ädelstenar glänste i bönenischernas infattning ur slingor af gyllne vinrankor och trätaket var inlagdt med guld. Sex hundra guldlampor lyste om aftnarne under hästskobågarne, och kolonnerna kring gården voro förgylda så att de liknade rullar af guldmynt.

Men så småningom hade förnedringens år brutit in och byggnaden förfallit. Den rödaktiga myllan steg högt upp öfver trapporna och gården ända upp kring kolonnerna som ett sakta stigande vatten. Det var jorden som långsamt men säkert sänkte den gamla moskén och hela staden i sitt sköte liksom den gjort med forntidens Damaskus. Ingen kunde ana hvilken rikedom, hvilken mängd af ständigt arbetande armar en stad behöfde för att hålla sig uppe, så att den icke sjönk i jorden. Så snart storhetstiden var förbi, så snart styrelsen blef dålig och skattkammaren tom, sjönk staden med rysansvärd hastighet som ett redlöst vrak. Om Nelly hade kunnat sett öfver öknarne ända ned till Petra eller öster ut till Palmyra, hvilkas tempels pelarrader stå upp ur flygsanden som refbenen på omkomna kameler, skulle hon allestädes upptäckt sjunkna eller sjunkande städer och byar. Det som dött ansåg jorden som sitt, och derför tog hon det.

– Kom! – hviskade Emin halft befallande halft bedjande som nyss. Han hade hört att böneroparen slutat och närmade sig i trappan med långsamma gubbskridt.

Emin behöll dock Nellys blottade arm mellan sina händer, medan de gingo utför trappan. Han stannade flere gånger och smekte den, som hade det just varit denna hennes arm som han älskade. Han slösade på den sin ömhet utan att vilja sluta, och hans sista kyss var ett nödtvunget, så länge som möjligt förlängdt afsked.

Genom samma port, hvars tröskelsten kristne och muslimaner en gång trampat i broderlig endrägt, steg Nelly ut vid Emins sida som hade hon varit en af hans hustrur.

Mörkret hade redan brutit in och de annars så lifliga gatorna lågo menniskotomma och tysta, omgifna af bommade hus.

18.

En ensam tiggare satt ännu kvar på moskéns trappa. Emin gaf honom en almosa. Det var dock ännu icke så mörkt, att ej Nelly märkte hur Emin förstulet smusslade till tiggaren ett blänkande mynt af silfver eller guld *under* en kopparslant. Hur många upphöjda och stora känslor – tänkte hon – ligga ej förborgade i en arab!

Hon lät honom emellertid icke på något vis förstå, att hon såg den stora gifmildhet, som han dolde under ett litet kopparmynt. I stället yttrade hon:

– Jag vill inte gå hem nu strax i en sådan sinnesstämning som jag är. Jag går hellre till badet.

Han följde henne.

Han bjöd henne icke armen som en frank skulle ha gjort. Tyst gick han bredvid henne i sin turban och sin pelsbrämade ljusblå kaftan, från topp till tå troget liknande en bild på någon plansch i en sagobok. Han var fortfarande samma olösliga gåta, samma af likt och olikt hopsatta rebus. Hon var nästan viss, att han icke infunnit sig i moskén för att möta henne. Under de stormiga sista dagarne hade han glömt bort hela mötet, och han hade endast begifvit sig till moskén för att enligt vana förrätta sin andakt i solnedgången. Derför hade han också blifvit brydd, då han kände igen henne; det hade hon lagt märke till. Först efter en stund hade han eldats af samma känsla som då han kysste henne på hotellets gård. Men hvilken benämning skulle hon väl efter vesterländska begrepp gifva en sådan känsla? Det låg ju nära till hands att han, araben, som aldrig umgåtts med andra kvinnor än de, hvilka han betraktat som sin egendom, vant sig att icke mena allvar med sin ömhet. Hur gerna önskade icke Nelly att han velat taga vara på den korta stund, under hvilken de nu gingo tillsammans och tala med henne i stället att gå tyst. Med hvilken hänförelse skulle hon icke ha lyssnat på honom, om han anförtrott henne sina planer. Nu hade hon ingen vetskap om den skattgräfvaredröm, som rufvade inom honom. Hans förtroende skulle ha förvandlat henne till hans varmaste anhängerska och till hans dugligaste anhängerska, ty hon, frankiskan, hade bäst kunnat råda honom hur han borde handla i sin kamp mot Vesterlandet. Men det föll honom aldrig in att förtro sig till en kvinna. Att söka hjelp och stöd hos en kvinna var något, som låg alldeles utom hans begrepp. Då Nelly en gång på hotellets gård, medan han talade om sin fädernestads fornglädje, berättat om Vesterlandets lidanden och missmod, hade han förvånats öfver hennes förståndiga resonemang. Men det hade snarare uppväckt hans ovilja än sympati. – Ni vesterländska kvinnor tala nästan som män, – hade han svarat. En annan gång, då hon berättade om den respekt för naturen, som i våra dagars Vesterland började göra sig gällande, hade han hört på tigande. Slutligen hade han yttrat i en undervisande ton, som om han menat att kvinnor alltid pratade dårskaper: – Häda naturen, då du hjelplöst ser din ungdom försvinna. Häda henne, då du hör lammet kvida under slagtknifven. Häda henne, då du ser den fattiges betesfält förtorkadt. Häda henne, då du i döden rycks bort från allt hvad du älskar. – Han var nästan i allt hennes yttersta motsats. Hon blef försagd i hans närvaro, men kunde icke undvika att sysselsätta sig med honom i sina tankar då de åtskilts. Han glömde henne snart på afstånd, men då han fick se hennes hvita ansigtsfärg och vackra växt, brusade hans känslor upp som en lavaström.

Ett svagt månsken genombröt mörkret och upplyste de trånga, illa stenlagda – eller alldeles icke stenlagda gatorna.

Snart stodo de vid badinrättningens port, öfver hvilken en liten flagga tillkännagaf, att den i afton stod öppen för kvinnor.

Nelly räckte Emin båda sina händer, ty all den värme och liflighet, som hon i åratal gömt under sin stela yta, hade, befruktad af Österlandets fornglädje, till sist fattat eld och sprängt skalet.

Han grep häftigt hennes händer för att draga henne intill sig. Han släppte dem dock lika hastigt, ty i det mörka porthvalfvet bakom henne glänste en ljusstrimma, och några högljudt pratande kvinnor kommo ut ur afklädningssalen.

Nelly vände sig genast från Emin och gick raskt in i porthvalfvet utan något egentligt afsked.

Porthvalfvet var ingenting annat än en lång, krokig och mycket smal gång. Då hon trängt sig förbi de mötande kvinnorna, lade sig en pinsam tyngd öfver hennes bröst. Den snöpliga skilsmessan i en mörk portgång hade kastat en skymt af den mest grådaskiga småstadsrealism midt i all den romantik, som hon lefvat sig in i på de sista timmarne. Samtidigt öfverfölls hon af dystra aningar och hon kände lust att på österländskt sätt fånga ögonblicket i flygten.

Hon såg sig om flere gånger, och hade Emin dröjt vid porten, skulle hon utan tvekan gått tillbaka för att säga ett ordentligt godnatt.

Men Emin hade genast fortsatt gatan fram. Allt var liflöst och stilla der ute i det svaga månljuset och de pratande kvinnorna aflägsnade sig med raska, trippande steg.

Då beslöt Nelly att inbilla sig sjelf, att hon var glad och lycklig. Med den föresatsen steg hon in i den präktiga afklädningssalen.

Någon afgift skulle hon egentligen ej erlägga, ty inrättningen var en from stiftelse och stod öppen för alla, till och med för stadens kristne, om de mot sin vana någon gång fingo lust att tvätta sig ordentligt. Nelly stack dock ett silfvermynt i dörrväktarens hand.

Dörrväktaren? Ja, der satt verkligen en *man* och vaktade ingången till de arabiska kvinnornas bad, men Alláh, som kände sitt eget kön och som visste att dörrens nyckelhål var omåttligt stort, hade försigtigtvis gjort den stackaren blind på båda ögonen.

Den med upphöjningar och divaner omgifna afklädningssalen, i hvars midt ett springvatten plaskade, liknade med sin höga kupol en moské. Uppe i kupolen darrade ett svagt månsken, som inträngde genom de små fönstrens brokiga rutor. Röda, gula och blå hänglampor kastade sina dagrar öfver de på snören högt upphissade torkdukarne, så att de sågo ut som brokiga fanor. Salen var fylld af det mest bedöfvande stoj. Halfklädda eller svepta i sina torkmantlar sutto kvinnorna med korsade ben på divanerna eller golfvet, rökande, drickande kaffe eller ätande bakelser. Alla snattrade och skrattade om hvartannat. Somliga kammades af sina tjenarinnor eller läto färga sitt hår. Andra målade sina nagelspetsar med henna eller sminkade sig och svärtade undre ögonlocket. Två danserskor vaggade sakta af och an med nakna, lyftade armar i takt med kastanjetter och en larmande darabucka. En flock af splitt nakna barn, såväl smågossar som flickor, tumlade om under ystra skratt som amoriner. Öfverröstande allt annat trängde genom bullret det envisa skriket af ett lindebarn.

Nelly kände sedan sina föregående besök redan flera af de arabiska fruarna. De skyndade genast henne till mötes, omringade henne och småpratade alla på en gång vänligt och nyfiket. Då Nelly började kläda af sig blef hon underkastad den mest minutiösa examen. Hvarför hade hon fiskben i klädningslifvet? Var medaljongen, som hon bar i en fin guldkedja om halsen, en amulett, hvilken skyddade mot onda ögon? Hur bar hon sig åt för att lägga upp håret på sådant sätt?

Hennes axlar och armar, som voro mer kraftigt rundade än de småväxta arabiskornas, granskades noga och berömdes i öfverdrifvet blomsterspråk. De vänliga små kvinnorna mönstrade samtidigt hvarandra och jemförde sina fötter och händer. Hafsa förevisade med stolthet sina välformade höfter, men beklagade med mycket bedröfvad min, att hennes knän icke voro på långt när så vackra som Zarifes. Ildis, som var helt ung, men redan en turkisk embetsmans hanum (fru), fick mycket beröm för sin rygg. Zarife påstod dock, att ingen var så välskapad som en hvit hyadarmenisk flicka, hvilken satt uppkrupen på en af divanerna, och hvilken hade så långt hår, att det räckte ända till hälarne. Ildis ville dock alldeles icke gifva Zarife rätt. Zarife blef så ond att hon fick tårarne i ögonen. Slutligen gick hon sin väg och satte sig långt från de andra, som en liten halfvuxen flicka, hvilken fattat humör.

Nelly var alltid mycket brydd under dessa afklädningsscener, icke minst derför att den arabiska racen påtagligen var hennes egen oändligt öfverlägsen i kroppslig fullkomlighet. De beständigt pratande arabiskornas ansigten voro icke alltid vackra och de saknade själ; deras lemmar deremot voro nästan utan undantag synnerligen välbildade.

Då Nelly slutligen svept in sig i en fotsid torkmantel och man lindat en handduk kring hennes hufvud som

en turban, närmade sig två negrinnor och ledde henne in i det inre af badet. Negrinnorna buro endast en rödrandig duk om höfterna och på den enas arm blänkte en bred, flätad ring af messing. För att Nelly icke skulle bränna sina bara fötter på det nästan ugnsheta marmorgolfvet gick hon på ett slags höga träsulor, som kallades kabkab och som vid hvart steg ställde till ett grufligt oväsen.

Det innersta, starkt upphettade rummet var så fullt af ånga, att tak och väggar voro osynliga. Nelly insveptes i ett ogenomträngligt moln, som på ena sidan var rödaktigt belyst, på den andra hvitgult. Då molnet ibland förtunnades för ett ögonblick, visade sig liksom bakom en slöja grupper af nakna, arabiskt älskliga kvinnogestalter, som lågo utsträckta på ryggen eller sidan. Snart tätnade molnet igen och hon urskilde intet annat än de två negrinnorna, som öfverspolade henne med kallt eller hett vatten ur höga messingskannor.

Dånet från elden, som störtade upp genom rör i golfvet och väggarne, var en beständigt mullrande äska. Då och då hördes några gällt ropande röster genom bullret. Hvarom samtalade dessa röster? Ibland visserligen om att hettan var för stark eller vattnet för kallt eller om något snarlikt. Lika ofta utbytte de dock nyheter om den person, som sedan någon tid sysselsatte allas tankar. Namnet Emin ibn el-Arabi genomkorsade upprepade gånger det tunga molnhafvet och Nelly tyckte sig ännu känna hans brännande kyssar för hvar gång hon öfversköljdes af det heta vattnet. Ena stunden brunno de fortfarande på hennes arm, andra stunden på hennes hals – allt efter som negrinnorna rigtade den varma strömmen ur sina blanka kannor.

Kadins af alla baktalade och afskydda hustru hade, berättade molnhafvet, uppmanat paschan att utan vidare genast låta häkta Emin. Molnhafvet sade sig dock icke kunna tänka, att paschan ville vara nog låg att gifva en sådan befallning, oaktadt han var turk. Emin hade ju ännu icke företagit något straffvärdt. Hela hans rykte hvilade på den tilltro, som han förmått uppväcka.

Då Nelly slutligen, sedan hon torkats och ingnidits med luktvatten återkommit till sin plats på divanen i afklädningssalen, försjönk hon i den behagliga hvila, som enligt häfd bildar sista akten i ett orientaliskt badféeri. De flesta af hennes välvilliga, men pratsjuka arabiska väninnor hade redan aflägsnat sig, och deröfver var hon alldeles icke ledsen. Hon började tvärtom att känna sig så som hade hennes föresats att vara lugn och lycklig gått i verkställighet.

Hon låg insvept i en lång hvit torkmantel med endast armarne blottade. Kring hennes hufvud hade negrinnorna lindat en ny, torr, blårandig handduk och på ett lågt, litet, med perlemor inlagdt bord vid hennes sida, hade de ställt en prydlig kopp med rykande svart kaffe.

Hon försökte afsigtligt att sysselsätta sina tankar med något annat än Emin, och så vandrade de bort till hennes hemland. Hur olika var der ej allt mot i den stad, som hon nu gästade. Der i skorstensminaretens länder hade man ännu snöglopp och dimma. Allt förenade sig der att påtvinga menniskorna en misslynt och dyster lifsåskådning, klimat, lefnadssätt, svåra existensvilkor, mörkt dekorerade rum och mörka drägter. Det var icke nog med att männen buro svarta, löjligt fula hattar, hvilka liknade kaminrör, oaktadt djerft lysande hufvudbonader väl kunnat behöfvas för att sätta färg i den gråkalla luften. De gingo äfven i vägdammet med svart fotbeklädnad, ehuru en gråaktig eller rent af gul, som muslimanernes, naturligtvis varit ändamålsenligare och mindre oskön. Om en arab velat beskrifva vesterländske sprättar, borde han ha uttryckt sig så här: de bära sina krematoriers skorstenshuf på hjessan, deras kläder äro tillskurna af bårtäcken och på fötterne ha de små likkistor.

Oaktadt Orientens folk stodo framför en snar undergång, voro de sorglösa som barn; Vesterlandets deremot, som väntade en stor framtid, voro knarriga och lifströtta som sjuka gubbar. För österländingen var lidandet endast ett nödvändigt ondt; vesterländingen upphöjde lidandet till religion, ty han insåg att det oftast var lyckans köpeskilling och hela hans åskådning gick ut på att uppoffra det närvarande för ett tillkommande bättre. Med tiden hade han dock ställt saken på hufvudet så till vida, att han börjat älska lidandet blott och

bart för dess egen skull, och han lyckades till och med att aftvinga jemrandet och klagandet sympatiska sidor. Det hade i synnerhet varit fallet vid den tid, då Vesterlandet träffades af något högst karaktäristiskt vesterländskt, som kallades verldssmärtan. Verldssmärtan eller tyska sjukan, som den också kunde benämnas, hade på djupet innehållit allt för mycket stort och uppriktigt för att icke snart taga jätteproportioner och utbreda sig hastigt som en pest. Verldssmärtan hade öppnat nutidens aera inom det vesterländska lidandets historia. Nu var isen bruten. Nu kunde den mest jovialiska hvardagsmenniska gå hem och lida hela verldens smärta. Ensam grät han vid källan i skogen eller sökte tröst i flaskan. Då han slutligen fann detta ovärdigt, slog han sig på att arbeta; men för att bedöfva ett så mystiskt och outredt lidande, måste han arbeta ända till öfverretning och uppnådde på så sätt endast en ny plåga. Lidandets filosofi hade nu så genomsyrat hans tankegång, att han började ringakta eller misstänka allt som icke hade en svart kolorit. Flädermöss och flera andra nattdjur lockas med hvitt; vesterländingen lockades bäst med svart. Allt som förbittrade tillvaron höll han i ära och han skröt af sitt »sköna hat». Gjorde han lycka, pekade han med stolthet på sin ungdoms umbäranden och lidanden. Dramer, hvilka uppskakade åhörarne, som tjurfäktningar eller slagt, vunno ett oerhördt anseende. Den största tjenst man kunde göra en författare var att påpeka det lidande, som röjde sig i hans arbeten. Författarne sökte derför också att i sina böcker inlägga något, som oftast kunde formuleras med ungefär dessa ord: Jag är sannerligen den störste martyr, som någonsin dansat en française! – Att öppna permarne till en vesterländsk dram, roman eller novell var som att öppna dörrarne till en sjuksal: man såg idel lidande ansigten. De store andarne skakade med sina lidanden Vesterlandet som ett jordskalf. De tusen små eftersägarne försökte likna dem och voro äfven sins emellan hvarandra så lika som två regimenten tennsoldater, hvilka stöpts i samma form, men hvilka man målat röda eller grå för att de skulle kunna kriga utan att förvexlas. Det låg så mycket sant, stort och berättigadt i allt detta, men också så mycken gammal unken klosterluft, att mer än en modern bok för stilenlighetens skull bort författas på munklatin. Det var icke möjligt att ej Vesterlandet skjutit öfver målet och att ej en vederkvickande flägt skulle brusa fram förr eller senare.

Dunklare eller klarare gingo Nellys tankar i den rigtning som nu antydts. Personer med sämre hufvud och mindre beläsenhet än hon, skulle i Orienten lätt ha kommit till liknande jemförelser och reflexioner.

Att jemra och klaga syntes henne liktydigt med svaghet. Det var en tvådubbel svaghet: först ett eftergifvande för egen smärta, sedan ett eftergifvande för tidens smak.

Äfven Nelly hyste dock en viss motvillig respekt för lidandet och sorgen. Hade hon förmått granska sig sjelf, skulle hon insett, att just detta ådagalade, hur omöjligt det är att alldeles frigöra sig från de egendomligheter, som skarpast karaktärisera ens egen race. För henne var dock lidandet och sorgen något som hon blygdes att skylta med, något kyskt, något som hon icke ville oskära genom att visa det för hvem hon mötte. Hon kunde icke ringakta martyrer, ty då skulle hon ringakta alla menniskor; men de martyrer älskade hon mest, som prisa eller skämta ännu medan bålet sprakar under deras fötter.

Just en sådan martyr var i viss mån Österlandet, ty det bevarade ännu i sin undergångs dagar fornglädjens ljusa majestät. Det blef henne också kärare för hvar stund. Hon älskade de på samma gång både bullersamma och tysta gatornas färgrika folklif. Hon älskade de oftast enkla eller till och med torftiga arabiska hemmen, der fornglädjen och skönhetskänslan ropade ur de obetydligaste föremål, ur den välformade vattenkrukan lika väl som ur den prydliga lergrytan. Hon önskade innerligt att alltid få stanna der hon var, att få framlefva sina återstående dagar på österländskt vis, njutande ögonblicket, utan klocka, utan tanke på tidens frågor, för att slutligen sakta åldras och dö nästan utan sin egen vetskap.

Då hennes tankar så småningom åter samlade sig kring Emin, kände hon samma pinsamma och tryckande oro som vid sitt inträde i badinrättningen. Hon kastade sig åt sidan, så att torkmanteln halkade ned från hennes axel och rygg. Hennes vesterländska fantasi var allt för oskyldig för att sätta i fråga att Emin någonsin skulle kunna bli mer för henne än han redan var. Men hon önskade att hon alltid kunnat stanna i

hans närhet – icke i hans hus, men i huset snedt emot – för att tillsammans med honom vaka öfver Endymion, öfver det sofvande Österlandet, kring hvilket så många hungriga asgamar redan sutto på lur.

Medan hon låg försjunken i sina drömmerier, märkte hon upprepade gånger att en viss oro började uppstå i den till trängsel fylda salen. Danserskorna hade slutat sin dans och darabuckorna tystnat. Kvinnorna samtalade gruppvis och barnen samlades kring dem nyfiket lyssnande.

Till en början brydde Nelly sig icke om orsaken. Hon försjönk tvärtom allt mer i sina tankar och i den dåsighet, som följer ett arabiskt bad.

Hon hade druckit ur sitt kaffe och låg med slutna ögon, som om hon somnat.

Då hördes ett oredigt buller i salen och en gäll gumrösts väl tjugu gånger ångestfullt upprepade:

– Challi balak (gif akt)!

Nelly spratt upp och reste sig på armbågen. Hon såg att något ovanligt var på färde. Alla tycktes frukta en öfverhängande fara. Kvinnorna klädde sig med feberaktig brådska eller sammanrafsade sitt pick och pack i stora bylten. Tvålar, handdukar, sminkburkar, luktvattensflaskor och halfätna smörtårtor, allt hopstufvades huller om buller. Kvinnor, som ännu befunnit sig i badrummen, störtade ut nakna och med vildt fladdrande torkdukar samt halkande på sina höga trätofflor.

Äfven Nelly smittades till sist af all denna ängslan. Hon svepte kring sig sin fotsida, togaliknande torkmantel och trängde sig fram till den ropande gumman, som efter hvart tionde eller tjugonde »gif akt» med stora åtbörder berättade om någon ryslig tilldragelse.

I den allmänna villervallan kunde Nelly icke förstå hennes ord och ingen hade tid att besvara Nellys på svårfattlig arabiska framkonstruerade frågor. Så småningom fick hon dock något så när klart för sig, hvad som var å färde och hon återvände genast till sin plats samt klädde sig hastigt.

Emin ibn el-Arabi var naturligtvis hufvudpersonen äfven i de rykten, som nu brutit sig in i badhuset. Paschan hade lydt Kadins gemål. Han hade beslutat att i tid släcka branden och derför besatt arabkvarterets portar med soldater. Härtill hade han ytterligare tvungits af Blumenbach, som i en ny skarp skrifvelse fordrat upprättelse för den skymf, som stadens slödder tillfogat serbiska konsulatet. Den affällige serbern och hans barn hade länge sedan råkat i glömska. Ingen kände honom, ingen hade sett honom. Han hade endast spelat den antändande gnistans roll. Tvisten hade vuxit upp till en kamp mellan Vesterlandet och Damaskus.

Om någon af kvinnorna haft den ringaste aning att Nelly för närvarande var Blumenbachs gäst, skulle de ha rifvit ögonen ur henne. De hade emellertid ingen vetskap om, att hon kände Blumenbach. De trodde hon bodde på Hôtel Dimitri, och efter som hon alltid talade om Damaskus med den mest hänförda beundran, betraktade de henne nästan som en af de sina.

De lugnade henne derför också, då hon började visa sig ängslig. De betonade att i Damaskus antastades aldrig någon kvinna. Om hela staden stode i ljusan låga och sabelhugg föllo till höger och venster, skulle dock hon, den beslöjade kvinnan, hvars förorättande syntes mannen en skymf mot honom sjelf, lugnt kunna vandra genom gatorna. De andra kvinnorna voro icke heller ängsliga för sin egen skull, utan endast för sina män och sina hem.

Så snart Nelly fått på sig kläderna, skyndade hon ut. Några minuter senare låg det nyss af så mycket stoj och munterhet fyllda badet mörkt och öde.

Då Nelly kom in i konsulatets matsal, der Harven och Blumenbach väntade henne med oro och bordet redan stod dukadt, var hon dock mycket uppskakad och nervös. Det var henne mycket olikt, och med en liflighet, som skarpt stack af mot hennes vanliga sätt att vara, tog hon hårdt fast om handen, som Harven räckte henne, samt yttrade:

– Pappa, nu kommer det att ske!

De båda herrarne hade redan underrättats om hvad som var i görningen. Blumenbach gaf henne en missbelåten sidoblick. Derefter vände han sig mot det öppna fönstret, genom hvilket man hörde en aflägsen hornsignal och trampet af soldaterne, som posterade utanför det förorättade konsulatet.

19.

Strax efter midnatt möttes Emin, scheik Ibrahim, Ali och Liljornas Väktare i kloakhvalfvet.

Scheik Ibrahim hade tagit sig ett lätt haschischrus för att inspirera sig till det afgörande ögonblicket. Men den här gången hade ruset haft en motsatt verkan. Han hade fallit i sömn och drömt om en mensklig gestalt, formad af fuktig jord. Det betydde, att den handling som Emin, han sjelf och de andra stodo i begrepp att utföra skulle leda till ondt, ty att drömma om en bild var att drömma om något hvilket koran betecknade som syndigt.

– I flera af våra moskéer, som förr varit kyrkor, finnas öfverkalkade målningar föreställande menniskor och moskéerna äro det oaktadt lika heliga, – invände Emin.

– Målade bilder äro ej så farliga, – fortsatte scheik Ibrahim, alltemellanåt snafvande på sin långa kumbaz. – Men bilder som kasta skugga äro otillåtna.

Emin gjorde en min som om han tänkt: jag skulle vilja rycka på axlarne åt dig, men jag törs inte. Derefter vände han sig till Ali med följande fråga:

– Nå, paschan?

– Jag tror, herre, att han blir oss gunstig.

Emin hade skickat Ali till paschan och låtit denne förstå, att om han läte soldaterne stå overksamma vid arabkvarterets portar ända till dagningen och sedan draga sig tillbaka, skulle han få en stor »gåfva».

För att obemärkt komma till kloakhvalfvet hade Emin nödgats smyga sig ut från sitt hus genom en bakdörr. Hans hus var nemligen så fullt af menniskor, att till och med många måste stanna utanför i gränden, emedan gårdarne ej rymde fler. Alla motsågo dagningen med oro, ehuru också med hopp, ty då kom stunden, vid hvilken Emin enligt löfte skulle framlägga de penningar som behöfdes för att muta paschan.

Emin stötte af tofflorna, löste turbanen, kastade sin kumbaz och kaftan till marken samt kröp in i den trånga, uppgräfda gången.

– Du förnedrar dig, herre, du som är allas vår ledare. Stanna här i hvalfvet och befall, men låt oss smyga upp efter skrinet!

Det var Ali som med ett skimmer af religiös vördnad öfver sina unga och bruna drag gjorde ett sista försök att hejda Emin.

Emin svarade:

– Förnedrad i natt skall jag äras i morgon. – Följ mig du, Ali – och tag med lyktan.

Hukande och försigtigt undvikande att stöta kull stöttorna begåfvo Emin och Ali sig in i den korta gången. Då de stodo under den svarta marmorplattan, som utgjorde en ruta i golfvet till det rum, hvilket var beläget öfver deras hufvud, lade Ali sig ned på armbågarne och Emin steg upp på hans rygg.

Emin makade varsamt åt sidan den planka, som underifrån blifvit rest mot marmorplattan till stöd. Han gaf derefter plattan några starka slag med sidan af sin knutna hand. Den lossnade genast. Han sänkte den långsamt på sina båda händer och ställde den slutligen på marken bredvid tegelstenarne, som nedbrutits då de förra gången gräfde sig upp till golfvet.

På Alis rygg höjde sig Emin genom golfvets hål som en fantastiskt kostymerad skådespelare genom en fallucka, som en ur jorden uppstånden gammal kalif, hvilken kom att rädda sin fädernestad.

– Lyktan! – hviskade han befallande och ännu stående på Alis rygg.

Han lyste kring rummet. Rigtigt. Det var det rätta rummet utan fönster, men med en dörr ut till apoteket. Rummet var tomt. Der stod endast vid ena kortväggen ett gulbetsadt skrin – skatten.

Emin återlemnade lyktan i den hukade Alis hand. Derefter krängde han sig varligt upp på golfvet, vägledd af den svaga belysningen underifrån.

Skrinet var ganska tungt. Det tycktes minsann icke vara få rubler som Blumenbach ännu hade i behåll.

Just som Emin började maka skrinet, hörde han buller från apoteket. Han såg sig om efter något tillhygge.

– En tegelsten! – och undan litet med lyktan! – hviskade han till Ali.

Ali räckte honom en tegelsten och drog sig tillbaka några steg med lyktan, så att rummet der uppe blef nästan mörkt.

En träregel knarrade. Dörren öppnades till hälften. Yrvaken och undrande, blek och glåmig stack Skandar in hufvudet. Han höll ett ljus, men för luftdragets skull höjde han handen framför lågan. Det hade till följd, att han ingenting såg och att rummet fortfarande försänktes i mörker, medan han sjelf stod i skarp belysning, gapande och enfaldig.

Emin visste, att allt berodde på detta ögonblick. Skandar hade troligtvis sofvit i apoteket och väckts af bullret, då Emin började flytta det tunga skrinet. Ett rop vore nog att väcka huset. Derutanför stodo soldater med påskrufvad bajonett. En ofarligare tok än Skandar fans annars ej i hela kvarteret. Men ödet tycktes ha bestämt, att han alltid skulle komma i misshugg, då andras intressen brottades. Han hade ännu blåmärken efter de slag och sparkar, som han fick af det uppretade trasfolket utanför konsulatet några dagar förut.

Emin gaf honom ett slag i hufvudet med tegelstenen. Utan ett rop föll han på ryggen. Ljuset knäcktes i fallet och rullade, ännu brinnande, fram mot Emins fot.

Han tog upp det och lyste på den oskyldige stackaren, som en olycklig slump kastat i hans väg. Denne låg med öppna ögon och det ryckte i hans högra hand.

Emin slog honom flere gånger i hufvudet med tegelstenen. Vid sista slaget var det som om hufvudskålen mjuknat. Handen blef alldeles stilla. Hakan föll ned mot bröstet, så att munnen blef halföppen.

Emin kastade ned tegelstenen genom hålet i golfvet samt makade fram skrinet och kallade hviskande på Ali.

Sedan denne mottagit skrinet på sin rygg, steg Emin ned genom den tillfälliga falluckan, kastade den släckta ljusbiten, lyfte marmorplattan tillbaka på sin plats och stöttade den lika omsorgsfullt som förut.

En half minut derefter stod skrinet ute i kloakhvalfvet. Ali drog fram en knif och försökte bända upp locket.

– Du, Ali, skall erhålla minst två tusen kurusch derför att du följde mig. Men bryt försigtigt med knifven, så att ej pengarne rulla ut öfver marken.

Liljornas Väktare satte sig belåtet med korsade ben och betraktade skrinet nyfiket. Derefter yttrade han godmodigt:

– Herre, du har länge lofvat mig en ny kumbaz.

Emin svarade:

– Tror du icke jag skall belöna en trogen tjenare? Och du, scheik Ibrahim, du skall få två tusen kurusch till din skola i bokbazaren. Tiggarne vid Velids moské skola också få sin del. – Men bryt icke så häftigt, Ali. Om mynten rulla ut här i myllan, få vi ett otroligt göra att samla hop dem.

Locket hade emellertid gifvit vika och scheik Ibrahim sträckte sig girigt fram för att rycka upp det.

– Vänta! – befalde Emin. – Var jag främst i farans stund, skall jag också vara främst i segerglädjens.

Han slog upp locket. Dämpadt kvidande betäckte han ansigtet med sin vida rockärm och vaggade af och an.

Skrinet innehöll en mängd små fack. På hvart fack stodo en mängd burkar och glasflaskor med påskrift. Alláh! Det var det skrin med farmaceutiska preparat, som Blumenbach fört med sig vid sin ankomst.

Samma arabiska fantasi, som låtit Palmyra byggas af genier och som befolkat hvar annan brunn med andar, hade också pådiktat den slösaktige Blumenbach en skatt af rubler. Var det under om samma män, som till sitt inre i så mycket liknade halfvuxne pojkar, utan vidare satt tro till denna vidunderliga historia? Nu stodo de der förkrossade framför Vesterlandets hjertlöst gapskrattande realism.

En sammansvärjning, en underjordisk gång som i sagorna, en inbrottsstöld och ett mord – detta allt för en låda apoteksflaskor!

Tyst, blek, hopsjunken, nästan slö stirrade Emin på Blumenbachs piller och droger. Hade han under de sista dagarne åldrats så att han förefallit som en äldre bror till den forne, ungdomlige Emin, såg han nu ut som denne Emins brutne gamle far.

Ali jemrade högt. Scheik Ibrahim gaf skrinet en spark så att det rullade om och glasskärfvorna stänkte högt upp. Derefter började han skymfa och anklaga. Hans dröm om en bild af jord skulle de icke ha skrattat åt. Nu hade Alláh visat, att han icke utkorat någon af dem till sitt redskap. Deras vänner skulle förakta och förbanna dem och paschan skulle häkta dem.

– Du, Ibrahim och du, Ali, – stammade Emin efter en lång stunds tystnad. – Trettiofem tusen kurusch ha vi dock redan insamlat. Inte sant? Ni skola genast hemta dem i mitt hus och gå till paschan med dem. Kanske nöjer han sig med dem.

Då scheik Ibrahim och Ali efter bortåt två timmar återvände, funno de Emin och Liljornas Väktare uppe i stallet, sittande på golfvet och rökande cigarett.

– Paschan tog pengarne! – jublade Ali.

– Han tog dem, – brummade scheik Ibrahim, – men jag känner dessa skälmar och guldätare från Stambul.

Ali såg förvånad på scheiken. Emin svarade intet. Efter en stund sutto alla fyra tysta och rökande, liksom om de väntat att ett öfverjordiskt väsen under tiden ordnade deras angelägenheter. Emin var för tillintetgjord att längre hålla handlingens trådar i sin hand. Den grymma missräkningen hade i ett enda slag kastat honom ned i jemnbredd med de andra eller ännu lägre. Han var ej längre deras ledare, utan de ledde honom. Han insöp ej längre sin races stora egenskaper utan sina anhängares svaghet och fatalism.

Då bultade det hårdt på stalldörren.

– Öppna! – befalde scheik Ibrahim, som blifvit den ledande viljan i Emins ställe. Samtidigt rullade han en ny cigarett.

Liljornas Väktare reste sig och drog, ängsligt grimaserande, regeln från dörren.

Hvem steg in? Den som minst väntades. Stadens löjligaste och mest kujonerade, äkta man, den i fez, svart rock och svarta byxor turkiskt kostymerade, hoptorkade lille kadin.

Alla reste sig och helsade tveksamt men ödmjukt.

– Gud gifve er en lycklig natt! – började kadin. – Jag har något vigtigt och mycket brådskande att säga er.

– Gud gifve dig en lycklig dag! – svarade Emin. Derefter: – Hur är din helsa?

– Dålig som alltid. Och din?

– Den är god, lofvad vare Gud.

– Ja, lofvad vare Gud! Gud är stor!

– Stor och god!

– Hur är det med dina ögon, Emin, de se något röda och trötta ut?

– Ja, jag är mycket trött. Och dina ögon, effendi?

– Gud är stor, han förunnar mig ännu synens glädje.

– Gud är stor. Ja, effendi, synens, hörselns och luktens glädje – allt är hans gåfva. Men sätt dig ned, effendi. Mitt hus är ditt.

– Gud föröke dina egodelar! Jag vill gerna sitta ned under ditt tak och njuta din sedan gammalt med rätta högt prisade gästfrihet.

Emin visste ganska väl, att kadin i djupet af sin själ var gammalturk och gynnade hans parti, fast han ej vågade visa det af respekt för sin högättade och reformvänliga gemål. Emin misstänkte också, att han kom i goda afsigter. Hellre än att anses obelefvad vågade dock Emin sitt lif. Han slösade derför, trots sin ångest och gnagande nyfikenhet, med sedvanliga helsningar och talesätt. Efter som stallet var hans, hade han en värds pligter. Hur tillintetgjord han än var, måste han dock uppfylla dem.

Äfven kadin var lika frikostig på öfverflödiga ord, oaktadt han bar på en angelägen nyhet. Det var som om han med all kraft tryckt denna nyhet åt sidan för att den, då han slutligen lössläppte den, plötsligt skulle hoppa fram med ett djerft luftsprång som en frankisk guttaperkadocka.

Först sedan Emin noga och detaljeradt efterfrågat, hur kadin befann sig från hjessan ända ned till fotsulorna,

vågade han gå den väntade nyheten mer djerft in på lifvet. Under samtalets tidsödande preludier hörde han på afstånd ett ovisst buller af röster och steg och han började frukta en öfverhängande fara. Hans ord föllo dock lugna och smekande, och slutligen hade han hunnit fram till följande fråga.

– Effendi, dina fötter bära dig ännu lika raskt som fordom. Hvad ledde dina steg hit?

– Min vänskap för dig, broder. Du förstår dock, att du – vid din salighet – aldrig får nämna för någon, att jag uppsökt dig här. Jag vet ej hvarför du är i det här stallet, dit en af dina vänner visade mig, men är det för att dölja dig, så har du skäl dertill.

– Skäl? Hur menar du, effendi?

– Jo, du har skäl. Paschan stoppade på sig era kurusch, men förråder er ändå. Det är en man med tjugu kvinnors slughet. Vid det här laget besätter han ditt hus med soldater. På så sätt gagnar han både sin egen börs och sin herre i Stambul.

– Den bedragaren! Det var det jag förespådde! Sådana äro turkarne! – ropade scheik Ibrahim med vildt gnistrande ögon.

– Du blir häktad, Emin, – fortsatte kadin. – Jag får döma dig. Jag skall vara mild. Med bästa vilja i verlden kan jag dock ej fria dig, om allt för många anklagelser kastas öfver dig. Nu har jag dock gjort dig en väns tjenst genom att varna. Rym!

Först nu fick Emin fullt klart för sig, att han inför en domstol skulle förnedras till en simpel brottsling. Först nu besinnade han, att han brutit sig in i en annans hus och stulit och ... Han tänkte först på stölden. Mordet hade försiggått så oförmodadt, så hastigt, så lätt. Det dröjde ännu länge innan han klart uppfattade, att han, Emin ibn el-Arabi, slagit i hjel en frankisk tjenare med en tegelsten. Först så småningom insåg han, att han skulle anklagas för mord på den enfaldige Skandar. Han kände ingen ånger eller oro öfver sjelfva handlingen, men väl öfver följderna.

Han bjöd kadin en cigarett, som denne tände. Samtidigt vexlade de en mängd afskedsord och omfamnades. Slutligen aflägsnade sig kadin, hvilken hela tiden suttit som på nålar. ängslig att bli röjd i sällskap med den fallne och eftersatte folktribunen.

Länge dröjde de fyra männen kvar, sedan kadin gått, tysta och rökande, oaktadt bullret beständigt tilltog ute på gatorna. Till sist vände sig Emin till Liljornas Väktare och yttrade bittert:

– Hör nu noga på hvad jag säger. Lär dig hvart ord utantill.

Han tystnade några ögonblick och drog ett par tre djupa bloss. Derefter fortsatte han i samma bittra ton:

– Du skall i morgon gå till den halte gamle frankiske herrn och hans dotter samt helsa dem från mig, att det svider i mitt hjerta att ej få säga dem farväl.

Några timmar senare bröt dagningen in. Emin hade rakat af skägg och ögonbryn. Han bar en urblekt, lappad kumbaz och en brun, kupig filtmössa som en jordarbetare. Hans ansigte med de stora stelt stirrande ögonen och den halföppna munnen var dödt och uttryckslöst. Det liknade en glasflaska, hvars innehåll dunstat af och på sin höjd kvarlemnat litet bottensats, så man kunde se att det varit vin och icke vatten.

Nu var timmen, då han skulle lemna sina anhängare Blumenbachs rubler. Men han begaf sig icke till dem. Han steg i stället upp på en åsna, som var utan sadel och hade en segelgarnståt till betsel. Det var pojken som lekt sultan men råkat att slå ut en fönsterruta och nu smög sig bort för att slippa aga.

Emin var icke längre någon storhet. Han hade icke varit sitt ryktes oerhörda ansvar vuxen. Han hade icke förmått att lyfta i dagen det bästa som slumrade i det blod, som han ärft. Han hade dragit skam och nytt åtlöje öfver sin egen race. Liljornas Väktare gaf åsnan ett slag baktill och vaggande med öronen trippade hon i väg mot stadsporten.

På så sätt lemnade Emin ibn el-Arabi som en efterspanad missdådare sina fäders stad, hvilken han älskade så högt.

20.

Nelly väcktes tidigt på morgonen af steg och röster. Hon hade sofvit litet eller intet. Hon var trött och nervös och det föreföll henne som en vederkvickande hvila att få lemna bädden.

Hon klädde sig hastigt i sin nattrock och skyndade ut i korridoren, som skar konsulatets öfre våning. Under den nu rådande jäsningen låg det nära till hands, att det ovanliga bullret vid en så tidig timme, bebådade den länge väntade stormen.

Hon bultade hårdt på Harvens dörr och bad honom att genast kläda sig och komma ut. Han svarade, att han var halfklädd och strax skulle komma.

I det samma han, stödd mot kryckan, haltade ut genom dörren, visade sig Blumenbach i trappan, som ledde ned till bottenvåningen. Han var mycket upprörd och berättade med brådska, att man funnit Skandar liggande ihjelslagen på tröskeln mellan apoteket och laboratoriet.

Det egendomligaste var, att såväl husets port som fönsterluckor varit låsta inifrån. Han kunde ej på något sätt förklara, hur bofvarne kommit in och ut ur hans af soldater omringade bostad.

En arabiska skulle vid en sådan underrättelse nödvändigt, man kunde säga, pligtskyldigt ha upphäft genomträngande rop af fasa. Amerikanskan med sin uppöfvade sjelfbeherskning mottog den besynnerliga nyheten med skenbart lugn, om hon också med djupt medlidande tänkte på den enfaldige stackars Skandars oförtjenta olycksöde. Att Emin ibn el-Arabi var banemannen anade hon ännu naturligtvis lika litet som någon af de andra.

Sedan hon vexlat några ord med sin far, gick hon tillbaka på sitt rum för att fullborda sin klädsel.

Under tiden anlände kadin i egen person.

– Käre konsul, – sade han förnumstigt småmysande och slog Blumenbach på axeln. – Det syns ni är frank, efter ni tror att tjufvar endast kunnat skaffa sig in genom dörrar och fönster. Österländska tjufvar gå alltid genom taket, väggen eller golfvet liksom andar.

Med ett tändt ljus steg kadin in i det mörka laboratoriet, der Skandars lik ännu låg kvar, lyft åt sidan och öfvertäckt med en grof matta af palmbast.

– Se der, se der! Hade jag inte rätt? – triumferade kadin. – Den här golfrutan har ju tydligen blifvit rubbad. Der ligger murbruk och mull utefter fogarne.

En half timme senare var allt upptäckt. Scheik Ibrahim, Ali och Liljornas Väktare häktades.

Vid förhöret, som genast började, nekade Scheik Ibrahim och Ali envist att besvara kadins frågor. Med sammanbitna tänder och vildt gnistrande ögon stirrade scheik Ibrahim sina domare hånfullt utmanande i

ansigtet. Om han kunnat, skulle han ha slagit sönder hvarje kristens hufvudskål liksom Emin hade gjort med Skandars.

Ali var mer lugn. Men fick han lefva, fick han under årens lopp se Islam dag för dag, gång för gång misslyckas i sin kamp mot Vesterlandet, skulle också han en gång som grånad gubbe sitta och drömma i bokbazaren, full af outsläckligt hat mot Stambul och allt europeiskt.

Liljornas Väktare, som bar ett neutrums dunkla hätskhet mot allt mankön och särskildt mot den man, hvars kvinnor han i åratal vaktat, gaf deremot en fullständig bekännelse.

Till lön blef han strax benådad, medan de andra två kastades i citadellet för några månader.

Kadin sjelf stod alldeles förstummad och häpen inför eunuckens bekännelse. Eunucken hade visserligen ingen vetskap om hvad som tilldragit sig i laboratoriet, medan Emin var der uppe, men saken var lika fullt, nu då allt sammanställdes, klar som dagen. Emin hade slagit ihjel Skandar med något tillhygge och dermed punkt.

Kadin hade ej haft den ringaste aning om, att Emin varit med om denna äfventyrliga historia. I sin själs innersta var han icke blott Emins personlige vän utan också en anhängare till hela den strömning, som tagit Emin till sin ledare.

Med tunga steg återvände han hem – men hans gemål jublade. Nu hade den praktiskt outförbara, obetänksamt planlagda revolten brutit nacken af sig och det skulle dröja årtionden innan åter en ny flammade upp. Redan följande dag skulle staden vara lika lugn som förr. Allt skulle återvända till det gamla. Reformturkarne skulle fortfarande leda folkets öden.

På hennes tillrådan satte paschan ett pris af några tusen piaster på Emins hufvud. Mer var Emin ibn el-Arabi nu ej värd.

Medan allt detta skedde satt Nelly uppe på sitt rum för att icke genom sin närvaro störa polisransakningen i bottenvåningen. Hon läste persiske skalder i öfversättning. Åtminstone inbillade hon sig sjelf och andra att hon gjorde det. Hon brukade annars med ungdomlig mottaglighet och entusiasm sluka sida efter sida. I dag stirrade hon dock endast timme efter timme på samma sida och kom aldrig längre af det enkla skälet att hennes tankar oafbrutet flögo åt ett helt annat håll än de persiske skaldernes, som mest sysslade med blommor, bin och svala källor.

Fram mot middagen kom Harven in till henne.

Han satte sig och bar synbarligen något på hjertat, som han hade mycket svårt att sjunga ut med. Han talade hit och dit, tvärtystnade, pustade, undersökte doppskon på sin krycka och upptog så på nytt preludierna till något, som han aldrig fick sagdt.

Nelly började känna sig orolig och besvärad af hans besynnerliga sätt. Hon anade, att han hade något vigtigare än vanligt att säga henne. Hon slog ihop boken och ställde sig i det öppna fönstret med ryggen inåt rummet och stödd på armbågarne.

Nu tog Harven mod till sig. Efter ytterligare några omsvep återgaf han ord för ord eunuckens bekännelse. Då han första gången nämde Emins namn, afbröt han med ens meningen. Han påpekade flera försonande synpunkter, hvarifrån »denne arab» kunde betraktas. Han uppräknade omsorgsfullt hans många stora egenskaper och belyste med en rutinerad författares vana att analysera själar de bevekelsegrunder som lockat honom till en inför vesterländska ögon så tarflig och klandervärd handling. Han försvarade Emin med en värme som hade han fört hans talan inför domstol. Dess emellan skickade han Nelly små vänliga

smeknamn, prisade det vackra vädret och frågade om det icke nu snart vore tid att tänka på hemresan.

Nelly stod kvar vid fönstret utan att vända sig och utan att svara något. I öfverraskningens första ifver tyckte hon, att hennes ideal, Österlandet, med ens sammanstörtat till en hög af sopor. Efter hand fick hon dock en försonligare uppfattning, om också det arabiska lynnet nu mer än någonsin visade sig vara en gåta. Kvinnornas karaktär hade hon merändels funnit grund och lättfattlig, men männens förblef ett låst hus, i hvilket man på sin höjd kunde kasta en blick genom nyckelhålet. Till en början hade hon funnit Emin blyg, tillbakadragen och obetydlig. Så snart han fått på sig sin arabiska drägt, hade han blifvit en annan. Han hade då synts henne mer manlig än någon annan man som hon sett i hela sitt lif. Nu hade han visat sig i en inbrottstjufs skepnad. Han hade hela tiden varit af samma urämne, samma lera, men af den hade omständigheterna format olika gestalter. Han hade varit en brokigt randad boll, hvilken allt efter som den rullade fram slog upp nya färger.

Hennes sympatier för Österlandet hade snart knutit sig lika fast som tillförene. Låg det dess utom icke något visst oskyldigt öfver hela det egendomliga äfventyret, något som påminde om en begåfvad och omtyckt gosse, hvilken i ett oöfverlagdt ögonblick svingar sig öfver planket och stjäl äpplen hos grannen? Att Emin slagit ihjel den stackars Skandar tänkte hon icke så mycket på. Sjelfva inbrottet plågade henne vida mer, ty det skulle synas frankerne lumpnast och rigta deras uppmärksamhet på österländingens egendomliga vacklande mellan storsint profet och förbrytare.

Det som icke plågade Nelly minst var det sätt hvarpå hennes far framställde saken. Han gjorde det på ett undfallande, ängsligt, tröstande vis som blott allt för tydligt förrådde hans oro, att Nelly knappast skulle förmå bära den besynnerliga nyheten om Emin.

Derhän hade det alltså redan kommit, tänkte hon, att andra dragit sina slutsatser af det intresse som hon ådagalagt för Damaskus. Hon hade också redan länge med förtrytelse lagt märke till att Blumenbach, då samtalet fallit på de sista dagarnes händelser, yttrat sig på ett sökt, sväfvande och undvikande sätt som om han fruktat att i hennes närvaro fälla något omdöme, hvilket kunde träffa Emin. Just genom sin ängsliga undfallenhet hade han sårat henne mycket mer, än om han lugnt och öppet tadlat honom. Hon hade då också lugnt och öppet kunnat taga hans försvar. Nu hade hon slutligen också sjelf blifvit skygg för att nämna hans namn, oaktadt hennes tankar dagligen och stundligen återvände till honom.

Hon betraktade den i middagskvalmet dåsande staden utan att uppfatta hvad hon såg. På ett aflägset i rödt randadt, smärt minaret sutto dufvorna radvis långs listverk och balkonger som slingor af hvita pioner kring en majstång. Allt var sömn och hvila.

Nelly kunde icke betvinga sig att vända sig om och lemna fönstret. Hon hörde Harvens med långa parenteser afbrutna resonemang som ett oredigt sorl af ord. Långa stunder hörde hon alls icke hvad han sade. Så kom der en eller annan mening, hvilken bet sig fast ända in i hennes hjerta och ökade hennes förvirring och nedslagenhet.

Likafullt var hon tacksam, att han utan uppehåll fortsatte att tala. Ängslig att samtalet skulle afstanna och att hon derför skulle bli nödsakad att vända sig om, började hon brådskande framkasta några ord, då han icke hade några fler att tillägga. Hon valde det ämne som var likgiltigast – afresan.

Hon sade, att hon nu som alltid först och sist ville lyda sin fars vilja. Hade han samlat tillräckligt stoff för sina humoresker, vore hon beredd att genast följa honom hem. Likafullt – tillstod hon – måste hon gråta vid tanken att så snart behöfva lemna en stad som till den grad eröfrat hela hennes själ. Österlandet hade blifvit hennes lifs stora kärlek.

Då Nelly en gång börjat att tala om Österlandet, brast alltid det skal af yttre stelhet, som hon uppfostrats att

omgifva sig med. Hon yttrade sig med en värme, som kom hvart uttryck att brinna och lysa.

Hon bekände, att hon erfor en nästan okuflig lust att för alltid stanna der hon var, att här söka sig en verkningskrets, som på något sätt, om också i aldrig så ringa mån, kunde gagna denna stad. De sista oväntade nyheterna kunde endast ytterligare öka hennes längtan i den rigtningen, ty de ådagalade bättre än något annat hur mycket som här behöfde förbättras, förmildras och räddas. Hennes röst blef allt mer upprörd och plötsligen tystnade hon, förvånad öfver sig sjelf, undrande om den lågande kärleksförklaring som hon med en sådan ungdomlig hänryckning gjorde denna stad, ej skulle uppfattas som en lika lågande kärleksförklaring till en af denna stads för tillfället mest framskjutna personligheter.

Hon hade icke märkt, att Harven rest sig och stannat tätt bakom henne vid fönstret. Han lade sin hand på hennes axel vänligt, faderligt, halft tankfull, halft förläget.

– Mitt kära barn. Du säger, att du skulle vilja skaffa dig en verkningskrets här nere. Ja ... nåja. Vet du, jag har länge lagt märke till något, som jag icke kommit mig för att tala med dig om. Jag har också tänkt, ser du, att det var något som borde ordna sig af sig sjelft min mellankomst förutan – att det var något som jag icke hade att göra med.

Han teg en stund, brydd och oviss om hvilka ord han skulle välja. Sedan han haltat tillbaka till sin stol och satt sig med kryckan på tvären i sitt knä, fortsatte han i litet generad och besvärad ton:

– Jag tror Blumenbach är rädd, att du tycker illa om honom. Du retas alltid med honom och det smärtar honom visst mer än du anar. Jag har tyckt mig märka det på några yttranden, som han fällt till mig som hastigast. Han är i alla fall en ung man, som bättre än någon skall förstå och förmå att skapa sin framtid. Hans läkarekunskaper förefalla – oss emellan sagdt – icke värda många piaster. Men stor sak i det. Han hör till dem som äro lyckans gullgossar och som det går väl i allt hvad de taga sig för. Derför botar han också alla möjliga slags sjuka, de må nu ha febern eller vatten i hjernan. Han ger dem litet fräspulver och sen krya de till sig.

Nelly öfverraskades icke alldeles så mycket af Harvens ord som hon låtsade. Emellertid var det henne nu en ren lisa, en fläkt frisk luft, en hjelpsam handräckning detta nya ämne, som blandade sig in i samtalet. Det återgaf henne sjelfbeherskning och ryckte henne ur det virrvarr at outredda, pinsamma känslor, som hållit henne fången. Nu kände hon sig stark nog att vända sig om. Hennes ansigte var alldeles förgråtet, men hon lade armarne trotsigt i kors på ryggen och gjorde ett försök att skratta.

– Pappa, du tänker väl aldrig gifta mig med Blumenbach heller?

Harven gjorde också ett försök att skratta, men hans småhostande skratt var ganska tvunget. Han svarade:

– Ack! Vi amerikanare äro inga orientaler. Vi låta våra döttrar sjelfva sköta sina giftermål. Men i det hela tycker jag verkligen om Blumenbach. Det är en rask, tilltagsen man, en »smart» man som vi säga. Särdeles hygglig är han i det hvardagliga lifvet. Efter du helst ville stanna här för alltid och ...

Det bultade på dörren och in steg just den, om hvilken de talade.

Nelly stod ännu med armarne korsade på ryggen. Det grämde henne obeskrifligt att just Blumenbach skulle få se hur förgråten hon var. Men som det icke fans något att göra vid den saken, försökte hon att hålla god min i dåligt spel och hon besvarade hans helsning vida vänligare än vanligt.

Hur innerligt önskade hon icke i denna stund, att hon verkligen kunnat taga sin far på orden och dermed slå bort all den outhärdliga beklämning som plågade henne. Om det i hennes hjerta funnits en enda aldrig så späd liten brodd till ett tycke för Blumenbach eller för hvilken som helst annan – utom Emin – hon skulle ha

omhuldat den med samma omsorg som en ung flicka ansar och vårdar det myrtenskott, af hvars kvistar hon en gång vill binda sin brudkrona.

– Jag har med mig en svart – hur skall jag säga – varelse, som vi för korthetens skull kunna kalla karl, – började Blumenbach på sitt vanliga obesvärade sätt. – Det är Emin ibn el-Arabis eunuck. Vi ha nyss gifvit honom friheten och hvem tror ni han genast ber att få tala med? Jo, er, miss Harven.

Nellys hjerta bultade häftigt. Det ryckte i hennes fint tecknade läppar och hennes ännu allt jemt på ryggen korsade händer.

Liljornas Väktare stack in sitt svarta hufvud genom dörren och hans bländhvita tandrad blänkte. Han helsade med handen på hjertat och framsade på arabiska sitt ärende.

– Miss Harven! – deklamerade Blumenbach öfversättande eunuckens ord med skämtsamt öfverdrifven pathos och en skymt af skadeglädje. – Inbrottstjufven Emin ibn el-Arabi låter helsa er, att det svider i hans hjerta att inte få säga er och er far farväl.

Det var första gången på lång tid som Blumenbach uttalade Emins namn i Nellys närvaro.

Nelly stod styf och rak midt på golfvet. Hennes ansigte var alldeles marmorblekt. Det spefulla i Blumenbachs ton harmade henne lika mycket som hans envisa tystnad beträffande Emin hittills gjort. Hon erfor ett våldsamt, oemotståndligt begär att öfvertyga både sin far och Blumenbach och sig sjelf, att »denne arab» numera endast var ett mål för hennes förakt. Hon svarade långsamt, med afsigtligt sjelfplågeri betonande hvart ord och mer likgiltigt högdraget än bittert:

– Låt negern säga sin herre, att om han visade sig här, skulle konsulatets tjenare leda ut honom.

Då Liljornas Väktare aflägsnat sig, bugade sig Blumenbach med orden:

– Och nu, mitt herrskap, gå vi till bordet, som länge sedan är dukadt!

21.

Nelly talade icke mycket under måltiden. Hon åt nästan ingenting, utom litet frukt, men hon drack mer vin än hon brukade. Efter en stund måste Blumenbach mot vanan begära in en flaska till.

Det var en sydländsk måltid med grönsaker, dadlar, bananer och torkade, stora, aflånga drufvor från Damaskus. Den kutryggiga, osköna lilla ölbuteljen, de nordiska måltidernas vanskapta hofnarr, hade här fått gifva plats åt den kvinligt täcka, kyskt halmomspunna fiaschetton med cypervin. En skål af ostindiskt porslin, halffylld med frisk grön sallad, ersatte ett nordiskt bords plebejiska karotter med kokta legymer, och frukten förspred en behaglig trädgårdslukt.

Blumenbach räckte Nelly den grunda glasskålen med drufklasar. Han erinrade henne i artigt skalkaktig ton, att drufvan var jordens mest klassiska frukt, som konstnärer och skalder förherrligat i alla tider. Liksom Den Onde i berättelsen kunde göra sig helt liten och gömma sig i en hasselnöt, låg vinets ande, ännu barnslig och ren, gömd i drufvan!

– Ät och njut af lifvet, miss Harven! – sade Blumenbach. – Det är föga troligt, att era atomer ännu en gång i evigheten förena sig till en amerikansk miss.

Harven skrattade belåtet och strök sig om skägget. Han tyckte mycket om skämt och i icke ringa grad

berodde hans sympati för Blumenbach på dennes förmåga att nästan alltid se glad ut. Äfven Nelly försökte att visa sig mer älskvärd mot Blumenbach än hon annars brukade, men det behöfdes icke mycken skarpsynthet för att upptäcka, hur nedslagen och upprörd hon var i sitt innersta.

Då de stigit upp från bordet, började hon genast spela schack med Harven.

Han brukade alltid redan från början taga bort sin drottning för att Nelly lättare skulle kunna försvara sig mot hans fyndiga anfall. Den här gången anmärkte han dock efter en stund, att han var tvungen att också taga bort sina båda torn, annars fick Nelly regelbundet sin matt redan i tredje eller fjerde draget.

Oaktadt han slutligen spelade utan både drottning och torn och blundade då hennes löpare stod i pris och kungen i schack, kunde han icke få henne att vinna ett enda parti. Hon gycklade sjelf öfver sin tankspriddhet och fubblighet, men ville icke sluta. De sutto hela eftermiddagen och aftonen och flyttade pjeserne. Hela hennes diktan och traktan tycktes gå ut på att först så sent som möjligt bli ensam med sig sjelf på sitt rum.

Till sist kom dock den plågsamma stund, då hon satt ensam på sin divan bredvid ett halft nedbrunnet ljus.

Den saga, i hvilken hon blifvit inblandad, föreföll henne så vidunderlig, att om hennes far drag för drag tecknade den i en af sina humoresker, trodde hon, att recensenterne der hemma skulle, medan de rökte sin cigarr på maten, misstroget skaka på hufvudet.

Den känsla af bitter missräkning och harm, som öfverväldigat henne vid första nyheten om Emins äfventyr, hade så småningom vikit för en lugnare uppfattning. Hennes Österland hade, trots allt, icke fläckats för denna tjufhistorias skull, ty det var ju i alla fall icke endast muslimanernes Österland, som blifvit henne så kärt. Den ljusa forntiden hade i Orientens jord lagt en sådd af tempelfragment, tegelvaser, marmorbilder och mynt, som dag och natt gåfvo de rikaste skördar af sägner och stora minnen. Dessa sägner och minnen kunde inga muslimanska missgrepp förringa.

Hvad särskildt Emin beträffade, hade han ju för öfrigt i åtskilligt helt andra begrepp om rätt och orätt än hon, och hans sätt att tänka och känna var hennes olikt. Det låg något naivt oskyldigt öfver hela hans egendomliga tilltag, det var mer ett fantastiskt upptåg än ett cyniskt brott. Så var det oftast med mycket i Orienten, som väckte Vesterlandets afsky. Å andra sidan hade hennes känslor för honom redan blifvit sådana, att hon af hela sitt hjerta förlåtit, äfven om hon insett hans skuld. Det var endast ett ting som hon aldrig kunde förlåta, och det var hennes af vesterländskt öfversitteri preglade svar på hans afskedshelsning. Hon hyste en aningsfull fruktan, att detta svar en gång verkligen skulle frambäras till honom. Tanken härpå uppfyllde henne med samvetsförebråelser och gnagande ånger.

De följande dagarne skaffade hon sig en mängd ärenden utomhus. Hon hade eljes alltid suttit mycket på sitt rum. Nu undflydde hon det, som hade ensamheten varit hennes värste fiende. De persiske skalderne roade henne icke mer. Alla hennes böcker fingo ligga orörda. Då amerikanska tidningar ankommo, kunde hon timvis sitta med dem i knät utan att veckla ut dem, utan att genomögna en enda spalt.

På sina ensliga promenader i staden besökte hon ett par af de kristnes klosterskolor. Hon vardt nemligen dagligen allt fastare besluten att söka någon verksamhet. Verka, gagna, verka, gagna, blefvo slagord, som hon använde i hvart ögonblick. Dessa ord måtte ha inneburit något slags förtrollning, ty de stillade hennes oro och smekte alla sorger till ro. Hennes hemlands hela nervösa arbetsifver flammade upp inom henne och förvandlade, utan att hon sjelf märkte det, hennes person till en lefvande protest mot det Österland, som hon älskade så djupt.

Hur nedslagen blef hon dock icke hvar gång, då en okunnig munk förevisade henne sin skola. Hvad lärde han barnen? Franska och katolicism. Voro arabiska och Islam sämre! De katolska skolorna tillegnade sig

årligen muslimanska barn, utan att deras sjunkna, förödmjukade race förmådde rädda dem åt Islam. Hvad blef det af sådana barn? Främlingar för sitt eget land, olyckliga väsen utan rot och fäste! Stackars, olyckliga små! Nelly klappade dem på hufvudet och gick besviken sin väg – sedan munken fått en silfverslant i drickspenningar.

Hennes åtrå att få ett verksamhetsfält släcktes dock ej vid första missräkningen. Den stegrades tvärtom beständigt.

Hon stannade nu vid de arabiska skolorna. De liknade källare med öppna dörrar åt gatan. I halfskymningen derinne satt skolmästaren med korsade ben framför barnen, hvilka, vaggande med hela kroppen, läste innantill alla på en gång, själlöst, schablonmessigt och med gäll röst. De arbetade mer med kroppen än med hjernan.

Då skolmästaren fick se henne i dörren, vände han henne ryggen och makade sig så mycket åt sidan, att han icke ens skulle orenas af hennes slagskugga. Skolmästarne voro nemligen de mest fanatiske muslimaner i hela Damaskus.

Det var som hade en kall hand stött henne tillbaka, en kall spökhand ur grafven, ur Österlandets mull, ur det kränkta Islams forntid. Hon stod åter framför det der främmande, som hon så ofta mött och som hon med hela sin ungdoms varma hängifvenhet åtrådde att genomtränga. Men det skulle aldrig lyckas henne. Mellan Asien och Europa ligger Konstantinopel som en lysande bro, men mellan Islam och kristendomen gapar en mörk afgrund.

Hon kände sitt hjerta sammansnörpas och hon gick vidare.

Hon såg sig snart omringad af en hop lytta, fruktansvärdt vanställda trasmän. De tiggde alla på en gång med samma i århundraden nötta fras och i samma ton, alldeles som om de tagit upp en sång. Hon drog upp sin börs och gaf slantar åt höger och venster. Hennes öra hade dock redan vant sig så pass vid språket, att hon uppfattade hur de icke belönade henne med samma välgångsönskningar och välsignelser, med hvilka de tackade en barmhertig inföding. De sågo i henne en fiende. Hon kände, att till och med bland dessa stackare skulle en vesterländing knappast kunna vinna en enda verklig vän.

Det Österland, åt hvilket hon ville offra sina krafter, stötte bort henne. Det ville behålla sina urgamla förtjenster och fel samt betackade sig för all frankisk verksamhetsifver. Det gräfde tanklöst på sin egen graf. Kom någon störande nyhetsmakare för nära, vågade det visserligen icke längre gifva honom ett hugg med spaden, men det vände honom föraktfullt ryggen.

Nelly började tycka sig vida mer obekant med denna stad nu än hon gjorde den första dagen, då hon förtjust genomströfvade bazarerna. Det låg äfven öfver de mest lifliga platserna en melankoli, som hon annorstädes endast påträffat i öde trakter och ensliga skogslandskap. Dertill kom, att några mulna regndagar röfvade bort all färg. Gatorna simmade i smuts och himmelen var gråblek.

Då hon icke lyckades finna något fält för sitt feberaktiga verksamhetsbegär, fick hon med ens en omättlig lust efter förströelser och ombyte.

Harven måste böja sig för hennes vilja och till Blumenbachs uppriktiga ledsnad flytta tillbaka till Hôtel Dimitri. Blumenbach besökte dem dock nästan dagligen och Nelly var sjelf den första att bedja honom träget bibehålla denna vana.

Schack roade henne icke längre. I stället hade herrarne funnit på att spela kort. Så småningom lärde hon sig att bli tredje man. Det var som hade det mer handgripliga, man kunde säga det mer brutala i kortspelet med blandning, gifning och smällande med korten bättre hjelpt henne att döda tankarne.

Så snart hon blef ensam med sig sjelf, kommo de dock öfver henne med all sin bitterhet. Ofta kunde hon vakna upp midt i natten med en suck af outhärdlig vånda öfver att tanken på hennes afskedshelsning till Emin beständigt skulle stå vakt vid hennes bädd.

Hade någon frågat henne, om hon verkligen vid sitt samvete kunde förklara, att Emin varit oförtjent af en sådan afskedshelsning, skulle hon kanske icke ha vetat, hvad hon borde svara. Hon visste endast att hon ångrade, det *hennes* afskedshelsning blifvit sådan.

Emellertid var Emin antagligen redan långt borta och att godvilligt återvända till Damaskus skulle han väl vara för klok till. Det var ju föga rimligt, ja knappast möjligt att hennes helsning någonsin skulle frambäras till honom. Hon intalade sig sjelf, att detta var det sannolikaste och försökte lugna sig med ett sådant antagande – men efter några ögonblick dök åter den mörka aningen om motsatsen fram ur hennes tysta samtal med sig sjelf.

Kortspelet var ett tidsfördrif för aftnarne, men snart behöfde hon förströelser hela dagen. Blumenbach var hennes räddare. Han hyrde hästar af herr Dimitri och följde henne på långa ridturer utom staden.

Till en början fann hon mest behag i finare skolridt och såg gerna att Blumenbach, som kunde allt, följaktligen äfven konsten att rida, rättade hennes sätt att sköta hästen och föra sig. Så småningom blef hon dock allt mer våldsam. Hon lät sin arabiska skimmel följa sin medfödda och uppöfvade lust för vild, hejdlös galopp öfver gropar och stenar. I sin ifver blef hon disgraciös. De kommo ibland utanför stadsmurarne in på öfvergifna, förfallna begrafningsplatser, der grafvar voro uppmurade här och hvar i backsluttningarne, som hade deras tysta invånare jordats likt Mohammed just på det ställe, hvarest de händelsevis lagt sig ned och dött. Hon satte öfver grafvarne, svingande ridspöt, ropande åt hästen och på arabiskt vis lemnande honom fria tyglar. En gång red hon i kull och stötte sig lätt, men det tycktes endast egga henne till nya öfverdådigheter.

Slutligen nöjde hon sig dock icke längre med sin vilda hinderridt, utan eftersträfvade att ridturerna blefvo så långvariga och vidsträckta som möjligt. Hon fruktade att komma hem och undvek staden i det längsta.

Under dessa ridturer var hon vida mer tillgänglig och vänlig mot Blumenbach än hon annars varit på den sista tiden. Hon var böjd och förödmjukad, och det strama i hennes sätt var alldeles försvunnet. Han visste ibland icke rätt, hur han skulle uppfatta hennes förändring.

En morgon hade de ridit så långt ut bland stadens bålverk af otaliga, muromhägnade trädgårdar, att de uppnått öknen. Flygsanden knarrade under hästarnes hofvar som skarfrusen snö. Under det molnlösa safirhvalfvet sväfvade en gam och framför dem utbredde sig det gula fältet i långa, orörliga vågor.

Öknen ingaf samma stora stämning som hafvet, men skroderade icke om sin styrka som detta, utan sof. Intet ångestfullt suckande och brusande fyllde luften. Tystnaden var så djup som i en ung verld, der materian ännu låg obefruktad af lifvet.

Långt på afstånd rörde sig en mörk linie utefter öknens i rödt skiftande synrand. Det var en beduinhord, som under sin färd till nya betesmarker råkat förirra sig så nära staden. Nelly lånade Blumenbachs turistkikare och betraktade den raskt framåtskridande skaran.

Först redo mahognyfärgade män på grå racehästar och med den perlemorinlagda långa flintbössan eller sina djeridspjut på axeln. Så kommo dromedarer, på hvilkas rygg beduinkvinnorna gungade i sina af cinoberröda tygvåder beskuggade och med fjäderbuskar krönta tältkorgar. Rundt dem gingo negerslafvinnor, krokiga och med släpande steg, pustande under den brännande, stora ökensolen. Hästarne åto ur grimpåsar utan att stanna. Små bruna kvinnor, hvilkas hela drägt bestod af en hvit, fotsid skjorta, sprungo med träspann från

kamel till kamel och mjölkade de gående djuren. Sedan läto de det skummande spannet gå från mun till mun för att släcka törsten. Högt på kamelerna gungade äldre kvinnor, till sitt yttre verkliga hexor, mellan en bockskinnssäck med vatten och en tygsäck med mjöl. Uppe på kamelens puckel bakade de fyrkantiga bröd och gräddade dem på små glödfat, utan att ett enda ögonblick hejda marschen. Oöfverskådliga hjordar af får och kameler upprörde gula moln af sand och midt inne i molnet syntes på en grant utstyrd kamel, som hade en fjäderbuske mellan öronen, den gamle scheiken, trots hettan svept i en »hederspels», som någon arabisk köpman skänkt honom.

Det var en hel stat, ett helt litet folk med sin regering, sin milis, sin öfver- och underklass och sin egendom, sorglöst flyttande från bete till bete, som vore tillvaron endast en lek. Det enda som fattades var sjuka. Det lade Nelly genast märke till. I öknens öfverjordiskt rena luft lefver man frisk eller man dör.

Hon kunde ej taga ögonen från kikaren. Hon tyckte sig se våra urfäder. Hon tyckte sig se ett friskt, oskyldigt ansigte, ett barndomsporträtt af den menskliget, hvilken, öfverretad; vanställd af laster, gammal och sjuklig, nu vandrar fram genom lifvet, som vid de suckande tonerna i Wagners pilgrimskör.

Hon påminde sig åtskilligt, som Emin berättat om beduinernes seder och lagar – lagar, som inga advokater tvistade om och som ingen uppskrifvit, men som dessa lyckliga solens barn buro inom sig sjelfva. Mythologiska hårklyfverier bekymrade de sig icke om. Kom någon muslimansk predikant ut till dem från Damaskus, kunde det hända att de skymfligt jagade honom ur lägret. Deras gästfrihet, ordhållighet och fostbrödratrohet var deras religion. Hade de druckit kaffe tillsamman med sin forne ovän, hade de gemensamt med honom nedgräft »de sju stenarne» i marken under tältet, voro de hans vänner och försvarare till all tid. Deras föda var knapp. Att äta sig mätt och dricka sig otörstig var dem nog. Att göra sitt lif till ett pinohäkte för att vinna mer, ansågo de meningslöst. Icke heller deras ärelystnad ströfvade in på framtidens ovissa jagtmarker. Den som i öknens öde stillhet sett en beduingraf, en sandhög med två korsade palmkvistar, förstod att detta folk mer lefde för lifvet än för grafven. Det kände ej vår ohyggliga kamp för grafmonumentet. Det var icke från Damaskus, icke från städerna, utan långt öster från öknarne, som den rensande stormen skulle komma, om Österlandets frigörelse skulle stunda.

Nelly sänkte kikaren från sina ögon och pekade med den mot öknen, hviskande inspireradt och halft för sig sjelf följande enstaka ord:

– Endymion!

Blumenbach förstod ej rigtigt hvad hon menade och såg på henne frågande.

Hans blick ryckte henne ur sin fantasiverld. Hon ordnade sina känslor i ord och svarade:

– Mins ni inte sagan om Endymion, den vackre ynglingen, som Diana evigt söfde för att få kyssa. Österlandet är Endymion, som utan att åldras sofvit i tre tusen år och mer.

– Miss Harven, – svarade Blumenbach, som, smittad af hennes stämning, sjelf blef rörd. – Den Endymion, som sofvit här i tre tusen år och mer, dör, utan att vi märka det under sömnen. Vi kyssa snart endast ett vackert lik.

22.

Blumenbach stirrade länge tyst utåt den tomma öknen, der den aflägsna, långa, rörliga strimman redan försvunnit. Han var i dag mer fåordig än vanligt. Han hade en stor nyhet att meddela Nelly, men han fann det mycket svårt att säga henne den. Allt efter som hon upptog den berodde det sedan, om han öppet skulle

framställa ett frieri eller helt och hållet afstå från alla tankar på henne.

Det föreföll som om den gemensamma känslan af sympati för Österlandet emellertid nu hade närmat henne till honom och han beslöt att begagna tillfället. Han vände sin häst mot Nellys och yttrade:

– Jag har något att säga er, som kanske skall taga er mycket djupt. Jag har derför icke heller kunnat komma mig för att meddela er det förr än nu. I fall jag misstager mig, i fall den underrättelse jag bär på är er likgiltig, skall jag bedja att sedan få språka litet med er om något, som för mig är ännu allvarligare.

– Nå, får jag höra då? – svarade Nelly temligen tankspridd.

– Emin ibn el-Arabi blef fasttagen i går afton. Liljornas Väktare hade haft aning om hans vistelseort och var med om hans gripande. Hoppas att han också framförde ert korrekta svar på afskedshelsningen.

Detta var den nyhet som Blumenbach berättade. Derefter tillade han:

– I dag tidigt förde de Emin till citadellet. Jag tänker de göra processen kort, ty den ende som möjligen kunde rädda honom, nemligen den sjuklige stackars kadin, kolade af i natt. Det var för öfrigt den förste af mina patienter som strukit med. Nåja, någon skulle bli den förste!

Något vidare hann Blumenbach aldrig att säga. Nelly gjorde med handen en rörelse, som tycktes bedja: Låt mig slippa att höra mer!

Han hade ju visserligen fruktat att hon skulle upptaga hans meddelande mycket allvarligt, men aldrig hade han dock tänkt att den skulle skaka henne till den grad. Hon var alldeles blek och det såg ut som om hon i hvart ögonblick varit nära att falla af hästen.

Ännu några dagar förut skulle hon sårats af hans tveksamma ton, hvilken på det mest tydliga sätt i verlden blottade, hvad han tänkte om hennes känslor för Emin. Nu var det henne likgiltigt. Det bekymrade henne icke längre, hvad Blumenbach och Harven tänkte i den saken. Hon kunde icke längre bedraga sig sjelf, än mindre andra. Sorgespelets intrig var redan klar, handlingen hade kulminerat och det led mot femte akten.

Från den stunden förstod hennes ridkamrat, att det icke lönade mödan att spilla ett enda ord på det der andra, som han hade tänkt framställa. Nu rådde icke längre något tvifvel om hur det stod till.

– Ni mår illa, och inte är jag i stånd att skaffa er något vatten, – sade han i nästan farbroderlig ton.

– Ja, jag mår mycket illa. Om jag bara finge ett glas vatten! – svarade hon.

Efter en lång ridt i gående voro de vid hotellet. Det var icke den forna stela damen, som Blumenbach nu lemnade der. Det var icke ens den nervöst oroliga, tankspridda ryttarinnan från de sista dagarne. Det var en nedbruten kvinna som öfverlemnades åt sin ängslige gamle far.

Blumenbach yttrade afsides något till Harven, som meningsfullt skakade på hufvudet och följde sin dotter in i hennes rum.

Hvarken Harven eller Nelly talade om orsaken till hennes upprörda tillstånd. Hon mådde illa, påstod hon, och det var nog.

Harven satt inne hos henne hela dagen. Någon kvinlig betjening fans ej att tillgå på hotellet.

Nelly klagade öfver svårighet att andas och trötthet samt sade sig vilja sofva. Upprepade gånger fick hon dock plötsligt det infallet att hon ville stiga upp och gå ut i staden. Ena gången var det, emedan hon behöfde frisk luft – oaktadt fönstret stod på vid gafvel. Andra gången var det något som hon ville köpa – oaktadt en

tjenare kunde ombesörja den saken mycket bättre. Harven lyckades med nöd förmå henne att hålla sig stilla.

Följande dag gick hon ut strax efter frukosten. Hon begaf sig direkt till serbiska konsulatet.

Emellertid mötte hon Blumenbach på vägen. Han vek redan på afstånd ned i en sidogränd, som hade han helst velat slippa ett möte. Men hon gick i kapp honom.

– Konsuln kan, – började hon, – med ett enda men bestämdt ord i saken utverka Emins ibn el-Arabi frigifvande. Det är konsulns skyldighet som kristen menniska.

– Min skyldighet, – svarade han, – är att upprätthålla konsulatets värdighet. Hvart skulle det bära hän, om jag blandade mig i stadens rättskipning för att undandraga en sådan lymmel till karl, ett ur alla synpunkter rättvist straff.

Blumenbach förstod ganska väl, att hade han velat köpslå, hade han velat tillmötesgå Nellys begäran, skulle hon utan en sekunds tvekan bifallit den önskan, som hon på sista tiden börjat uppväcka hos honom. Men han aktade sig. Han hyste icke längre någon sådan önskan, ty, brukade han säga, han tyckte icke om sparris af hvilken en annan redan bitit hufvudet.

Det undgick icke Nelly, hur förvirrad hon än var, att han tilltalade henne på ett mindre aktningsfullt och höfligt sätt än annars, ja, att han till och med kämpade med ett öfverlägset litet löje.

Han skrattade åt mig! Han skrattade åt mig! upprepade hon för sig sjelf, medan hon fortsatte bort genom de trånga gatorna. Och hon gick och gick. Hela dagen och äfven de följande dagarne var hon i beständig rörelse. Hon gick timvis ute i staden, utan att någon visste hvarför eller hvart. Hon gick af och an på hotellets gård, hon gick i sitt rum och Harven betviflade att hon ens hvilade om nätterna.

Då gick han en förmiddag till Blumenbach, som helt och hållet inställt sina besök. När han kom tillbaka var han mycket ond.

– Ack ni kvinnor! – utbrast han stannande framför Nelly. – Ni kunna hänföras, ni! Hade jag ett hundratusental hänförda kvinnor, skulle jag, voro de också bara gamla käringar, bli vårt Amerikas förste man. Men de der byxmicklarne till karlar, de äro omöjliga. De gå bara på lur efter en fet hönsgård. Jag känner till det der sedan gammalt, jag som är författare. Karlarne äro hårdrifna tändstickor, som det knappast är möjligt att få eld på. Tror du jag kom ur fläcken med Blumenbach! Han inser, att han sköter sina egna intressen bäst genom att låta dem hänga Emin ibn el-Arabi. Allt annat är honom likgiltigt.

Harven haltade harmset af och an på sin krycka. Slutligen tillade han:

– Men kan det trösta dig, Nelly, så vill jag säga dig, att jag blef rigtigt ond på Blumenbach. Jag tror du kan vara temligen lugn för, att vi slippa att se honom mer. – Och ändå, det står jag fast vid, är han en dugtig ung man, som det blir något af.

Under den sista veckan hade Nelly – hon som en gång klädt sig med så mycken smakfull, enkel, vesterländsk nobless – blifvit vårdslös i sitt yttre. Hon kammade sitt hår slarfvigt. Två knappar hade sprungit ur hennes knäppkängor och inga nya blefvo ditsatta. Hon hade förr burit en liten bukett eller ett stålspänne vid sidan af kragen der den häktades. Nu glömde hon spännet på nattduksbordet och kragen stod halföppen. Hennes outhärdliga ångest brände bort hennes finare kvinliga instinkter. Då hon på gatan gick om två franciscanermunkar hviskade de till hvarann med en axelryckning och helt försmädligt som om de användt ett speord:

– Una inglese!

Utan att säga något åt Harven begaf hon sig en morgon till den aflidne kadins gemål och begärde audiens. All hennes vesterländska energi samlade sig i hennes fasta beslut att till det sista arbeta för Emins räddning.

Kadins enka, som icke kände henne, lät henne vänta en ganska rundlig tid. Slutligen steg hon in i strumplästen – ett tecken att hon ansåg sin gäst djupt under sig i rang.

Hon bad visserligen Nelly att taga plats på divanen, men fixerade henne skarpt. För kadins reformvänliga enka bestod vesterländsk kultur hufvudsakligen af kläder: byxor åt männen och franska toiletter åt damerna. Nellys vårdslösa klädsel ingaf henne misstankar och hon behandlade henne temligen kort.

Nelly kände sig ännu en gång förvirrad inför en österländsk kvinna. Då hon omsider efter några omsvep kom fram med en anhållan att den höga damen för sin reformvänlighets skull täcktes med sitt mäktiga ord åtminstone skaffa någon mildring i den stackars arabs öde, som nyss kastats i citadellet, blef kadins enka mycket förvånad. Hon uppfattade dock det hela som om Nelly af något slags i Amerika icke så ovanligt medlidande för notable skälmar företagit denna i hennes ögon löjliga och högst bakvända mission.

Utan aning om de plågor, som hon förorsakade sin stackars gäst, berättade hon, att den man, som tills vidare fungerade i hennes aflidne makes embete, samma morgon dömt Emin hastigt och lustigt och rökande nargilé under hela målet. Nästa morgon, just då solen gick upp, skulle Emin hängas i det stora trädet på Hästtorget. Der hade – slutade hon sitt föredrag – så mången, mången hissats upp som varit oskyldigare än han.

Nellys amerikanska väsen uppreste sig mot en scen i stora stilen. Hon kunde icke förmå sig till böner och knäfall. I sin ytterliga förtviflan grep hon fast om den höga fruns hand och kramade den, medan hon framstammade en rad af plötsliga frågor om möjligheten att skaffa den stackars dömde en benådning från paschan.

Kadins enka förklarade att det rätt och slätt var omöjligt.

Då Nelly åter stod i det fria, förstod hon att hon intet vunnit, att hon endast böjts allt djupare, att hennes oro blifvit än mer outhärdlig, att hennes sorg blifvit en af de stora sorger, som lifvets små händelser aldrig förmå skingra.

Hade hon dock förstått sig på paschan skulle hon ha upptäckt ännu en utväg. Hon skulle ha uppsökt honom och sagt: Så och så mycket har jag ärft efter min mor. Jag ger er alltsamman med vilkor att Emin ibn el-Arabi frigifven i afton dricker kaffe i sitt eget hus. Då hade det varit en möjlighet att hon fått bevitna under af nåd, ty paschan var ju turk.

Då hon på hemvägen till hotellet vek ned i en smal gränd, hörde hon bakom sig skrammel som af ett lass med jern. Hon vände sig om.

Bakom henne närmade sig en rad af fångar. De voro hopkedjade två och två. Deras kaftaner voro endast mantlar af lump. Deras sjukligt färglösa ansigten, ur hvilka ögonen stirrade självlöst, betäcktes af kväljande hudsår och de utdunstade en unken källarlukt. Ledgångarne på deras afmagrade armar voro uppsvälda och till skydd mot den skafvande kedjan hade de lindat trasor om benen. Vaggande i takt än åt ena sidan än åt den andra vattnade de gatan med stora lädersäckar.

Några förare följde dem hojtande och slogo dem med käppar som man slår laståsnor.

Nelly måste stiga åt sidan för att bereda dem plats. Det svartnade för hennes ögon och hon tog stöd mot muren. Hon ville icke se, vågade icke se, och likafullt betraktade hon med stora genomborrande ögon hvar fånge, som vaggade förbi med rasslande, i stenläggningen släpande kedjor. Hvad skulle hon ha gjort om hon bland de illa behandlade stackrarne upptäckt den man, hvars sista stunder hon ytterligare förbittrat genom en

obetänksam, föraktfull afskedshelsning. Denne man var dock icke bland fångarne. Hon såg endast hans nuvarande kamrater.

Minnet af dessa trasspöken förföljde henne och länge ljöd kedjornas skrammel för hennes öron.

Hon vacklade fram mellan de krokiga gatorna, en Corinna på österländsk mark. Hennes nuvarande sinnesstämning öppnade hennes ögon och lät henne uppfatta allt annorlunda än dittills. Midt inne i de bebodda kvarteren upptäckte hon tomma gräsbevuxna tomter eller sammanstörtade, till stenrös förvandlade hus. På ett ställe hade gatan sjunkit ned i en gammal vattenledning, men det föll ingen in att återställa och förnya. Hvarför spilla arbete på något som endast väntade på att ödeläggas och öfvergifvas. I fönstergluggarne hängde dammiga spindelväfvar. Portarne mellan kvarteren voro grå af ålder, trasiga och fulla af snedvridna spikar samt lappade med rostiga jernplåtar. Vapenförsäljarnes bodar voro ingenting annat än lumpbodar, der man kunde uppköpa egendomliga knifvar eller lansar som längesedan kommit ur bruk och sjelfva citadellet med sina tolf torn var delvis en ruin. Allt var förfall, spillror och sprickor. Moskéernas väggar och murarne kring de store härförarnes grafvar voro icke jemna, sänkräta ytor utan vågiga, liksom skrynkliga och skrumpna. Den ena stenen sköt ut den andra in. Och rundt grundmurar och trappor steg myllan för att eröfra allt åt jorden. Snart skulle Vesterlandet med sin arbetsifver och sina lidanden gå fram öfver fornglädjens jordade stad. Hvart Nelly ställde sina steg, kom undergången henne till mötes, öfverväldigande som ett mäktigt reqviem, som en stor solnedgång.

Hur innerligt önskade icke Nelly, att hon egt den sinnets gåfva, som obetänksamme eftersägare stundom kalla lättsinne: förmågan att kunna skämta med sitt eget lidande, att kunna le ett vänligt sympatiskt löje, medan hjertat är färdigt att brista, att skenbart lugn gå ut från det rum der man i timmar legat framstupa och gråtit. Men hennes kraft var bruten och hon förmådde icke att längre förställa sig. Kunde hon icke längre visa sin omgifning ett gladt ansigte, blef hon, trots sitt svärmeri för lyckan och glädjen, af ödet inknuffad bland Vesterlandets dussinmartyrer, hon ville dock icke oskära sin sorg genom att ockra med den, genom att med den köpa andras medlidande och intresse. Hon ville så mycket som möjligt vara ensam med sig sjelf till dess hon blifvit herre öfver sin sinnesstämning. Blef hon en martyr, ville hon dock icke svika de tankar som uppfyllde henne den gången då hon försjunken i jemförelser mellan Österlandet och Vesterlandet satt på divanen i badhuset samma afton då hon såg Emin för sista gången. Hon ville bli en af de martyrer, som skämta och prisa ännu medan bålet brinner under deras fötter.

Långsamt vände hon hem mot hotellet. Som en sömngångerska, med vidöppen och likväl frånvarande blick gick hon öfver gården till sitt rum.

Hon visste allt för väl, att hon icke skulle få en blunds hvila på hela natten. Och i soluppgången skulle det der rått ohyggliga ske. Om hon åtminstone genom att stänga fönsterluckorna och gömma hufvudet under en kudde kunnat undvika att veta när det svåra ögonblicket kom. Men just när soln gick upp, just när det der var ämnadt att ske, skulle böneroparne som vanligt låta höra sin röst från stadens otaliga minaret. Hon önskade, att hon kunnat tillstoppa sina öron med vax eller bomull som muslimanerne gjorde på sina döda. Hennes kärlek hade, sedan olyckans dagar kommit, vuxit till en passion, som uppfyllde henne med förtviflan öfver att icke få taga tillbaka sin förhastade afskedshelsning och att icke få säga den man, som hon älskade, att han var henne mer än allt annat i lifvet.

Harven hade, stående i dörren till sitt rum, sett henne, då hon gick öfver gården. Han var allt för finkänslig och för ömt fästad vid sitt enda barn för att öka hennes börda med några tomma trösteord. Då hon icke infann sig till dinérn, gick han ensam till bords. Uppassaren framsatte enligt vanan en butelj Vino d’oro, men Harven drack endast litet vatten.

Redan innan kaffet kringbjudits steg han upp och gick in på sitt rum.

Efter en stund knackade det på dörren. I nästan ohöfligt retlig ton bad han den bultande stiga in. Det var herr Dimitri.

Så der ja, tänkte Harven, är det nu icke nog med att herr Dimitri en gång om dagen kommer fram på gården och bockar sig! Skall han nu också komma i ens rum!

Herr Dimitri bugade sig, men började samtidigt också att tala.

– Förlåt, jag skulle af er, ärade herre, bedja om några små upplysningar rörande konsul Blumenbach. Han är skyldig mig pengar för ridhästar, som han hyrt af mig emellanåt – men han skolkar med likviden. Jag trodde han var rik. Han hade en tid så godt om pengar.

– Pengar! De hade han lånat af mig.

– Kors i Marias namn! Och vi som trodde de kommo ända från ryske czaren. Åh, herre gud! Ursäkta att jag skrattar ut.

– Som jag säger, pengarne voro sannerligen inga rubler utan mina hederliga dollars. Blumenbach syntes mig vara en tilltagsen karl och som han visade mig, att hans framtid berodde på ett lån, försträckte jag honom så mycket jag utan risk ansåg mig kunna.

– Ha, ha, ha! Mycket har jag sett, sen jag kom hit, mister Harven, men det här var det befängdaste. – Alltså pengar hade karlen ej. Tror ni han verkligen hade några läkarekunskaper. Han använde bara två botemedel: fräspulver och klistir.

– Ja, men de botade alla.

– Inte alla, för gamle kadin gick all verldens väg han. Men – herr Dimitri klippte skälmskt med fingrarne i luften – man säger, att kadins enka redan funnit tröst hos Blumenbach. Nu spår jag, och jag spår *alltid* sant när det gäller sådana der ljushufvud från Europa: inom året gifter Blumenbach sig med enkan, flyttar till Konstantinopel, får paschas rang och slutar framdeles som en stor, stor man.

– Då få vi igen våra pengar, herr Dimitri.

– Alldeles. Det var just så jag ville säga. Alltså rik är Blumenbach ej. Hur han blifvit läkare vet ingen, hvad han bär för ordensband vet ingen. Hur han blef serbisk konsul vet ingen. Tror ni han verkligen är *von* Blumenbach?

– Fan vete om han i grund är någonting alls – men ett rent af amerikanskt hufvud är det i alla fall på karlen.

Herr Dimitri bugade sig för att gå. Någon artighet ansåg han sig dock böra afsluta samtalet med och frågade derför, då han redan höll på låsvredet:

– Nå, hur går det med era humoresker?

Harven stod lutad mot sin krycka och hans präktiga hvitskäggiga gubbansigte fick ett vemodigt uttryck.

– De mörkna. De bli så bittra. De äro ej längre några humoresker. Jag håller på att skrifva något som visst aldrig en amerikanare skrifvit.

– Hvad kan det vara som en amerikanare inte gjort? – frågade herr Dimitri artigt samt leende och redan öppnande dörren.

Harven strök sig öfver pannan och en gubbes tunga suck pressade sig fram ur hans bröst. Derefter svarade

han allvarligt:

– Ett sorgespel.

23.

Då herr Dimitri hade gått, satte sig Harven ned för att skrifva; men det blef icke något arbete af. Han bläddrade i sina böcker för att läsa; men han förmådde ej binda tankarne vid orden. Han rökte den ena cigarren efter den andra, medan natten gick. Då det slutligen led mot morgonen, förmådde han ej längre bemästra sin oro utan öppnade dörren och gick ut på hotellets gård.

Hotellet var ingenting annat än ett arabiskt hus från medeltiden och ganska förfallet äfven det. Som en silfverslant med ett Niobehufvud hängde fullmånen vid grannhusets burspråk, belysande väggarnes sprickor och de gamla byggnaderna, som år efter år sjönko allt djupare ned i jorden.

Det oaktadt var det sydländskt klara månskenet snarare gladt än melankoliskt. I vårt nordiska månsken blandar sig bensvart i färgen, spökhistorier mumla i granarne och enstöringen som ströfvar fram på mon längtar efter en grafkulle. Dertill sucka och rossla våra nätter nästan alltid. Här var tystnaden fullkomlig och Asiens månsken ingifver lika litet tankar på döden som Asiens solsken. Asiens månsken väcker drömmar om kärlekslycka, om haremsväktare, som kunna mutas, och trädgårdsmurar, som kunna öfverklättras.

Det var så ljust att Harven tydligt kunde urskilja det minsta veck på sin skrynkliga hand. Alla föremål hade dagens färger och voro endast lätt blåaktigt beslöjade. I den plaskande springbrunnens bassäng stodo guldfiskarne orörliga. Harven upprepade för sig sjelf det enstaka ord som hans dotter med förkärlek ofta användt under de sista dagarne:

– Endymion!

Länge stod han på den månljusa gården och betraktade de orörliga guldfiskarne, försjunken i tankar. Också han hade slutligen fattat sympatier för Österlandet, men ... Det fans ett men och detta men var det kalla, krassa, hänsynslösa förnuftet. Det sade honom, att hans förhoppningar om Österlandets framtid voro bleka gengångare utan tidsandans lif inom sig. Kanske misstog han sig. Han önskade, att han gjorde det. Tusen och åter tusen gånger skulle hans känslor säga honom, att han gjort det – och sådana stunder skulle vara hans lifs sabbat. Förr eller senare skulle dock alltid det der kalla förnuftet, som uppoffrade förhoppningar som en härförare soldater, göra sig hördt. I misströstan och tvifvel skulle han då stå framför en hemsk grafstad, der alla hans österländska förhoppningar lågo liflösa och förruttnande. Den tungsinta misstämningen i Vesterlandet framkallade tid efter annan en frisk motström från öster som till och med sjöng om fornglädjens pånyttfödelse. Harven trodde dock, att när framtidens ungdom hittade våra föråldrade böcker i sin farfars bokskåp, skulle den eftertänksamt skaka på hufvudet. Först skulle den få roligt åt vårt naiva uttryckssätt och gammalmodiga språk, men sedan också åt vårt poem till fornglädjens pånyttfödelse. Med allt framtidens vetande under sin tinning skulle den sorgset säga: Den var outförbar er stora, er vackra dröm.

Stödd mot sin krycka, som skvallrande klingade mot gårdens stora stenrutor, gick han långsamt och tvekande, nära nog smygande fram mot Nellys dörr. Han såg, att en liten röd gnista lyste strax under låsvredet, och förstod att det var nyckelhålet samt att hon ännu brände ljus.

Han knackade sakta på och frågade, om hon icke mådde bättre. Hon svarade något otydligt, som han icke uppfattade, men som dörren icke var låst, steg han in.

Ett nästan nedbrunnet ljus flämtade på bordet. Nelly stod midt på golfvet med den kastaniebruna hårflätan nedfallen öfver axeln. Hon gjorde ett sista försök att spela lugn och om möjligt till och med kall. Men hennes känslor voro starkare än hennes föresatser. Då hon fick se sin far, gick hon mot honom, slingrade sina armar om hans hals och gömde sitt ansigte vid hans bröst i våldsam gråt.

Inom några minuter var hon dock sig sjelf igen och stannade framför ljuset samt makade med broschnålen skarnet från veken.

Harven satte sig på divanen, sägande:

– Mitt stackars barn, du har här genomlefvat icke blott ett stycke af ditt eget lif, utan ett stycke af menniskoslägtets. Du har återsett menniskoslägtets barndom och slyngelår. Kom nu hem med mig och lef i din samtid, som är en egendomlig blandning af gammalkristen respekt för martyriet och modernt förakt för glädjen och hvilan. Om några år sitter du der hemma gift med någon vesterländing. Han är måhända redan skallig samt något framåtböjd och snusar kanske i smyg, men som han är förmögen och redbar låter du udda vara jemt. En eftermiddag, när han efter vana är ute i affärer, har du lust att sätta dig vid pianot och spela något, men du törs inte för lillan som ligger i mäslingen och behöfver sofva. Då stannar du vid fönstret och ser ned på gatan, der blåfrusna menniskor rusa fram med händerna i fickan och uppslagen rockkrage. Kom i håg Österlandet i en sådan stund och du skall förstå skilnaden mellan menniskoslägtets barndom och ålderdom. – När jag talar i detta ämne kommer öfver mig ett vemod, som jag ej kan beskrifva. Det är ej nog att jag sjelf är sjuklig och gammal. Hela verlden är gammal. När jag råkar tjuguåringar och trettioåringar der hemma, ser jag nog att de äro unga, men så snart de börja tala kommer något käringaktigt öfver deras ansigte och hela deras person. Då någon af dem stiger upp i katedern och profeterar fornglädjens återuppståndelse, rår jag inte för att jag tänker ungefär så här: Och den tror du dig om att kunna uppväcka och njuta, du der med käringansigtet! – Just det der käringansigtet, och endast det, gör mig till pessimist. – Och ändå är det, gud förlåte mig, vår pligt minnas att vi äro gamla och att vi måste lefva och inrätta oss derefter.

– Pligt? Hvad är pligt?

– Jo, pligt är icke något som står uppskrifvet i böcker och som är lika för alla tider. Pligt är den fordran, som vår egen race i det närvarandes stund ställer på vårt lif. Vår racepligt går bestämdt inte ut på, att vi skola halka tillbaka i en redan tillryggalagd backe, att vi, som äro nitton hundra år gamla, på nytt skola leka sysslolösa barn.

– Ja, du har kanske rätt, pappa. Fortsätt bara att tala, så att jag slipper att tänka mina egna tankar.

Harven undvek afsigtligt att nämna Emin. Han fortsatte samtalet med den skeptiskt godmodiga pessimism, som var honom egen.

– Märker du inte, Nelly, att då du med passionerad ifver talar om att här söka dig en verkningskrets, att arbeta och gagna, så är det ditt eget blod, din racepligt, som beherskar dig med jernhand, antingen du vill eller ej. – Tro nu inte att jag sitter här för att öfverrumpla dig med granna ord. Men jag hyser för mycken aktning både för mig sjelf och dig för att tro, att vi i en sådan stund som nu skulle vinna lugn genom vanligt hvardagsprat.

– Du har så rätt, pappa. Tala bara högre.

– Hvarför just högre? – stod Harven i beredskap att fråga, men hejdade sig.

Han kom ihåg att den vidunderliga saga, i hvilken de blifvit inblandade, just nu skulle få sin afslutning. Böneroparne kunde när som helst tillkännagifva timmen, då Emin skulle hängas i det stora trädet på

Hästtorget. Nelly skulle nog höra dem, hur högt han än talade. Han reste sig häftigt och märkte icke ens, att han glömde kryckan på bordet och för första gången på många herrans år stod utan stöd.

– En sådan saga, en sådan saga! – mumlade han för sig sjelf. Derefter haltade han fram till Nelly. – Ser du, Nelly, vi båda göra narr af vesterländingens lidande, men du slipper lika litet som jag undan den fienden, ty ständigt är han vår öfverman. Han reser kapp oss. Han bor inom oss vesterländingar. Står det stora, tragiska vesterländska lidandet ej midt ibland oss nu?

Medan han ännu talade tryckte Nelly fingrarne i öronen och sprang till sin bädd samt borrade hufvudet djupt ned i kuddarne. Han trodde till en början, att hon icke längre ville höra på honom och fortsatte med ännu högre röst:

– Der hemma skall du skaffa dig en verkningskrets, Nelly. Här blefve du till ingen nytta. Hvad Österlandet behöfver är tidningar och litterärt samarbete med oss vesterländingar ... Men det kan endast underlätta dödsarbetet, inte rädda. – Betrakta Österlandet som jag brukar betrakta mina egna porträtt från pojkåren. Jag blir helt rörd, då jag ser det friska och glada ansigtet utan skrynklor – men tror du, att jag derför önskar mitt lifs kamp ogjord? Nej, det tror du inte. Betrakta Österlandet som den, hvilken är född på landet, sin hembygd, vemodigt, tillgifvet, men tackande ödet, som förde honom ut i lifvets svåra brytningar och utveckling. – Hvad jag säger låter sentimentalt, och det är sentimentalt; men att något är sentimentalt betyder att det är känslofullt. I en sådan här stund tar jag mig friheten att tala med känsla. – Res dig nu upp, så fara vi härifrån redan i dag. Jag säger dig, att spillror af den fornglädje, som vi sett här, finnas äfven der hemma att taga vara på, om de också aldrig kunna bli annat än spillror. Vi ha hos oss nedsmutsade spillror af fornglädjen, hvilka saknas här: ruset, orgien och flere dylika, som redan äro så multna, att de falla till intet vid minsta vidrörande. Dem menar jag inte heller nu, ty vi gamla stackare göra klokast i att tänka på vår helsa. Nej, det fins andra merendels ganska menlösa spillror, inte ensamt inom litteraturen och konsten, utan öfverallt i det hvardagliga lifvet, ja inom sjelfva hemmet. Den som vill försvara dessa spillror måste jaga ut det der käringansigtet, som jag nyss talade om, hvar det än visar sig. – Jag tror inte på mycket, Nelly. En bergfast öfvertygelse är i mina ögon liktydig med en förhårdnad hjerna, hvilken är oemottaglig för oliktänkandes motskäl. Jag fruktar, att om man ur alla de tusen böcker, hvilka belamra biblioteken, kunde draga ut det absolut sanna som man drar kvadratroten ur ett tal, skulle de absoluta sanningarna kanske inte bli fler än att de rymdes på afvigsidan af ett visitkort. Jag tror inte ens mer än till hälften på mitt eget omdöme och begär derför inte heller att du skall göra det. Men det tror jag, att försvaret af fornglädjens spillror skulle kunna skänka mening och innehåll åt ett helt lif, äfven den mest obetydliga kvinnas – hon må vara dotter, hustru eller mor.

Harven ville säga ännu mer, men han hörde hvad Nellys skarpt lyssnande öra uppfattat långt före hans – böneroparnes hesa gubbsång, sagans final. Den lät som en släpig jordfästningspsalm.

Han klappade Nelly sakta på axeln, sägande:

– Tänk icke att det är böneroparne du hör, utan tänk att det är röster ur din egen race, som ropa dig hem. – Nelly.

Hon reste sig långsamt med trött, framåtböjdt hufvud och armarne hängande utefter den hvita nattrocken. Men hennes tankar togo en form, som hade de icke längre varit en kvinnas, utan en entusiastisk mans.

– Jag kommer, – svarade hon. – Jag kommer för att i min ringa mån försvara den återstod af fornglädjen, som ännu lefver kvar i verlden.

Harven stod framför henne med sin filthatt under armen, som vid en religiös akt i en kyrka. Han tänkte på Emin ibn el-Arabi, som nu utandades sin sista suck, medan Österlandet sofvande inväntade sin undergångs

fullbordan.